

KATEDRA

XXX. ÉVFOLYAM, 3. SZÁM

SZLOVÁKIAI MAGYAR PEDAGÓGUSOK ÉS SZÜLŐK LAPJA

2022. NOVEMBER

A HÓNAP TÉMÁJA: TOLERANCIA

- PETRES CSIZMADIA GABRIELLA:
„MEGTISZTELNI ÖNMAGAM ÉS
A KÖRNYEZETEM, ALAPVETŐ EMBERI
ÉRDEK.” BESZÉLGETÉS STRÉDL
TERÉZIA PSZICHOLOGUSSAL
- BARTÁNÉ JÁRÓ ANITA – FEHÉR ÁGOTA:
A PEDAGÓGUS MINT VEZETŐ
ÉS LELKI KÍSÉRŐ
- TÓTH ERIKA: TOLERANCIA
AZ ISKOLAI ÉLETBEN

- BOLEMANT LILLA: A SZERETETBŐL
VÉGZETT MUNKA ÉS A HIVATÁSTUDAT
- ÉLIÁŠ DOMINIKA: A TOLERANCIA-
SOROZAT MESEORSZÁGA
AZ OSZTÁLYTEREMBE LÉP
- NYIRATI ANDRÁS: KULTÚRA
VÍZITÚRA – A TOLERANCIA
TANULÁSA TÁRSASJÁTÉKKAL

NAGY GÁBOR

EGY VÁROS A TEJÚT ALATT...

Van egy város a Tejút alatt, mely Európa egyik kulturális központja, ahol falai között jól megfér a temperamentumos spanyol, a precíz német, a büszke francia, a nagyhangú amerikai, a cizellált angol s a kedves koreai. Egy város, ahol már az első nap a nevedet kiáltják a főtéren. Egy város, ahol minden sarkon egy baráttal futsz össze.

Ez a város: Santiago de Compostela.

Santiago de Compostela 35 km-re az Atlanti-óceán partjától helyezkedik el Spanyolország Galícia nevű tartományában. 2000-ben Európa kulturális fővárosa volt, mely a keresztény világ harmadik legjelentősebb zarándokhelye a Szentföld és Róma mellett.

A keresztény hagyomány szerint ide temették el idősebb Szent Jakab hamvait. A 11. századtól zarándokok százai keresték fel Szent Jakab sírját Európa minden szegletéből, hogy leróják kegyeletüket. A zarándokok által kitaposott útból lett az évszázadok alatt a mára már híres Szent Jakab-zarándokút, vagy közismertebb nevén az El Camino (az út).

A mintegy 800 km hosszú zarándokút Franciaországból indulva halad Spanyolországon keresztül egészen Santiago de Composteláig. Minden évben zarándokok ezrei húznak túracipőt, s indulnak el a világ minden tájáról, hogy megtegyék a Composteláig vezető hosszú utat.

2010 januárjában jött egy isteni sugallat, hogy útra kellene kelni. Nem tudnám pontosan leírni, hogy mi indított útnak. Nem voltam sem túlonatult hitbuzgó katolikus, sem egy kifejezetten túrázó alkak, mégis azt éreztem, hogy mennem kell.

Az ötletet döntés, a döntést a készülődés hosszú évei követték. Az akkori barátnőmnek, ma már feleségem s gyönyörű kislányom édesanyjának meséltem a Camino-ról, s kifejtettem, hogy minden-keppen menni szeretnék. Erre ő teljes lelki nyugalommal azt felelte: „oké, menjünk”.

2013. július 5-én indultunk útnak a budapesti repülőtérrel. Ezt egy rövid vonatkozás követte Párizs-ból Bayonne-ba, majd Bayonne-ból Saint-Jean-Pied de Port-ba.

A megközelítőleg 800 km-es utat egy hónap alatt tettük meg. Naponta körülbelül 26-30 kilométert gyalogoltunk.

Amíg élek, nem felejttem el azt a pillanatot, amikor megérkeztünk a Praza de Obradorio-ra és először megpillantottuk a Szent Jakab katedrális hatalmas barokk homlokzatát. A földöntúli boldogság, torokszorító szomorúság, üresség és meghiúsultság vegyes keveréke futott végig rajtam, ahogy felnéztem az előttem tornyosuló katedrálisra. Ebből a révült állapotomból rántott vissza a jelenbe Simon, caminós lengyel barátom, aki a tér közepéről integetett nekünk egy csoport zarándokkal. Az örömünk leírhatatlan volt, öleltük, szorítottuk egymást. Itt, az otthonunktól több ezer kilométerre egy idegen városban, idegen kultúrában barátokra leltünk. Mi is csatlakoztunk Simonhoz és csapatához, s a következő percben már mi is integettünk a következő beérkező zarándokoknak. 11 órára egy kb. 40 fős baráti társasággá dagadtunk. Voltak zarándokok, akikkel már találkoztunk az úton, voltak, akiket ott ismertünk meg, és voltak olyanok is, mint Simon, akivel többé-kevésbé együtt tettük meg az egész utat.

A kis társasággal mentünk el a déli szentmisére, amit a zarándokokért mutatnak be minden nap, s felolvassák az aznap beérkezett nemzetek listáját. Melyik nemzetből hányan érkeztek meg Santiagóba az adott napon. Itt ért minket a következő meglepetés. A miséző papok gyűrűjében megláttuk Joe atyát Ugandából, akivel többször találkoztunk az úton és jó barátságot kötöttünk.

Santiago de Compostela örökre a szívembe égett, ahogy a többi zarándoknak is. Ellenben, ahogy a régi mondás tartja: „nem a cél a fontos, hanem az út” – s ez a Camino esetében hatványozottan igaz. A Camino-t egyesek az élethez szokták hasonlítani, ami tele van kalanddal, veszéllyel, izgalommal, fáradsággal, fájdalommal, mégis egy hatalmas tapasztalás, ahogy az élet maga is.

TARTALOMJEGYZÉK

- 2 NAGY GÁBOR:
EGY VÁROS A TEJÚT ALATT...
- 3 BRUTOVSZKY GABRIELLA:
EGYMÁSRA LÉPNI TILOSI
- 4 PETRES CSIZMADIA GABRIELLA:
„MEGTISZTELNI ÖNMAGAM
ÉS A KÖRNYEZETEM, ALAPVETŐ
EMBERI ÉRDEK.” BESZÉLGETÉS
STRÉDL TERÉZIA PSZICHOLOGUSSAL
- 7 BARTÁNÉ JÁRÓ ANITA –
FEHÉR ÁGOTA:
A PEDAGÓGUS MINT VEZETŐ
ÉS LELKI KÍSÉRŐ
- 11 TÓTH ERIKA:
TOLERANCIA AZ ISKOLAI ÉLETBEN
- 13 BOLEMANT LILLA:
A SZERETETBŐL VÉGZETT
MUNKA ÉS A HIVATÁSTUDAT
- 16 ÉLIÁŠ DOMINIKA:
A TOLERANCIA-SOROZAT
MESEORSZÁGA AZ OSZTÁLY-
TEREMBE LÉP
- 18 NYIRATI ANDRÁS:
KULTÚRA VÍZITÚRA – A TOLERANCIA
TANULÁSA TÁRSASJÁTEKKAL
- 21 SCHULCZ PATRIK:
AZ ÉLETHOSSZIG TARTÓ TANULÁS
JELENTŐSÉGE AZ ADMINISZTRATÍV
MUNKAVÁLLALÓK SZEMSZÖGÉBŐL
(2. RÉSZ)
- 24 RADICS RUDOLF:
KI NEVET A VÉGÉN? A BUDAPEST
OFF ESÉLYEI A SYMBALOO
LEARNING PATHS VIRTUÁLIS
JÁTÉKTÁBLÁJÁN
- 28 N. JUHÁSZ TAMÁS:
BETEKINTÉS AZ SZMKÉ ÉLETÉBE:
KÖZÖS ÚTON (RECENZÍÓ)
- 31 CSICSAY ALAJOS:
A KROMOSZÓMÁK SZEREPE
A SEJTEK OSZTÓDÁSÁBAN
- 34 TÓTH ATTILA:
A MAGYAR KÓRUSÉNEKLÉS
MÚLTJA ÉS JÖVŐJE KOLONBAN
- 36 STRIBER LAJOS:
SZERENCÉS TALÁLKOZÁSOK
RÉVKOMÁROMBAN
- 37 RADICS RUDOLF:
HATÁRFESZÜLTSEGEK
A SZÉPIRODALOMBAN.
KONFERENCIA A NYELVI ÉS
KULTURÁLIS SOKSZÍNŰSÉGRŐL
- 38 ISKOLAHÍREK

BRUTOVSZKY GABRIELLA

EGYMÁSRA LÉPNI TILOSI!

Az 1996. december 12-i 51/95-ös számú határozat értelmében az ENSZ Kögyűlése hivatalosan felszólította a tagállamait, hogy minden év november 16-án a tolerancia és az erőszakmentesség jegyében tartsanak ünnepnapot, és hívják fel az emberek figyelmét az intolerancia veszélyeire. Mindez az UNESCO kezdeményezésével indult először 1995-ben, egy nagyszabású nemzetközi kampányon belül. Az ENSZ a határozattal azt a célt is kitűzte a tagállamok számára, hogy a témában ezen a napon az oktatási intézmények és a szélesebb közönség számára tartsanak valamilyen témába vágó tevékenységeket.

1995 óta nagyon sok minden történt. Vajon 2022-ben sikerül-e kellő létjogosultsággal megünnepelni egy ilyen napot? Egyáltalán: van-e igény például egy oktatási intézményben a tolerancia nap megszervezésére? Érdekes egy pillanatra megállnunk, és feltenni önmagunknak a kérdést, mi tudjuk-e definiálni a tolerancia fogalmát. Vajon a hétköznapiakban kihívás-e számunkra mások másságának az elfogadása?

Immár 10 éve működöm aktív pedagógusként, középiskolai tanárként az oktatási rendszerben. Az elejétől kezdve fontosnak tartom a diákok érzékenyítését egy-egy téma iránt. Magyartanárként elmondhatom, hogy egészen könnyű dolgom van, hiszen az irodalmi művek remek eszközként szolgálnak ehhez. Az évek során viszont rájöttem arra, hogy én bizonyos szempontból kevés vagyok, hiszen hitelességet sokszor az tud adni, ha egy-egy téma kapcsán szakemberek és maguk az érintett csoportok beszélnek róla. Így a fejembe vettem, hogy kollégáimat bevonva megszervezem a tolerancia napot az iskolánkban. Megszólítottunk különböző civil szervezeteket, akik nagy örömmel jöttek hozzánk foglalkozást tartani. Aznapra szendvicsakciót is hirdettünk, és a diákok által elkészített szendvicseket eljuttattuk az érintett csoportokhoz (menekült családok, hajléktalanok). A nap nem titkolt célja volt, hogy okítson, a foglalkozásokba foglalt információk révén megismertesse a diákokkal a hátrányos helyzetű személyek – a nemzeti és etnikai kisebbségek, migránsok, fogyatékossgal élő és egészségkárosodott emberek, kor és nem szerinti kisebbségi csoportok, egyéb hátrányos helyzetű emberek – helyzetét, világát. További témák, fogalmak, amikkel aznap találkozhattak a diákok: interkulturális ismeretek, bullying, érzékenyítés, általános emberi jogok, felelősségérzet, empátia és szolidaritás. A csoportos beszélgetések mellett voltak drámapedagógiai módszerrel feldolgozott szituációs gyakorlatok, emberi jogi társasjáték, valamint Szociopoly is. A visszajelzések mind a kollégák, mind a diákok részéről pozitívak voltak. Számomra a legértékesebb pillanat az volt, amikor pár évvel később, már öregdiákként arról mesélt nekem a tanítványom, hogy mennyire sokat jelentett neki anno a tolerancia nap, mert az addig stigmákkal dobálózó osztálytársak végre elkezdtek pozitívan állni hozzá.

Nem egyetlen nap fog csodát tenni, de talán ha több időt és fókuszot szentelünk mi, pedagógusok is a témának, akkor a napjainkban gyakori negatív sztereotipizálás és előítéletesség csökkenni fog. Hiszen a tolerancia igenis tanulható és tanítható. A legfontosabb, hogy a diákok megértsék az előítélet és sztereotípiák fogalmát. Beszélgetssünk arról, hogy kinek milyen társadalmi csoporttal szemben vannak előítéletei, mit tehetünk azok csökkentése érdekében. Kerüljön szóba a kritikus gondolkodás, együttműködési készség, közösségben való aktív részvétel, felelősségérzet, nyitottság, empátia és szolidaritás, az emberi méltóság iránti érzékenységgel, önbecsülés, a másság értékévé váló tisztelete.

Próbáljunk közösen megtenni mindent egy elfogadóbb világért, azért, hogy soha többé ne ismétlődjön meg olyan gyűlölettámadás, mint ami nemrégiben történt Pozsonyban – a két emberéletet követelő szörnyű tragédia.

PETRES CSIZMADIA GABRIELLA

„MEGTISZTELNI ÖNMAGAM ÉS A KÖRNYEZETEM, ALAPVETŐ EMBERI ÉRDEK”

BESZÉLGETÉS STRÉDL TERÉZIA PSZICHOLÓGUSSAL

Az októberben nagy port kavart pozsonyi erőszakos események különösen aktuálissá tették az elfogadással, toleranciával kapcsolatos kérdések átgondolását. A pedagógiában mindig is kiemelt szerepe volt a tolerancia gyakorlásának – az elfogadás hatékony megélése és megtanítása azonban nem egyszerű feladat. A tolerancia hónapjában Strédl Terézia pszichológust kértük meg, hogy a témával összefüggően ossza meg az Olvasókkal a gondolatait.

■ Az emberi kapcsolatokra fókuszáló szakmákon belül kiemelten fontos szereppel bír a tolerancia gyakorlása. Az óvodai-iskolai környezetben ma mit jelent ez, milyen módon kell jelen lennie a toleranciának?

■ Daniel Goleman, az *Érzelmi intelligencia* és a *Társas intelligencia* szerzője azt mondta, hogy „a XXI. század nem éli túl a tolerancia, az önuralom és az empátia nélkül”. Vagyis, láthatjuk, ha az egymás javára történő viselkedés nem rögzül az emberben, az egymás javára való cselekvés nem lesz a sajátunk, akkor a világ belefűl a rivalizálásba. Pedig a rivalizálás ösztönkésztetés, a kooperációt, az együttműködést viszont tanítanunk kell, mert az tanult készség! Ha megkérdezik, mi hiányzik nekem legjobban a mai világból, akkor a kölcsönös tiszteletet említeném. Sajnos mindnyájunk példakövető lény, és nagyon kevés példát látunk erre, ami ráerősítene, hogy megtisztelni önmagam és a környezetem, alapvető emberi érdek.

Nem szabad elfeledkeznünk arról sem, hogy a személyiség alapjai az első 6-8 évben alakulnak ki. Az óvodának van elsődleges szerepe abban, hogy csapatot formáljon a 3-4 éves gyermekekből, akik először találkoznak a kortársaikkal és csoportban. A közösségi magatartást az óvoda alakítja ki, és ebben nagy a felelősség – nem mindegy, hogyan! A gyermek elfogadó, mindenki benne van a segíteni a másoknak készsége, az altruizmus, azonban erre megerősítést kell kapnia.

| Strédl Terézia

Sok esetben ezt mi, felnőttek torzítjuk, hiszen mi gondoljuk úgy, hogy „óvjuk a gyermekünket a rossztól”, ha azzal vétezzük fel, hogy ezzel-azzal ne beszélj, ne játssz vele, ne fogd meg a kezét. És itt kell a helyzet magaslatán lenni, hogy a pedagógusnak tudnia kell, nála van az a varázsszavszó, amellyel csapatot tud kovácsolni a csoportjából, osztályából. Ehhez szabályok kellenek: pontosság (ez a szülőre is vonatkozik), következetesség (mindenkitől fegyelmezettséget igényel), csend (mindenkit meghallgatunk, de nem egyszerre), nyitottság (ha nem tudunk valamit, kérdezzük, a kérdésekre választ kapunk), stb. Volt óvodavezető, aki elmondta, hogy náluk működik a Katica-parlament: a terem egyik sarkába kialakították a Babóca sarkot, egy kis székkal. Megegyeztek a gyerekekkel, ha valakinek nagyon mondandója van, akkor üljön le a székre. A gyerekek kíváncsiak, kis idő múlva ott ülnek körülötte, utána odamegy az óvodapedagógus is és a gyermek beszámol róla, hogy mit szeretne megosztani velük. Játékosan, több minden elvárását is tud gyakorolni a gyermek: nem ugrunk egymás szavába, nem az én dolgom a legfontosabb, kívánni a sorom, stb. A lényeg abban van, hogy meghallgattuk az, akinek mondandója van... És a pedagógusi kreativitásra szükség van!

■ Mennyire van jelen a tolerancia a mai iskolákban?

■ Az iskola miliójét a környezet formálja, a kérdést úgy válaszolnám meg, hogy mennyire van jelen a tolerancia a társadalomban. És akkor láthatjuk, hogy a toleranciával különböző mértékben találkozunk, családon belül, az intézményi közegben ugyanúgy, mint társadalmi szinten. Egy demokratikus regionális vezető, intézményvezető nagyon sokat tud segíteni, ha képes kialakítani egy színvonalas intézményi kultúrát. Ha kikeressük az idegen szavak szótárában a tolerancia szó jelentését, a türelmességet kapjuk. Ugye, a mindennapi szótárunkban inkább a türelmetlenség szó használata a gyakoribb, ebből is látjuk, miből van több... Toleránsnak tartja magát ma mindenki, csak a toleranciának van egy passzív és aktív formája is. Én toleráns vagyok a kisebbséggel, migránsokkal stb. addig, míg a szomszéd országban, a szomszéd településen, a szomszéd utcában, iskolában, osztályban vannak jelen, de ha már az én szomszédomban, az én osztályomban, úgy érzem, hogy nem tudok mindennel egyet érteni. És a pedagógus felelőssége azért nagyobb, mert véleményformáló, az ő értékrendje direkt, indirekt hat a közegére és hatványozottan „köszön vissza”.

■ Tudnál említeni olyan jó iskolai gyakorlatot, ahol a tolerancia tapinthatóan jelen van a közösség életében?

■ Találkoztam egy iskolával, ahol együttműködő légkör volt minden szinten: tanulók között, pedagógus – tanuló, pedagógus – szülő, pedagógus – pedagógus és pedagógus – vezető között is. Rákérdeztem, minek köszönhetik ezt. A válasz az volt, hogy minden évben, minden osztályban az aktív hallgatást gyakorolják, odafigyelnek a szabályok meghatározására az osztályokban, majd ebből alakítják ki az iskolarendet is. Van egy olyan mondas, hogy nem véletlen, hogy egy szánk van és két fülünk. Ha az életben többet kéne beszélnünk, mint hallgatnunk, akkor fordítva lenne... Én már találkoztam olyan joggal az osztályban, hogy: „jogom van a csendre!” Ilyen helyen nem kell túlkibálni a zajongót, elég rámutatni arra, hogy ezt a jogot közösen hozták létre a tanév elején... Mikor egy tantestület azt vitatja, hogy a gyermekeinknek túl sok jogot delegáltunk, de a kötelességek elmaradtak, ott a problémát a kollégák közt keresem. Hiszen mi vagyunk a felnőttek, akkor valamit nem jól csinálunk... Ahol következetes joggyakorlás van, ott sokkal egyszerűbb a kötelességek követése is, mert természetes egészet alkotnak.

Az asszertivitás hatékony magatartást jelent, mottója: „Tiszteletben tartom a jogaid, de elvárom, hogy te is az enyémet!” Kölcsönösséget tételez fel. Csak azért, mert pedagógus vagyok, mert iskolavezető vagyok, nem formálhatok plusz jogokat magamnak. A természetes autoritást a természetes viselkedéssel, igazságos ítélkezéssel tudom elérni. Ha hiteles vagyok, én is birtokában vagyok annak, amit elvárok a környezetemtől. Manapság: tanítok és tanulok, formálok és formálok. A kölcsönhatásnak jelen kell lennie!

■ A szlovákiai magyar óvodai-iskolai környezetnek van-e valamiféle specifikuma a tolerancia gyakorlása tekintetében? Hogyan függ össze a tolerancia gyakorlása az értékrenddel, a társadalmi folyamatokkal?

■ A nemzetiségi oktatás már eleve képvisel egy kisebbségi – többségi létérzést, ez befolyásolja az értékrendet. Itt arra kell ügyelni, hogy nem mennyiségi többség-kisebbségről van szó, hanem másságokról beszéljünk – és a másság gazdagít. Sok esetben kialakul egy másodállampolgár-szerep, ami nem vezet jóhoz. Ha így osztályozunk, addig mindig van több-kevesebb, jobb-rosszabb, különb-kevésbé különb, stb. Ezek a torzítások vezetnek aztán előítéletekhez, amelyekbe ha beburkolózunk, akkor mindig születik egy közellenség. Így alakulnak ki a sztereotípiák (lásd a szőke nőt...), vagy etnocentrizmus, amikor abba kapaszkodunk, hogy mi vagyunk a legjobbak... Önmagunk értékét kell erősíteni, önmagunknak kell bizonyítanunk, nem pedig kifelé demonstrálni az erőt. Mindezt minőséggel érhetjük el, amikor életképes, problémamegoldó fiatalokat nevelünk.

■ Hogyan érinti a tolerancia gyakorlása a tanárt, a gyereket, a szülőt? Milyen feladatokat ró rájuk?

■ Ennek nem szabadna plusz feladatnak lennie, hanem az élet természetes igénye, hogy toleránsak vagyunk. Ha így lenne, akkor nem lenne ilyen kérdés. De hogy mégis van, azt mutatja, hogy még nem természetes nevelési igény az együttműködés, a kölcsönös tisztelet, az egymásnak segítség, stb. Sok olyan dolgot tanítanunk kell, modellezni a viselkedésünkkel, amiről itt is szólunk. Legkésőbb az oktatási intézményben (óvodában, iskolában) találkozni kell a gyermeknek a tudatos csapatépítéssel – egy csapat vagyunk, közösen a céljaink, együtt haladunk és érjük el azokat. A csoportban a lehetőségek mindig többszöröződnek és ezt követik az alternatív pedagógiai módszerek is.

■ Hogyan függ mindez össze az iskolai zaklatással, erőszakkal? Mi akadályozza leginkább a tolerancia gyakorlását?

■ Thomas Gordonnak van egy Csodaiskola-víziója: azt mondja, akárhogy vizionálnánk a csodaiskolát, nagyon is hasonlítana a ma iskolájára, csak mi dolgoznánk benne másképp. Vagyis, a szemléletmód váltása a legfontosabb a nevelő részéről,

lévén szülő, pedagógus vagy mindkettő egyszerre. Bonyolult lett a világ, igényesek a kihívásai, fokozott a stressz (minden újdonság a stresszhelyzetet emeli, és ezekből bizony van jócskán) és sok az elégedetlen ember, aki valós vagy vélt oknál fogva nem képes kielégíteni a szükségleteit – és ez agressziónövelő. Sok gyermek ilyen légkörből jön iskolába és úgy éli meg az otthonit, hogy rajta vezetik le a nagyobbak a feszültséget, neki is igénye van ezt tenni: bántja a másik gyermeket. Azt mondjuk, hogy az agresszor is megérdemli a megtámogatást. Ugyanis a segítő szakmákban, mint a pedagógia is, nem szabad tünetek alapján ítélni. Nem tudjuk, hogy miből adódnak össze az ok-okozati összefüggések... Legnagyobb gátja a toleranciának az említett tiszteletlenség, az egyéni érdek követése, a csapatszellem hiánya és hasonlóak. Sok esetben már a pedagógusnak sincs igénye a csapatépítésre, pedig ez megkönnyíti mindnyájuk életét az iskolában.

■ Mit tehetünk a tolerancia gyakorlásának elmélyítése érdekében? Mit tehetnek a pedagógusok?

■ A változás igénye mindenkiben más és más, hiszen egy állandó alkalmazkodásra van szükség a külvilághoz. Ami fontos, az a kölcsönösség, hogy mindenki javára történjen ez a közös munka. Sajnos az utóbbi időben nagyon sok olyan agresszív visszaélés, étellel összeférhetetlen eseményekről hallunk, hogy ezek felett nem szabad közömbösen elmenni. 2003-ban Kusý professzorral írtunk egy *Tolerancia* könyvet a középiskolák számára, a neten megtalálható (Miroslav Kusý – Terézia Strédlová: *Tolerancia*), és ő itt úgy fogalmaz, hogy a hallgató többséggel van a probléma, vagyis azokkal, akik érkédtelenségből vagy tendenciózusan nem állnak ki véleményük mellett, nincs is véleményük, stb.. Ezt nagyon kéne kerülnünk, hogy gyerekeinkben, fiataljainkban nincsenek meg azok a belső kapaszkodók, amelyek eligazítják az értékek kavalkádjában, segíti a jó–rossz, szabad–nem szabad stb. tengelyen eligazodni. Erre nekünk kell felkészülni azzal, hogy nyitottak vagyunk, befogadóak és tudatosítjuk, hogy a szakmafüggetlen kompetenciák ugyanolyan fontosak (sőt) az életre való felkészítéshez, mint a teljesítményközpontúság. Daniel Goleman az *Érzelmi intelligencia* című könyve mellett már megjelent a *Társas intelligencia* is. Ezek nagyon fontos könyvek, hiszen a munkaerőpiac a ma emberétől a perszonális-szociális kompetenciát várja el. Thomas Gordon könyvei (pl. *A tanári hatékonyság fejlesztése*) is a személyközpontúságról szólnak. Itt vannak a konfliktusmegoldás alternatív módjai (pl. mediáció, kortársmediáció), az erőszakmentes kommunikáció és eleve az inkluzív szemlélet elsajátítása, az elfogadás elvének aktív gyakorlása. Gondolom, hogy a továbbképzések magyar nyelven elérhetőek, gazdagodik a piac. Itt az iskolai kollektíva és főleg az iskolavezetés érdeklődése, aktivitása értékelődik fel.

A szülő egy jobb iskolát vár tőlünk, ami azt jelenti, hogy az iskola tiszteli a szülőt és szereti a gyermekét. Ilyenkor kialakul az a konstruktív együttműködés, az a közös érdek, ami biztosítani tudja a gyermek jövőjét. A problémákat meg kell hallgatni, mérlegelni kell azokat és érdemben továbblépni – talán így lehetne összegezni...

■ Köszönöm a beszélgetést!

BARTÁNÉ JÁRÓ ANITA – FEHÉR ÁGOTA

A PEDAGÓGUS MINT VEZETŐ ÉS LELKI KÍSÉRŐ

„Nézz irgalmas szemmel,
mert amit első látásra észlelsz,
az csak külső réteg, álca vagy védőburok.
Ahhoz, hogy meglásd a lényegét,
nem ítélned, hanem szeretned kell.”
(Simon András)

Napjainkat, életünket számos kihívás veszi körül, amelyek a gyermekeket kísérő pedagógusok számára további üzeneteket rejtenek: talán még fontosabb olyan támaszt nyújtaniuk a felnövekedő generáció számára, amely biztonságot, lelki erőforrásokat jelent, egyúttal társas és érzelmi készségeiket is gazdagítja. A keresztyén református szellemiségű oktatási intézmények küldetése még inkább kitartani a bibliai értékek mellett, egyúttal a személyre hangolt oktató-nevelő hivatás mellett, amely érzékenyen követi az egyes gyermekek kibontakozását, tudásban, készségekben, emberségben való fejlődését.

Írásunkban a keresztyén köznevelési intézmények üzenetét állítjuk középpontba és vezető pedagógusaik gondolataira építve törekszünk a kapaszkodóul is szolgáló empátia értékének megerősítésére, valamint az intézmény életében is megmutatkozó hatásának megragadására. Az egymás személye irányában hangolt figyelem, ezáltal egymás megértésére és elfogadására törekvés segítő forrást nyújt mind a pedagógus–gyermek kapcsolat, mind a gyermekek egymás között formálódó közösségének lelki gyarapításához.

| Fotó: Nagy Fanni

AZ EMPÁTIÁS ÉRZÉKENYSÉG MINT A TÁRSAS VILÁG ÚTJELZŐJE

Az érzelmi készségeink közvetlenül hozzásegítenek a másokkal való kapcsolatrendszer minőségi fejlesztéséhez, elmélyítéséhez, egyúttal sajátos módon megérintik a gondolatok, átgondolások szerepét, így több vonatkozásban is kiemelt szerepük van a pedagógusok küldetésének kibontakoztatásában.

a. Az érzelmi érintődés szerepe

„Empatizálni annyit jelent, mint látni a másik ember szemével, hallani a másik ember fülével és érezni a másik ember szíve szerint” (Buda, 1993, 32). Minden érzékszervünk segítségül szolgál tehát abban, hogy együtt rezdülhessünk a társainkkal, s ezáltal is közelebbről megismerve az ő belső világát, egyúttal akár formálhassuk is azt – akár ha belső nyugalmát szeretnénk megtámogatni, vagy új egyensúlyt keres élethelyzetében. Más megközelítésben az empátia affektív állapot, amelyet egy másik személy érzelmeinek vagy érzelmi állapotainak megosztása hoz létre (Hein – Singer, 2008, 153). A másik ember helyzetébe való beleélés általában inkább kérdésfeltevéseket, az együttérzés által született sejtéseket hoz felszínre, semmint biztos megállapításokat (Buda, 1993, 212–213). Az empátiás megértés aktuális és dinamikus lélektani jelenségekre vonatkozik, érzelmekre, indítékokra, melyek által akár belső ellentmondások, felfogásmódok közelebbi megvizsgálása és egyfajta új egyensúly megtalálása is könnyebbé válhat.

b. A gondolati érintődés szerepe

Mindezen túl további elgondolások is születtek az empátia fogalomköréhez kapcsolódóan, amelyek az érzelmi kapcsolódáson túl az átélt élmény tudatosítására, átgondolására is figyelemmel vannak. A személyközpontú pszichoterápia megteremtője, Carl Rogers 1959-ben így ír róla: „Empátiásnak lenni azt jelenti, hogy az ember a másik értelmezési keretét pontosan érzékeli a benne foglalt érzelmi jelentésekkel és összetevőkkel együtt, úgy, mintha az ember a másik lenne, de anélkül, hogy ezt a ‚mintha-jelleget’ bármikor is elvesztené” (Kovács, 2017, 2). Társas kapcsolatainkban, közösségeinkben tehát azáltal fejleszthetjük ki az empátiánkat legteljesebben, ha a társ érzelmi világára való ráhangolódáson, s ezzel az ő ér-

zéseinek közelebről való átélésén túl a felszínre is törekszünk hozni a megélt érzést, vagyis megfogalmazni is törekszünk. Ez segítséget nyújt a tudatosításban is mindkét fél számára, amely egyúttal a formálás, akár a megterhelő élmények helyett egy korábbi magasabb szintű egyensúly megtalálásának lehetőségét is támogatja.

A tudatosítás folyamata egyfajta átgondolási, gondolkodási érintettséget is magában hordoz az érzelmek átélésére, megértődésre építve. Az empátiás érzékenység fokozódásával bizonyos értékfogalmak előbbre sorolódása is alátámasztható: a szeretetlenség, türelem, megértés, igazságosság, jó emberi közösség értékfogalmai, míg a rangsorokban hátrébb kerültek például a bátorság, gerincesség, logikus gondolkodás, siker, hatalom fogalomkörei (Fehér, 2009, 135). Mivel tehát az empátiás érzékenység mélységének változásával a személy értékhierarchiája is változik, így amennyiben az empátiás érzékenység támogatást kap, úgy a világról való vélekedés rendje is változik, a kapcsolatok egyenrangúbbá válhatnak, amely a közösség számára is előre vivő hatást válthat ki. Az oktató-nevelő intézményekben mindennek kiemelt szerepe van, hiszen a pedagógusok nemcsak egymás, hanem jelentősebben a gyermekek irányában is hatással vannak.

Az érzékenység s a teljes empátia képessége személyiségvonásként alapvetően minden emberben adott valamilyen mértékben, ám elsősorban a fejlődés folyamán átélt személyes élmények, főként biztonságot nyújtó emberi kapcsolatok segítségével alakul leginkább. Érzelmeknek teret engedő környezetben felnőve alapvetően növekszik a másik emberre, érzéseire való odafigyelés képessége, melynek révén a megértésre törekvő fél a másik felől jövő információkat „beengedi magába”, és feldolgozza azokat (Fehér, 2009, 135). Az empátiás érzékenység így alapjaiban határozhatja meg az emberekhez és tágabban a világhoz való viszonyulást. Amennyiben az empátia kibontakoztatható az óvodák és az iskolák világában, úgy mindez jelentősen megsegíti mind a társas kapcsolatok érzelmi, lelki gazdagítását, mind tágabban is hozzájárul a személyiségfejlődéshez, az eredményesebbé váláshoz.

AZ EMPÁTIÁS ÉRZÉKENYSÉG MINT A VEZETŐ IRÁNYMUTATÓJA

Az empátia hozzásegít a belső világ megértéséhez, s ahhoz, hogy a személy megtalálja helyét környezetében, intézményének szervezetében. Az adott szervezet működésmódja, az intézmény küldetése, az értékek, amelyek mellett elköteleződik, alapvető iránymutatóul szolgálnak, a keresztyén intézmény légkörében pedig a bibliai értékek és érzelmi pillérek támogatásával további segítő mintát hordoz.

A szervezetekben a vezető pozíciója, szerepe különlegesen fontos, a vele való lelki kapcsolódás közvetlen hatással van a beosztottak lelki jóllétére és tevékenységeinek hatékonyságára egyaránt. Empátia segítségével a vezető megérezheti, hogy bizonyos helyzetekben egyáltalán nem érdemes szólni, mert csak bonyolódnak a dolgok, a beosztottakra a hatás esélye kicsi. Máskor viszont a helyzet alkalmas arra, hogy valamilyen kommunikáció célba jusson. Segítségül szolgál számára tehát, ha a gondos megfigyelő és megértő készség egyúttal érzelmi ráhangolódással is kiegészül.

A vezető az empátia alkalmazásával fontos formálási, szabályozási lehetőségekhez is juthat, hiszen amennyiben érzékeny figyelemmel kíséri a történéseket, az empátia meg is nyitja számára a kollégák visszacsatolásait, ezzel pedig önmaga is fejlődhet, további saját készségei bontakozhatnak ki. Az empátia nem egyszerűen abban nyilvánul meg, hogy valaki automatikusan többet fog fel a másik megnyilvánulásából, inkább abban, hogy jobban figyel, fogékonyabb a kisebb rezdülések irányában is. Ezáltal hosszabban és mélyebben segíti a kommunikációt vele, gondolatban többet foglalkozik a másikkal, fontosnak tartja a másik embert. Mindezt természetesen érezni is fogja a másik fél, így az érző, együttérző viszonyulás további közvetlen kapcsolódásokat nyit meg a személyek között. A megértés, az elfogadás élménye továbbá akár nehezebb élmények, érzések formálásához, új lelki egyensúly megtalálásához, a nyugalom, a biztonságos megoldás megtalálásához is hozzásegíthet.

A vezetők demokratikus beállítódása és empátiás képessége különösen az utóbbi évtizedekben

| Fotó: Nagy Fanni

vált fontossá a szervezetekben. Voltak évek, amikor bőven rendelkezésre állt a munkaerő, így pedig kevésbé volt értékes az egyediségének megbecsülése, az embereket könnyen lehetett pótolni. Napjainkban sok területen nehézkes a szakképzett munkaerő megfelelő pótlása. A legalkalmasabb, leghelyesebb szervezeti viselkedéshez szükséges a munkatársak saját kezdeményezése, felelősségérzete, gyakran szükséges a többletvállalás, az egész szervezet ismeretében átlátott, megértett új helyzetek megoldásának készsége. Ez csak akkor van meg a munkatársakban, ha az intézményük irányában elköteleződnek, a szervezet értékeivel azonosulni tudnak, s azokat magukénak érzik, ha abban önmagukat megtalálják, némileg legalább megvalósítani képesek. Ez pedig a személyiségük és a szervezet összefonódásából jön létre, és éppen ezt segíti elő, szabályozza a vezető a maga empátiás képességével és szolgáló vezetési stílusával (Buda, 1993, 203).

PEDAGÓGUSOK EMPÁTIÁS ÉRZÉKENYSÉGÉNEK SZEREPE AZ OKTATÓ-NEVELŐ INTÉZMÉNY ÉLETÉBEN

Vizsgálatunk során köznevelési intézmények pedagógus vezetőit szólítottuk meg. Empátiás érzékenységük árnyalatainak tükrében törekedtünk az érzelmi ráhangolódás intézmény életében megmutatkozó szerepére, kifejtett hatására vonatkozó pontosítást tenni. Kérdőíves és fókuszcsoportos vizsgálataink egyaránt segítségül szolgáltak, jelen feldolgozás során a kapott gondolatokat mindkét forrásból merítjük.

Az empátiás érzékenység meghatározásához a Davis-féle Interperszonális Reaktivitási Index ún. Empátiás törődés alsóskáláját alkalmaztuk (Kulcsár, 2002). A kitöltők átlaga 0-4 közötti értékeltetés alapján 3,102, vagyis a pedagógusok összességében birtokában vannak a ráhangolódási készségnek, mindez segítségül szolgálhat tehát hivatásuk kibontakoztatása során.

További kérdéseink a megszólított vezetők intézményeinek küldetésére, s az empátiás érzékenység kifejeződésére, lehetséges hatásmechanizmusainak megragadására vonatkoztak. A kérdéskörökhöz kapcsolódó válaszaikból merítve foglaljuk össze a jellegzetes tendenciákat.

a. Az intézmény küldetése és a keresztyén pedagógus eszköztára

A bevonódó vezetőket arra kértük, hogy az intézményeikben kibontakoztatott főbb értékeket pontosítsák. Az iránymutatók értékeléséhez kapcsolódóan több készségterület is magas értéket kapott a vezetők megítélésében: az együttérző közösségi szellemiség kibontakoztatása, a magas szintű ismeretszerzés, a rendszeresség és következetesség. Különösen is értékes, hogy tehát az ismeretátadáson túli érzelmi kapcsolat formálása megerősíthető a válaszadók által lényegesnek tartott irányelvek, támogatandó készségterületek között.

Ahhoz, hogy mindezek kibontakozhassanak, az intézményvezető eszköztárában a következő készségek kerültek megnevezésre: hit, bizalom, bölcsesség, határozottság, bátorság, alázat, becsületesség és őszinteség, szolgáló vezető, erkölcsileg szilárd és elkötelezett, szeretettel végzi munkáját, elszántság, megbocsátás, hálás, alázatos, empátia, Isten által vezetettség, megbízható, innovatív, gondoskodás, elkötelezettség.

Külön is megvizsgálva a magasabb empátiás érzékenységgű válaszadók gondolatait, legfontosabb vezetői értéknek a szeretet került megnevezésre: „szeretettel végzi munkáját”. A szeretet alapvető meghatározó kell legyen természetesen minden pedagógus számára, ám megerősíthetjük: a szeretet is csak akkor válhat teljessé, ha a társ visszajelzéseire is hangolt érzékeny figyelem kíséri.

b. Az empátiás érzékenység további összefüggései

A megkérdezett intézményvezetők további nyitott kérdésekre megfogalmazott gondolatai szép áttekintést nyújtanak az érzelmi ráhangolódással kísért kapcsolatok, a közösség lelki erőforrásainak gazdagításának különböző lehetőségei irányában. A következőkben mindezekből mutatunk be egy-egy meghatározó élményt, mozzanatot, amelyek a mélyebb empátiás érzékenységük válaszaí nyomán rámutatnak a ráhangolódás pedagógiai gyakorlatban tükröződő hatásmechanizmusainak sokszínűségére is.

– a személyesség elmélyülésének forrása:

„Észreveszem mások szükségleteit és érzéseit: hallgatással, megfigyeléssel és a képzelőerő megmozgatásával. Figyelek az árulkodó jelekre! Nem mindenki beszél nyíltan az érzéseiről és a körülményeiről. Beleképzelem magam a másik helyzetébe: „Mit éreznék, ha én lennék ebben a helyzetben? Mit váltana ki belőlem? Mire lenne szükségem?” Az együttérzés utat nyit a kedvesség és a könyörület előtt.”

Az empátia csak akkor valósulhat meg egészen, ha az elmélyült figyelem, az érzelmi rezonancia, majd az átélt élmény tudatosítása, szavakká formálása is benne hordozódik. Mindezek együtt teszik a másik személy világát megérthetőbbé, a társ irányában pedig bizalomteli, pozitív érzések gyökerezése is megerősíthető.

– a motiváció forrása:

„A személyes jelenlét, az odafordulás, a figyelmesség olyan gesztusok, amelyekkel sokszor többet lehet elérni, mint bonyolult teljesítményértékelési rendszerekkel.”

A pedagógusok vezetői szerepe rendszeres minősítési feladatokkal is terhelt, amelyet ugyancsak akkor bontakoztathatnak ki teljesebben és serkenthetnek általa további fejlődésre, ha személyre hangolt érzékeny figyelemmel valósítanak meg. A gyermekek számára is különös értékkel bír, ha érezheti, nincs egyedül, ha van, aki igazán figyel rá akkor is, ha a mélyben

mást hordoz, mint amit a felszínen kifejez. Hosszabb távon elköteleződővé, legjobb készségeinek megerősítésében kitartóvá csak egy érzékeny társ személye segítheti.

– biztatás, vigasztalás:

„E rossz hírektől és csüggedéstől fertőzött világban mindenkinek szüksége van biztatásra. Töreksem tudatosan arra, hogy őszintén megerősítő, támogató és inspiráló szavakat mondjak a környezetemben élőknek. Vezetőként feladatommak érzem, hogy emlékeztessem őt arra, hogy „Isten, mindent megtehet sokkal bőségesebben, mint ahogy mi kérjük vagy gondoljuk” (Efézus 3:20)”

Az érzelmi ráhangolódás készsége abban is értékes segítségül szolgálhat, hogy társaink hordozott terhein könnyíthessünk, s a nehéz élményekhez olyan gondolatokkal kapcsolódjunk, amelyek valóban lelki erőforrást nyújthatnak számára. Az ő érzéseire való hangolódás segít a szavak mögötti élmények, s akár pozitív lelki támasztékok megtalálásában, olyan további gondolatok kiemelésében, amelyek kimondása szavakban is történő megerősítése jelentős újabb kapaszkodóvá válhat.

– a kollégák képességeire hangolt feladat kiosztás:

„Az iskola egyes területei úgy működtethetők a legjobban tapasztalatom szerint, ha az adott feladathoz a legalkalmasabb kollégát rendelem. A kreativitásuk, motivációjuk így segíti az intézményi célok legmagasabb szintű megvalósulását is.”

Egy intézmény életében természetesen igen sokrétű a feladatok forrása, ám ha azoknak kiosztása során is figyelmet lehet szánni a személyre hangolásra, úgy egyértelműen sokkal könnyebb és hatékonyabb lehet a megvalósítás. Mindebben szintén segítséget nyújtanak az érzelmi készségek, az az élménysor és egyfajta megérezés, amelyet a társ személyiségére hangolódással ismerhetünk meg, egyúttal amely által gyarapíthatjuk is a benne rejlő eszköztárat.

– a közösségre való hangolódás – önmagunk helyett:

„A legnehezebb feladat a szolgáló vezetésben önmagam, vagyis a saját egóm legyőzése. Egy olyan típusú (extrovertált) embernek, mint én, ez napi szintű csata önmagával azért, hogy a vezetés valóban szolgáló legyen, és ne rólam szóljon.”

A mélyebb empátiás érzékenységet nagy segítséget nyújt abban, hogy a figyelem tehát valóban kevésbé a saját elgondolásainkra, sokkal inkább a másik személyre irányulhasson. Amennyiben sikerül a fókusz nemcsak saját nézetek irányában tartani, úgy további olyan lehetőségek is feltárulhatnak a másik gondolataiból, amelyeket korábban észre sem vettünk, azonban fontos értékké válhatnak, akár új lelki erőforrások megmutatkozásában is.

– a gyermekekkel való kapcsolat:

„Vannak olyan kollégák, akiknél érzem, hogy mind emberi, mind pedagógusi szempontból nézve érzik a szolgáló vezetés, nyitottak a változásra, és ezt a lelki-szellemi többletet alkalmazzák pedagógiai munkájuk során, amely így a diákjainkra, szüleikre is kihat.”

Egy intézmény lelkületének forrása a szakmailag magasán kvalifikált, elkötelezett, egyúttal érzelmi készségeikben ráhangolódással bíró pedagógusok kezében van. A szolgálatot végző és hivatásukat betöltő pedagógusok hivatás- és küldetés tudatának ápolása kiemelt feladat kell, hogy legyen egy vezető pedagógus szemléletében, s ebből a gyermekekre és az ő szüleikre hangolt érzékeny figyelem semmiképp nem maradhat ki. Ők mind a közösség részei, egyúttal a lelki kapcsolódásuk a közös céljaik megvalósítása irányában is erőforrásként szolgál.

Nagy létszámú nevelőtestületben sokféle személyiség, többféle értékrendszer, különböző korosztály, sokféle hozzáállás adódik össze, ezáltal az empátiás érzékenység is különböző vonatkozásban nyújthat segítséget. Bizonyos, hogy a közös célok elfogadtatása, a kapcsolatok formálása is könnyebben tud megvalósulni a lelki ráhangolódás által. Az empátiás készség fejlesztése tudatos odafigyeléssel egyúttal befektetést is jelent a szervezet, az intézmény fejlesztésébe, amely hatással van a társaslelkületi kapcsolódásokra. A vezetők által formált bizalmi viszony jótékony, hatékony szervezeti klímát is teremt, amely egyikük megfogalmazása nyomán: „Folyamatos, személyes kapcsolattartással (beszélgetés) valósítható meg, illetve azzal, hogy bármikor, bármilyen ügyben fordulhatnak (és fordulnak is) hozzám bizalommal. Tudják, hogy segíteni fogok.”

A cikk Bartáné Járó Anita (2022): *A keresztyén vezető empátiás érzékenysége* című szakdolgozata alapján készült a Károli Gáspár Református Egyetem Pedagógiai Karának nagykőrösi képzési helyén. Témavezető: Fehér Ágota.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Buda Béla (1993): *Empátia... a beleélés lélektana*. Budapest, EgoScool BT., ISBN: 963-04-3210-2.
- Fehér Ágota (2009): Az empátia lehetőségei a kirekesztődés megelőzésében és feloldásában. In: Kállai Ernő – Kovács László (szerk.): *Megismerés és elfogadás. Pedagógiai kihívások és roma közösségek a 21. század iskolájában*. Budapest, Nyitott Könyvműhely, 132–144., ISBN: 978-963-9725-91-1, url: http://www.kallaierno.hu/data/files/megismeres_es_elfogadas_110131_RMtO6S.pdf (Letöltés ideje: 2022. szeptember 26.)
- Hein, G. – Singer, T. (2008): *I feel how you feel but not always: The empathic brain and its modulation*. In: *Current Opinion in Neurobiology*, 2. sz. 153–158.
- Kovács Dóra (2017): Az empátia és érzelmefelismerés mérési lehetőségei. In: *Psychologia Hungarica Caroliensis*, IV. évf. 1.sz. 1–18., ISSN 2064-2504, url: https://btk.kre.hu/images/doc/Kovacs_Dora.pdf (Letöltés ideje: 2021. március 25.)
- Kulcsár Zsuzsanna (2002): *Egészségpszichológia*. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, ISBN: 963-463-541-5.

TÓTH ERIKA

TOLERANCIA AZ ISKOLAI ÉLETBEN

„A tanítás művészetének kulcsa a tolerancia, a tanulás művészetének az alázat.”
(B. K. S. Iyengar)

A mai iskola egyik legnagyobb kihívása a befogadó, elfogadó, toleráns légkör megteremtése, ahol minden gyermek (tanuló, diák) egyformán jól és biztonságban érezheti magát. Természetesen ugyanez vonatkozik a pedagógusokra és az összes iskolai alkalmazottra is. A vezető-pedagógus-tanuló-szülő megfelelő kooperációja esetén jó eséllyel kialakítható egy toleráns modell.

MIT IS TAKAR A TOLERANCIA FOGALOM?

A tolerancia latin eredetű szó, elsősorban türelmességet jelent mások véleménye, főleg vallása, világnézete, etnikai vagy nemzeti hovatartozása, illetve más egyebek iránt. A kölcsönös megértés és tisztelet alapja, egyfajta morális parancs. Nem jelenti a másfajta gondolkodással vagy mássággal való egyetértést vagy annak követését. Ez a fajta türelmesség a mások másságának az elfogadását tükrözi. A tolerancia elsősorban azt jelenti, hogy bármennyire nem értünk is egyet valakivel, tartsuk tiszteletben az arra való jogát, hogy azt gondoljon, abban higgyen, amit ő maga helyesnek tart, még akkor is, ha meg vagyunk győződve arról, hogy téved. Fogalmazhatunk úgy is, hogy az előítéletes, sematikus gondolkodás, érzés, viselkedés ellentéte. A tolerancia annak elviselése, elfogadása és megbecsülése, hogy minden ember más, másképp viselkedik, más a világnézete, másképp gondolkodik, érez, más a fontossági sorrendje, más céljai vannak.

A tolerancia szó hallatán sokan kellemetlenül érzik magukat. Ez nem meglepő, hiszen a leggyakrabban olyankor kerül elő ez a téma, amikor valaki megpróbál meggyőzni bennünket, hogy legyünk megértőek valamivel kapcsolatban, ami számunkra elfogadhatatlannak tűnik. Pedig a tolerancia nem azonos az elfogadással. Tiszteletben tartani lehet úgy is a másik véleményét, hogy közben a magaméhoz ragaszkodom. A saját határaink kijelölése nem tesz bennünket intoleránssá. Az intolerancia valahol ott kezdődik, amikor minden kétséget kizáróan kijelentjük, hogy az adott kérdésben a teljes igazságot csakis mi ismerhetjük.

A tolerancia fogalmának megértését segítheti, ha megismerjük azt a három kritériumot, amelyeknek együtt kell érvényesülniük ahhoz, hogy ténylegesen toleranciáról beszélhessünk. Ezek az alábbiak: konfliktustűrő képesség, a jogegyenlőség elfogadása és az erőszak elutasítása. Mindhárom kritérium teljesülése kulcsfontosságú a pedagógiai munkánk során. A konfliktuskezelés napi rutinnak mondható. Nemcsak a diákoknak, magának a pedagógusnak is rendelkeznie kell jó konfliktustűrő képességgel, hiszen ő nemcsak oldja, hanem saját bőrén is megtapasztalhat konfrontációt a tanulókkal, kollegákkal, szülőkkel. Ezeket a helyén kell kezelni, megfelelő módon oldani, törekedni a párbeszédre, és igyekezni a lehető legrövidebb időn belül rendezni. A szőnyeg alá seprés, vagyis, amiről nem beszélünk, az nem is létezik, egy nagyon rossz stratégia. Nem tolerálható, ha a tanulók durván megsértik az iskolai rendtartást, tiszteletlenek a pedagógussal szemben, ha szóban, online vagy fizikailag bántalmaznak a társaikat. Mindenfajta erőszak, bántalmazás során a zéró tolerancia elvét kell (kellene) alkalmazni.

A pedagógussal szemben alapkövetelmény, hogy toleráns legyen minden egyes tanulóval, fogadja el a tanulókkal kapcsolatos eltéréseket. Nagyon fontos, hogy a gyerekek otthonról hozott értékeit, normáit, szokásait megóvja, megtartsa és erre épüljön az oktató-nevelő munka. Kérdéses, mennyi felelőssége van a családnak, és mennyi az iskolának a megfelelő toleráns attitűd kialakulásában. Tapasztalatom alapján az iskolát kezdő gyerekeknél egyre kisebb arányban jelenik meg az a fajta otthonról hozott minta, amelyekre szilárdan építhetnénk. Az alfa generáció nagyrészt az online térben szocializálódott, rendkívül impulzív, énközpontú világképpel rendelkezik. A türelmet, a türelmességet nem igazán ismeri. Ezért az iskolai munkában rendkívüli szerephez jut a toleranciára való nevelés is. A közoktatásban még uralkodó az a felfogás, hogy egyfajta átlaghoz méri a tanulókat, aztán vannak a nem átlagosak, akik felé toleránsnak kell lenni az átlagosoknak is. Ez nem nevezhető szerintem toleranciának, hiszen csoportosít, címkéz, megbélyegez. Egyáltalán, mi számít átlagosnak? Ennek a nehéz kérdésnek megválaszolását az olvasóra bízom.

| Fotó: freepik.com

A közelmúltban történt velem az alábbi eset. Óvodásoknak tartottam játékos-fejlesztő foglalkozást. Ez óvodán kívüli tevékenységet takar, magam is aznap találkoztam először a gyerekekkel. Az óra előtt az egyik anyuka félrehívott, és elmondta, hogy a gyermeke problémás, szinte mindenhol gond van vele, ADHD-gyanús, nem nagyon marad meg sehol. A telefonszámát is a kezembe nyomta, hogy okvetlen hívjam fel, ha gond lenne, ő itt lesz a közelben, azonnal jön és elviszi. Igyekeztem megnyugtató, több hasonló gyermekkel találkoztam már, osztályban is, külön foglalkozáson is. A foglalkozás alatt próbáltam figyelmen kívül hagyni az információt, és ugyanúgy kezelni a gyermeket, mint a többit. Természetesen nem kellett hívni az anyukát, sőt a gyermek abszolút együttműködő volt, és bekapcsolódott a tevékenységekbe. Mikor vége lett az órának, az anyuka szinte hitetlenkedve fogadta, hogy semmi gond nem volt. Nincs kizárva, hogy a későbbiekben sem lesz vele semmi gond, de ezt vajon melyik gyermeknél tudjuk garantálni?

A tolerancia tanítható. Nem tananyag formájában, hanem mintával, életmóddal és attitűddel. Az iskolai életre kivetítve egy bizalmi légkör kialakítása az elsődleges cél, melyben a tanár valóban érdeklődő, kíváncsi a tanulók véleményére. Nyitott és kreatív az új dolgok iránt, mellyel a gyerekek bizalmát elnyeri, és fordítva is igaz, ő is bízik bennük. Ez nem egy rövidtávú kapcsolat, az ilyen légkör kialakítására időre van szükség. Jók az iskolai projektnapok, az előadások összefoglalják a lényegét. Fontosabbnak tartom azonban a jó osztályklímát, ahol van idő beszélgetni, megbeszélni, átbeszélni a kérdéses dolgokat, ahol véleményt lehet cserélni. Fontos a párbeszéd, amelynek során a tanulók gyakran szembesülnek azzal, mennyi közös van bennük, még ha nem is gondolták volna.

A KÖZÖS NEVEZŐ

A 7 billion Others, azaz a 7 milliárd Másik projekt 2003-ban indult útjára, azzal a célkitűzéssel, hogy a világ minden táján megszólaltasson embereket, és megtalálja, mi lehet közös bennük, akár több ezer kilométernyi távolságra élve egymástól, és mi az, amiben különböznek. A program munkatársai 84 országban 6000 interjút készítettek, amelyekben minden interjúalany ugyanarra a 45 kérdésre válaszolt az életével, reményeivel, félelmeivel kapcsolatban. A válaszok pedig meglepően hasonlóak voltak a világ minden táján: család, gyerekek, szeretet, boldogság, egészség, siker – a legtöbbször vágyai és terei között ezek a dolgok szerepeltek. Minden ember különböző, de sok dologban mégis hasonlít egymásra.

AZ ISKOLA LEHETŐSÉGEI

A saját tapasztalataim alapján a beszélgetőkörök, a megfelelő szöveg feldolgozása a drámapedagógia módszereivel, a csoportmunkák, a közös projektek, a filmpedagógia (kiemelten ajánlom a Mindenki c. film megtekintését), a különböző sportok, a művészetterápia, de a szimpla közös tevékenységek a mindennapokban, mind-mind alkalmasak a tolerancia tanítására. A különböző tanulmányutak, kirándulások is maradandó nyomot tudnak hagyni. Mi tudná hitelesebben bemutatni a 2. világháború borzalmait, mint egy auschwitzi út? Hallottam már olyan véleményt, hogy ilyen sokkhatásnak nem lehet kitenni a tanulókat. Ezzel nem értek egyet. Nagyobb és sokszor durvább dolgokat néznek online, ami miatt nem aggódnak annyira a felnőttek (gyakran nem is tudják). Nagyon sok lehetőségünk van, hogy tudatosan egy toleranciára épülő iskolai klímát alakítsunk ki. Ahol mindenki pont úgy jó, ahogy van. Kicsi elsőseimtől és szüleiktől a tanév első napján sok türelmet kértem. Mivel az iskolai élet és a tanuláshoz való viszony kialakulása szempontjából a legmeghatározóbb évek tartom az első osztályt, rendkívül fontos, hogy MINDENKI élvezze a tanulást. Nekem pedig, hogy a tanítást, hiszen ez egy kölcsönhatás. A klasszikus értelemben vett osztályzás preferálása helyett, ha valaki valamit jól elmondott, megcsinált, megdicsérem, megtapsoljuk, és akár a társai is kifejezhetik, mennyire büszkéek rá. Szeptember utolsó napján, a magyar népmese napjára, egy komplex mesefeldolgozást terveztem. Rengeteget dolgozunk, beszélgettünk a nap folyamán. A végén kiállítottuk a kész alkotásokat, majd véleményezniük kellett. Nem a sajátjukat választották a legjobbnak, legszebbnek, hanem a társaikét, és szépen meg is indokolták, mi tetszik a képen, mitől különleges. Ugyanaz a mese, mégis másképp megjelenítve. Épp, mint egy közösség, osztály, iskola. Gyermekek alkotják, akik különböznek, de sok dologban mégis hasonlítanak.

*„A gyermek olyan, mint egy pillangó a szélben.
Néhány magasabbra tud repülni, mint mások,
de mindegyik a legjobb tudása szerint repül.
Miért is hasonlítanád össze őket?
Mindegyik más.
Mindegyik különleges.
Mindegyik gyönyörű.” (Ismeretlen szerző)*

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Bordács Margit – Lázár Péter (2002): *Kedveskönyv*. Budapest, Gyerekekért SOS 90 Alapítvány, Dinasztia Tankönyvkiadó.
- Kasik László (2006): *A társas viselkedés, a tanulmányi teljesítmény és a tanulási-kulturális szokások összefüggése 13-16 éves korban*. Magyar Pedagógia, 106. évf. 3. szám, 231–252.
- Maussen, M. – Bader, V. – Olsen, T. V. – Fox, J. – Vidra, Zs. – Dobbernack, J. – Modood, T. (2012): *Tolerance and Cultural Diversity in Schools*. Comparative Report. Florence, European University Institute.

BOLEMANT LILLA

A SZERETETBŐL VÉGZETT MUNKA ÉS A HIVATÁSTUDAT

Az utóbbi évtizedekben a pedagógusi munka társadalmi megbecsülése jelentősen csökkent. Kutatások és felmérések bizonyítják, de mindennapi tapasztalataink is ezt erősítik meg. A társadalmi megbecsülés szoros kapcsolatban áll a szakma anyagi elismerésével.

Ezzel együtt pedig gyakran hangoztatják, hogy a tanári lét hivatás, és mint olyat, szívvel-lélekkel kell végezni. Valóban így van, csak közben a pedagógusnak ennie, innia, laknia, ruházkodnia is kell, sőt a saját gyerekeit el kell tartania. A hivatását csak az tudja teljes odaadással végezni, akinek a mindennapi megélhetése biztosítva van.

Az anyagi és erkölcsi elismerés hiányára úgy is tekinthetünk, mint az „elnőiesedett” szakmák problémájára. Történelmileg megfigyelhető ugyanis, hogy azoknak a szakmáknak és szakterületeknek a presztízse és anyagi elismerése, amelyekben a nők száma növekedett, ezzel fordított arányban csökkent. Minél több nő jelent meg az oktatásügyben, a gondoskodói szakmákban (ápolónő, szociális munkás, kultúraszervező stb.), annál kevésbé lett vonzó a férfiak számára, hiszen máig tartja magát az a nézet, hogy a férfi nem elégedhet meg a rosszul fizetett munkával, mert el kell tartania a családját. Miközben nem vesszük figyelembe, hogy a családok nagy részében a nő a családfenntartó vagy legalább ugyanolyan mértékben részt vesz a család eltartásában, mint a társa.

ÉRZELMI MUNKA

A családok többségében még mindig a nők azok, akik a háztartás és a gyereknevelés minden szervezését és lebonyolítását elvégzik. A nő veszi észre, hogy elfogyott a tej, a nő tartja fejen a születésnapokat, a gyerekek edzéseinek az időpontját, ő az, aki nem felejt el időpontot kérni az orvoshoz, ő tudja a gyerekek cipőméretét és még hosszan folytathatnánk. Az indoklás általában az, hogy a nők ezt úgyis jobban csinálják, és ha megkérdezzük az édesanyákat, azt fogják mondani, hogy boldogan gondoskodnak a családjukról, és nem várják, hogy mindenért vagy legalábbis a legtöbb dologért elismerést kapjanak. A gondolkodást valamiféle szuperképességgnek tartja a köztudat, miközben ez is egy munka.

A nemek közötti egyenjogúság felé vezető úton fontos volt, hogy a nők is karriert építhessenek, és a háztartáson kívül is érvényesülhessenek. Ahhoz, hogy a nők valóban szabadok legyenek, fel kell szabadítani a gondolataikat is. Ha ezt a fajta mentális (érzelmi) munkát is meg lehetne osztani, az lenne valami a nők vállára nehezedő külön terhekből, és az így felszabaduló gondolatokat sok minden másra használhatnák.

| Fotó: freepik.com

EGYENLŐ ESÉLY VAGY EREDMÉNY?

Elemzések és kutatások bizonyítják, hogy a nők a legtöbb esetben magasabban képzettek, mint a férfiak, mégsem jutnak képzettségüknek megfelelő pozícióba, mert nők. A nőknek is ugyanolyan esélyük van bejutni bármilyen vezető pozícióba, mint a férfiaknak – szokták erre a felvetésre válaszolni. Nehéz megállapítani, mit jelent az egyenlő esély akkor, amikor a nőtől egyúttal elvárják, hogy a háztartás és a család gondja is az ő vállán legyenek, és ha bármilyen karriert kezd, vagy sikeres egy magasabb pozícióban, nem mulasztják el számonkérni rajta, hogy „női” kötelességeit teljesítette-e.

Az egyenlőség fogalmát két szempontból is megközelíthetjük. Az egyik az esélyegyenlőség, ami a fenti példa alapján nem igazán megvalósítható, ha a nőre a társadalom dupla terhet ró, és a karrierépítést lelkiismeret-furdalással súlyosbítja, hiszen a két fronton való helytállás lehetetlen. Az eredmény egyenlősége lehet az a módszer vagy mutató, amelynek segítségével elérhető a valódi képviselő megvalósítása. Nem esélyt kell tehát csupán adni a nőknek, hanem hozzá kell segíteni őket ahhoz, hogy ugyanolyan eredményesen lépjenek be a munkapiacra, a politikába és a döntéshozatalba is, és egyenlő módon értékeljék a munkájukat.

PEDAGÓGIAI KÁNON

Milyen módon befolyásolja a pályaválasztást és a választott pályán való érvényesülést az iskolai szocializáció? A gyermekek az iskolában körülbelül tízéves korukig nemüktől függetlenül, egyformán viselkednek iskolai sikereikkel kapcsolatban. Legfőbb feladatuknak a tananyag elsajátítását tekintik, és általában pontosan meg tudják határozni, hogy mi az, ami igazán érdekli őket, milyen foglalkozást szeretnének választani. 10-12 éves korukban következik be az a biológiai változás, amely ezt a rendet összezavarja, ugyanis társaik és tanáraik is másként kezdenek viselkedni velük. „Minél sikeresebb az iskolában egy fiú, annál pozitívabb képet vetít a jövőbe, míg a lányokat a sikereik inkább elbizonytalanítják. Még mindig él az a felfogás, hogy a lány inkább legyen szép, mint okos”. (Kereszty, 2006)

A koedukált iskolarendszer nem járult hozzá ahhoz, hogy a lányokat önbizalomra, nagyobb önértékelésre nevelje, hiszen a fiúiskolák hagyományát folytatta, ahol a tudás megszerzése a hagyományosan a férfiaknak tulajdonított személyiségjegyekkel lehetséges. A lányok, ha ezeket a személyiségjegyeket nyíltan vállalják, elutasításban lesz részük mint nőknek, ha viszont nem vállalják, nem tudnak érvényesülni. A fiúknak is a nemi sztereotípiák alapján kialakult férfiideálnak kell megfelelniük. A sikertelenségtől való félelemérzet szorongást vált ki belőlük, mivel a férfiaság fogalmát a teljesítmény, a siker fogalmával azonosítják.

Az iskolai eredményekben és a munkapiacon tapasztalt nemi eltérések okait vizsgálva arra jutottak a kutatások, hogy a lányok iskolai eredményei jobbak a fiúkénál. Egyedül a matematika terén voltak kicsivel jobbak a fiúk, de ez mára megváltozott. A tudásszintmérő tesztekben és az iskolai eredményekben egyaránt a lányok teljesítenek jobban. A közép- és felsőszintű oktatásban nagyobb a lányok aránya, mint a fiúké, és a lányok sokkal nagyobb arányban fejezik be sikeresen tanulmányaikat. Az eltérések a doktori képzés tájékán kezdődnek, és a munkapiacon folytatódnak.

A jobb eredmények ellenére a lányok nehezebben találnak végzettségüknek megfelelő és jól fizetett munkát. A fiúk alacsonyabb végzettséggel is jobb munkát találnak.

Miért kisebb mégis a lányok önbizalma, és miért nem tudnak érvényesülni a munkapiacon a fiúkénak megfelelő pozíciókban? A probléma okait a kutatók több tényezőben látják. Először is az attribúciós torzításokban – a lányok sikereit, jobb eredményeit a tanárok, szülők, s ebből kifolyólag maguk a lányok is hajlamosak a nagyobb szorgalomnak betudni, nem a tehetségnek vagy a jó képességeknek. A tudományszorongás jelensége is fontos szerepet tölt be – azt jelenti, hogy önbizalomhiány és szorongás lép fel az adott tantárggyal szemben, amely független a valós tudástól és képességektől. Ez abból az elvárásból alakul ki, amely a valódi tudományosságot az ún. tipikus férfitulajdonságokhoz köti (érzelemmentesség, racionalitás, logikus gondolkodás objektivitás), a szexuális érés és ehhez kapcsolódva az intim kapcsolatok felértékelődése azt eredményezi, hogy a kisiskoláskorú lányok változatosabb és magasabb szintű karrierelképzelései a felső tagozatra és a középiskolára leszűkülnek. A karrier és családi élet nehezen egyeztethető össze, s a lányok hajlamosak az előbbit feláldozni. A sikertől való félelem pedig annak a hiedelemnek a megélése, hogy a túlzott hozzáértés és sikeresség elutasítást vált ki a kortársakban és a lehetséges partnerekben. Ezért a lányok tehetségüket elrejtik, és ambícióikat alábbadják.

MI A HASZNOS TUDÁS ÉS HOGYAN SAJÁTÍTHATÓ EL?

A tudás nem gendersemleges, hanem a személyes tapasztalatok és érzések hozzák létre. A tanárok és a diákok is rendelkeznek ugyanis olyan tapasztalatokkal, melyek alapvetően befolyásolják az osztályteremben lejátszódó diskurzusokat és a tanulási folyamatot. A tudás a sokszínűsége, a sokféleség hangjain alapul: a tanulási-tanítási folyamat interaktív, „kooperatív, demokratikus, integrálja a kognitív és affektív tanulás lehetőségeit és egyéni alkotó erővel ruházza fel a tanulót saját helyzete értékeléséhez, megértéséhez és aktív részvételre serkenti az egyéni és társadalmi fejlődés előmozdítására.” (Thun, 1996)

A feminista pedagógia egyik alapkérdésként teszi fel a kérdést, hogy mi is a hasznos tudás, mit érdemes tudni. A tudás elsajátítása sem csak egyféleképpen értelmezhető. A tanulás célja, a hitelesség és értékesség szempontjából fontosabb, hogy a tanulók megtanulják sokféleképpen értelmezni és interpretálni a tananyagot, minthogy egy ideális helyes válasz felé törekedjenek. Az egyenrangúságon alapuló, nem diszkriminatív pedagógia javaslatai alapján a következőképpen érhetjük el, hogy megváltozzon a helyzet: a nemi szerepek és sztereotípiák ismeretével rendelkező tanítási kompetencia segítségével.

vel elérhető, hogy a lányok és a fiúk megtarthassák és erősíthessék individuális képességeiket, vagyis a tanár megtanulja felismerni a nemi sztereotípiákat, és erre megtanítja a tanuló is, és így felszámolhatják az iskolában ezek káros következményeit. Nagyon fontos az interakció és a pedagógus viselkedése, vagyis mivel a lányok a tanítási órák folyamán gyakran háttérbe szorulnak, a pedagógus fordítson figyelmet ennek elkerülésére, és arra, hogy a fiúk és a lányok az iskolai munka során kölcsönösen támogassák egymást. A tanítás megszervezésén belüli változások is nagymértékben befolyásolhatják az eredményt. Fontos lenne például az, hogy bizonyos témák és egyes tantárgyak tanítása időközönként történjen azonos nemű csoportokban. Ilyen módon a fiúk és a lányok elkülönítve, a nemi szerepek sztereotip hatása alól felszabadultan, nyíltabban és közlékenyebben fordulhatnak olyan tantárgyak felé, amelyekben a másik nemmel szemben hátrányban érezhetik magukat. A lányok például a vita, a konkurenciaharc, a hatalomérvényesítés terén, a fiúk pedig eltitkolt érzelmeiket élhetik meg. Szükség van a tananyag tartalmi változására, hogy a lányok és a fiúk azonosulni tudjanak a tananyagban előforduló férfi- és nőképekkel, amelyek saját igényeiknek és elképzeléseiknek megfelelnek.

A helyes önkép kialakítása elhanyagolt terület, pedig fejlesztése hozzájárulhat az iskolai eredmények javulásához mindkét nem esetében. Az eddig felsorolt megoldási javaslatokat és lehetőségeket figyelembe véve valósulhat meg egy olyan tanulási – képzési – nevelési folyamat, amely az egyenlő esély és az egyenlő eredmény irányelveit követve jelenthet továbblépést.

FELHASZNÁLT ÉS AJÁNLOTT IRODALOM

- Balázi Ildikó – Lak Ágnes Rozina – Szabó Vilmos – Vadász Csaba (2013): *Országos kompetenciamérés, Jelentés*. Budapest, Oktatási Hivatal.
- Bolemant Lilla (2011): *Genderérzékeny oktatás és a női szerepe a középiskolai magyar irodalom tankönyvekben*, Oktatás a tudományban – tudomány az oktatásban. Nyitra, Egyetemi Konferenciakötet.
- Bolemant Lilla (2014): Lányok és fiúk az iskolában. A lányok és a fiúk iskolai teljesítménye és a genderpedagógia lehetőségei. In: *Nőképek kisebbségben. Tanulmányok a kisebbségben (is) élő nőkről*. Pozsony, Phoenix Library, 56–63, ISBN 978-80-971527-1-0.
- Cviková, Jana – Jurániová, Jana (szerk.) (2005): *Ružový a modrý svet*, Bratislava, Aspekt.
- Schneider, Claudia (2002): *Die Schule ist männlich? Zur geschlechtssensiblen Schulentwicklung*. Wien, SWS-Rundschau, 4/2002, 468–488.
- Heldová, Daniela – Kováčová, Jana – Galádová, Andrea (2013): *Výsledky štúdie OECD PISA 2009 zaostrené na čitateľskú gramotnosť. Tematická správa*. Bratislava, NÚCEM.
- Kereszty Orsolya (2005): *A társadalmi nemek reprezentációjának vizsgálata tankönyvekben. Könyv és nevelés*. 2005/3. 56–67.o.
- Kereszty Orsolya (2006): Társadalmi nem az oktatásban – Kezdeményezések Magyarországon. In: Kende Anna (szerk): *Pszichológia és feminizmus: Hogyan alakította át a pszichológia elméleteit, kutatási kérdéseit és módszereit a társadalmi nem kutatás*. Budapest, L'Harmattan.
- Lassú Zsuzsa (2010): *Hagyományos és női szerepek az iskolában*. Szabadpart, 9., 2010. február, url: <http://www.kodolanyi.hu/szabadpart/szam9/lassu.html> (Letöltés ideje: 2022.09.15.)
- Minarovičová, Katarína (2003): Čo sa v škole o nerovnosti naučíš. Rodové stereotypy v správaní a postojoch učiteľov a učiteľiek. In: Jurániová J. – Cviková, J., *Ružový a modrý svet. Rodové stereotypy a ich dôsledky*, Aspekt.
- Nagy Beáta (2014): *Háttérben: Kísérlet egy szervezeti nemi rend felállítására. Újratervezés – a nők és a műszaki tudományok 2.0*. Budapest, L'Harmattan.
- Pukánszky Béla (2006): *A nőnevelés évezredei*. Budapest, Gondolat Kiadó, ISBN 978-96-396105-1-4.
- Szabó László Tamás (1999): A rejtett tanterv. In: Meleg Csilla: *Iskola és társadalom*. II. Pécs,
- Thun Éva (1996): *Hagyományos pedagógia – feminista pedagógia*. Educatio 1996/3. 404–416. o.

ÉLIÁŠ DOMINIKA

A TOLERANCIA-SOROZAT MESEORSZÁGA AZ OSZTÁLYTEREMBE LÉP

A gyermekek élete ugyanúgy nem egyszerű, mint a felnőtteké, hiszen a mindennapokban számos esetben szembesülnek nehéz helyzetekkel és bonyolult kérdésekkel. A szülők és pedagógusok feladata, hogy okosan és egyensúlyozva beszél-gessenek az adott szituációról, amelyben a gyermek nem találja meg a helyét. A gyermek jobb esetben kérdez. Azonban találkozhatunk olyan esettel is, mikor csak a szemével jelezi, hogy nyomja valami a lelkét. A mese segíthet átlendülni ezen az akadályon és jó beszédindító lehet. Az ilyen esetekben nagyszerű választásnak találhatjuk a *Tolerancia-sorozat* meséit (Pásztor Csörgei, 2011).

A *Tolerancia-sorozat* 2009-ben indult útjára a Csimota Könyvkiadó gondozásában. A kiadó rövid múltjának ellenére (a piacra 2003-ban tört be) számos hazai és külföldi elismerést vívott ki magának az olvasók és a szakmai közönség táborában is (Villányi, 2013). A nagy sikerhez hozzájárul az is, hogy a kiadó igyekszik a külföldi mintákat korszerűsíteni a magyar meseírók és illusztrátorok segítségével. Így nemzetközi és magyar kiadványok is helyet kapnak a *Tolerancia-sorozatban* (Lapis, 2017).

A szocioérzékenyítésre összpontosító sorozat jelszava az elfogadás. Az összes megjelent mese valamilyen problémakört dolgoz fel, egyedi módon. A mesék segítenek a gyermekeknek elfogadni a másságukból adódó kirekesztést, külsőjüket, önmagukat, másokat, valamint megbirkózni a halál és az elmúlás gondolatával (Pásztor Csörgei, 2011). Mindezt mesei keretben teszik, eltávolodva a direkt ismeretterjesztő és a didaktikai szándéktól (Tsík, 2011).

A Csimota Könyvkiadó könyvei nemcsak a tabudöntésben játszanak nagy szerepet, hanem a képi ábrázolásban is egyedít alkot(t)nak (Lapis, 2017). A képi megjelenítésnél nagyon fontos, hogy a szöveg hangulatát közvetítse (Tsík, 2011). A művészi értékű illusztrációk abszurd, humoros, szemet gyönyörködtető, játékos formában jelennek meg a szöveg mellett (Lapis, 2017).

A történetek szereplői sem hétköznapiak. Találkozhatunk csúnya királyfival, mások által igencsak fehérnek vélt királylánnyal és Down-szindrómás kistestvérrel is. A sorozatban megjelenő mesék műfaja is sokrétű, még verses formában megírt történet is található a darabok között. Népmesei környezettől egészen a modern városi helyszínig találkozhatunk az irodalmi mese különleges főhőseivel, akik másságukból adódóan korántsem átlagosak (Farkas, 2011).

A sorozat részei olyan alapvető gondolatokat közvetítenek, mint például vállalni kell önmagunkat, még akkor is, ha a könnyebbik út a megalkuvás, vagy bízunk magunkban és tartunk ki, mert akkor elérjük a célunkat (Pásztor Csörgei, 2011). A másik fontos gondolata a történeteknek, hogy a cél nem szentesíti az eszközt. Az erkölcsi magatartás a legfontosabb, még akkor is, ha ehhez fehér sárkánnyá kell változni (Farkas, 2011).

A sorozat egyediségével a gyermekkönyvpiac hiányát próbálja betölteni, hiszen a célcsoportot – a többi érzékenyítő sorozattal szemben – óvodás és kisiskoláskorú gyerekek alkotják. A sorozatban eddig 13 könyv jelent meg, amelyek a következők:

- Bosnyák Viktória: *A szomorú kacagány* (2014)
- Lawrence Schimel (fordította Szabó T. Anna): *A fiú és a kém* (2014)
- Marosi Krisztina: *Az Illatok és Hangok Őrzője* (2014)
- Szegedi Katalin: *Palkó* (2013)
- Orit Gidali (fordította Szabó T. Anna): *Nóra, a gondolatolvasó* (2013)
- Agnès Lacor (fordította Szabó T. Anna): *Lili* (2011)
- Benedek Elek (szerkesztette Csányi Dóra): *A csúnya királyfi és a szép királykisasszony* (2011)
- Szegedi Katalin: *Lenka* (2010)
- Szulyovszky Sarolta: *A hálás virág* (2010)
- Finy Petra: *A Fehér Hercegnő és az Arany Sárkány* (2009)
- Böszörményi Gyula: *Emberke színe* (2009)
- Davide Calli (fordította Szabó T. Anna): *Az ellenség* (2014)
- Csányi Dóra, Pócz Borbála: *Jogod van* (2008)

A felsorolt művek közül a sorozatnak azokat a köteteit emelem ki, melyekhez a következő lapszámokban kínálok óratervet. Ezek mindegyike a másság elfogadására és a toleranciára nevelést tartja szem előtt.

Szegedi Katalin *Lenka* és *Palkó* című művei tulajdonképpen ikerkönyvet alkotnak. Az ikerkönyv egy élethelyzetet tematizál két különböző szemszögből. Mindkét mű a nemi sztereotípiákra kívánja felhívni az olvasók és hallgatók figyelmét. A köteteken keresztül betekintést kapunk két kisiskolás gyermek hétköznapijaiba, ahol a barátok nélkül igencsak unalmas az élet. Egyik szereplő sem teljesíti a tipikus női és a tipikus férfi ideált. Lenka túlsúlyos kislány és Palkó sovány kisfiú, ezért kortársaik kirekesztik őket. Lenkát mélyebben megérinti a kiközösítés, befelé fordul és szabadidejében rajzol. Palkó a verbális bántások ellenére pozitívan látja a dolgokat, szembenéz a megbélyegzéssel és barátokat keres. Ekkor talál egymásra a két kirekesztett

fiatal és barátságot kötnek (Petres Csizmadia, 2022, 57–71).

Böszörményi Gyula *Emberke színe* című meséje szeretné bennünk megerősíteni, hogy emberbőrszínétől függetlenül mindenki egyenlő, hiszen mindenkinek van keze, lába, szeme, füle és mindenki lát, hall, szeret. A könyv két főszereplője, Ég Atyácska és mindent tudó felesége, Hold Anyóka, akik a Föld megteremtésével foglalkoznak. Azonban mikor az embert szeretnék megformálni, gond adódik. Hold Anyóka szerint mindenki egyformán nézett ki, ezért unalmasnak vélte őket. Ekkor születik meg a gondolat, hogy öt-féle színű embert formálnak meg: rózsaszínt, rézbőrűt, ébenfeketét, sárgát és barnát. Azonban Hold Anyókának csak az emberek megformálása után jutott az eszébe, hogy ez a sokféle ember nem biztos, hogy jól kijön majd egymással.

Orit Gidalitól *Nóra, a gondolatolvasó* című könyve arról szól, hogy az emberek gyakran nem azt mondják, amit gondolnak. A mese főszereplője, Nóra, elpanaszolja az anyukájának, hogy az óvodában egy kisfiú csúfolta őt. Nórát mélyen érinti a dolog és anyukája szeretne rajta segíteni, ezért egy varázspálcát ad át Nórának, amivel az emberek igazi gondolatát látja. Így könnyen megértheti, hogy a csúfolódások mögött érzelmi viharok állnak, s ekkor a legjobb megoldás a megértés.

Szulyovszky Sarolta *A hálás virág* című meséjében a halál, az elmúlás és az örök körforgás témakörét dolgozza fel. A könyv érdekessége, hogy a csodaszép grafikák alatt csupán 1-1 verssor olvasható. A történetben megismerkedhetünk Géza nagyapóval és Kató nagymamával. Nagyon szeretik mindketten a kertjüket. A kert a gondozást csodaszép virágokkal hálálja meg. Egyszer egy „merev nyakú, rikítóan piros, borzas fejű” (Szulyovszky, 2010, 5) művirág jelenik meg a kertben. Amilyen titokzatosan megjelent a művirág, olyan titokzatosan is távozott el a kertből, s azóta Kató nagymama sem jár ki többé a kertbe. A művirág Kató nagymama életben akarását szimbolizálja.

Bosnyák Viktória *A szomorú kacagány* című mesekönyvében megismerkedünk a kerti kacagány virágokkal és a mezei kacabajka virágokkal. A kacagányok és kacabajkák két etnikumot, nemzetet, kultúrát szimbolizálnak, akik elidegenedtek egymástól. A két nép közti gyűlölködésnek Lipi és Pity Panka barátsága vet véget, és a virágok megismerik egymás igazi arcát.

Lawrence Schimel *A fiú és a kém* című meséjének érdekessége, hogy kétnyelvű mesekönyv, magyarul és angolul is olvashatjuk a szöveget. A mese toleranciára, egymás megismerésére és elfogadására igyekszik ösztönözni olvasóit és hallgatóit. A történet fókusz, hogy hogyan viselkedünk, ha a megszokott helyett valami vagy valaki mással találkozunk. A mű azzal kezdődik, hogy egy fiú iskolába menet meglát egy idegent a kisvárosban, ahol él. Aztán másnap és harmadnap is látja az idegent a padon, aki nagyon figyel és ír valamit. A fiú megpróbálja elolvasni, hogy mit ír az idegen, de nem érti azt a nyelvet, amit a férfi használ. Ekkor a fiú fantáziálni kezd az idegenről és szüleinek meséli el azt. A felnőttek ahelyett, hogy megismernék az idegent, el szeretnék üzni a kisvárosból. A feldúlt tömeget egy egyetemista fiú csitítja le, kisebb-nagyobb sikerrel.

(Folytatjuk.)

A tanulmány bírálati folyamaton ment keresztül.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Farkas Kinga (2011): *Egyszer volt, hol nem volt a tolerancia*. In: Gyerekszemle, 2011. 12. 13., url: <https://gyerekszemle.reblog.hu/egyszer-volt-hol-nem-volt-a-tolerancia> (Letöltés ideje: 2022. 03. 15.)
- Lapis József (2017): *A tükrön túl*. In: Műút, url: <https://www.muut.hu/archivum/23092> (Letöltés ideje: 2022. 03. 15.)
- Pásztor-Csörgei Andrea (2011): *Valami más*. In: Csodaceruza, 2011. július 1., url: <http://csodaceruza.hu/?p=4676> (Letöltés ideje: 2022. 03. 15.)
- Petres Csizmadia Gabriella (2022): Nemi sztereotípiák a kortárs ikermeseregényekben. In: Irodalmi Szemle, 65. évf., 3. sz., 57–71.
- Tsik Sándor (2011): *Csimota Kiadó igazi arca (Beszélgetés Csányi Dórával a kiadó Tolerancia-sorozatáról)*. In: CsimotaBlog, 2011. 05. 20., url: https://csimota.blog.hu/2011/05/20/a_csimota_kiado_tolerancia_sorozatara_beszeltetes_csanyi_doraval (Letöltés ideje: 2022. 03. 15.)
- Villányi Róza (2013): *Tabuk a gyermekirodalomban*. In: Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 3. sz. <http://ki2.oszk.hu/3k/2013/05/tabuk-a-gyermekirodalomban/> (Letöltés ideje: 2022. 03. 15.)

NYIRATI ANDRÁS

KULTÚRA VÍZITÚRA – A TOLERANCIA TANULÁSA TÁRSASJÁTÉKKAL

„Mert amiként különb-különb tájakról és tartományokból jönnek a vendégek, úgy különb-különb nyelvet és szokást, különb-különb példát és fegyvert hoznak magukkal, s mindez az országot díszíti, az udvar fényét emeli, s a külföldieket a pöffeszkedéstől elrettenti. Mert az egy nyelvű és egy szokású ország gyenge és esendő.” (I. Szent István)

A tolerancia latin eredetű szó, elsősorban türelmességet jelent mások véleménye, főleg vallása, világnézete, etnikai vagy nemzeti hovatartozása stb. iránt. A műszaki életben a megadott méretektől, mennyiségtől vagy minőségtől való megengedett legnagyobb eltérést jelenti. A tolerancia tanulható és tanítandó. Terjesztése csökkentheti a napjainkban rendkívül gyakori negatív sztereotípiák, illetve előítéletek jelenségét, valamint véget vethet a faji és kulturális felsőbbrendűség-elméleteknek (Wikipedia, 2022).

A multikulturális társadalmak feszültséget okozhatnak számunkra, mert a legváratlanabb helyzetekben teszik próbára a toleranciánkat. Ki vagyok én? Mi az, ami összeköt a saját csoportommal? Mások miben különböznek tőlünk? Mi a különbségek azon szintje, amit még el tudok viselni? Ezekkel a kérdésekkel valamit kezdenünk kell, nem söpörhetjük a szőnyeg alá őket. A békés társadalmi együttéléshez, a jogok és esélyek egyenlőségéhez elengedhetetlen, hogy az emberek értsék és elfogadják egymás különbözőségeit. Ezért kulcsfontosságú, hogy rendszerszinten találjunk választ arra, hogy a jövő felnőttei (döntéshozói), vagyis a mai gyerekek és fiatalok hogyan tudják fejleszteni toleranciájukat. Véleményem szerint a kérdés egyik megoldása a nevelés. Ebben a cikkben arra teszek kísérletet, hogy bemutassam az Emberség Eredjével Alapítvány pedagógiai megközelítését és egy, a témával foglalkozó saját fejlesztésű oktatási segédanyagát, a Kultúra Vízitúra társasjátékot.

ÉLET A MULTIKULTURÁLIS TÁRSADALOMBAN

Tágra értelmezve a kultúra olyan érték- és viselkedérendszer, amely lehetővé teszi számunkra önmagunk és a körülöttünk lévő világ közti kapcsolat értelmezését, megértését. Identitásfejlődésünk során alapvető meghatározottsággal bír a családjunk, az a kultúra, melybe beleszületünk, majd a személyiségformálódásunk során az elsődleges szocializációs színtér kibővül, és más kulturális közegek és közösségek is lenyomatot képeznek személyiségünkben. Míg csak egyetlen kultúrát ismerünk, amelybe beleszülettünk, addig sokszor nem is vagyunk tudatában saját kulturális rendszerünknek, legtöbbször akkor tudatosul mindez bennünk, amikor szembetalálkozunk más kultúrák sokszínűségével, és megéljük a másságainkat és hasonlóságainkat.

Nem mehetünk el szó nélkül amellett, hogy a kultúra hatalmi kérdés is. Nem mindegy, hogy valakinek egy adott társadalomban a többséggel megegyező kultúrája van, vagy valamilyen kisebbségi csoporthoz tartozik. Bourdieu szerint nem csak a materiális javak, hanem a kultúra is tőke, vagyis meghatározza a társadalmi rétegződést (Angelusz, 1999, 159–166). Könnyen belátható, hogy ha valaki nincs tisztában az elfogadott normákkal és szimbólumrendszerrel, nem ismeri a bizonyos helyzetekben elvárt magatartási formákat, akkor hátrányt szenved a többiekhez képest, kevesebb esélye van érvényesülni. Itt kell kiemelni a közoktatás azon szerepét – amely sajnos a gyakorlatban gyakran csorbát szenved –, hogy segítse ezeknek a hátrányoknak a csökkentését és ezáltal hozzájáruljon a társadalmi mobilitáshoz.

Gondolhatnánk, hogy a globalizáció és az európai integráció hozta el a multikulturális társadalmak korát. A jelenlegi mértékben biztosan, de hiba lenne azt gondolni, hogy a történelem során nem keveredtek egymással népek és kultúrák. A kérdés inkább csak az volt, hogy egy-egy ilyen találkozásnál valamelyik csoport asszimilálja a másikat (leggyakrabban ez történt), vagy hatnak egymásra és valami új közös jön létre. Ha megnézzük, az évszázadok során a magyar nép sokféle kultúrával találkozott (más sztyepei, török, szláv), sok más népet asszimilált (kunok, jászok, besenyők, stb.) és sok más nép érkezett utólag az ország területére (németek, cigányok). Szűkebb pátriám, Baranya megye, nagy lélekszámú német és horvát kisebbséggel rendelkezik, illetve jelentős roma/cigány nemzetiséggel, azon belül is az ország legnagyobb beás csoportjával. A horvát Baranya is nagyon hasonló, ami nem csoda, hiszen bár egy határ és egy folyó is elválasztja, de az évszázados együttélés összeköti az itt élő horvátokat, magyarokat, németeket és romákat. Talán ez adta a lökést hozzá, hogy eszéki horvát és pécsi magyar szakemberek 2019-ben közösen kezdjenek gondolkodni arról, hogyan lehetne erősíteni az interkulturális tanulást jelenlétét a közoktatásban.

INTERKULTURÁLIS TANULÁS

Az interkulturális tanulás egy közösségi vonatkozásokkal járó személyes fejlődési folyamat, amely során mások és magunk mélyebb megismerésén keresztül értjük meg a mai világ bonyolultságát (Martinelli, Taylor, 2000, 14). Hoopes szerint (Hidasi, 2004) az interkulturális ismeretek fejlődésében a kritikus tényező nem az, hogy ki milyen mélységig ismeri az egyes

kultúrákat, hanem, hogy milyen mértékben sajátította el az interkulturális ismeretszerzési folyamatot, a kommunikációt és az emberi kapcsolattartást.

Hoores az interkulturális kompetencia fejlődését az alábbi spektrum mentén képzei el:

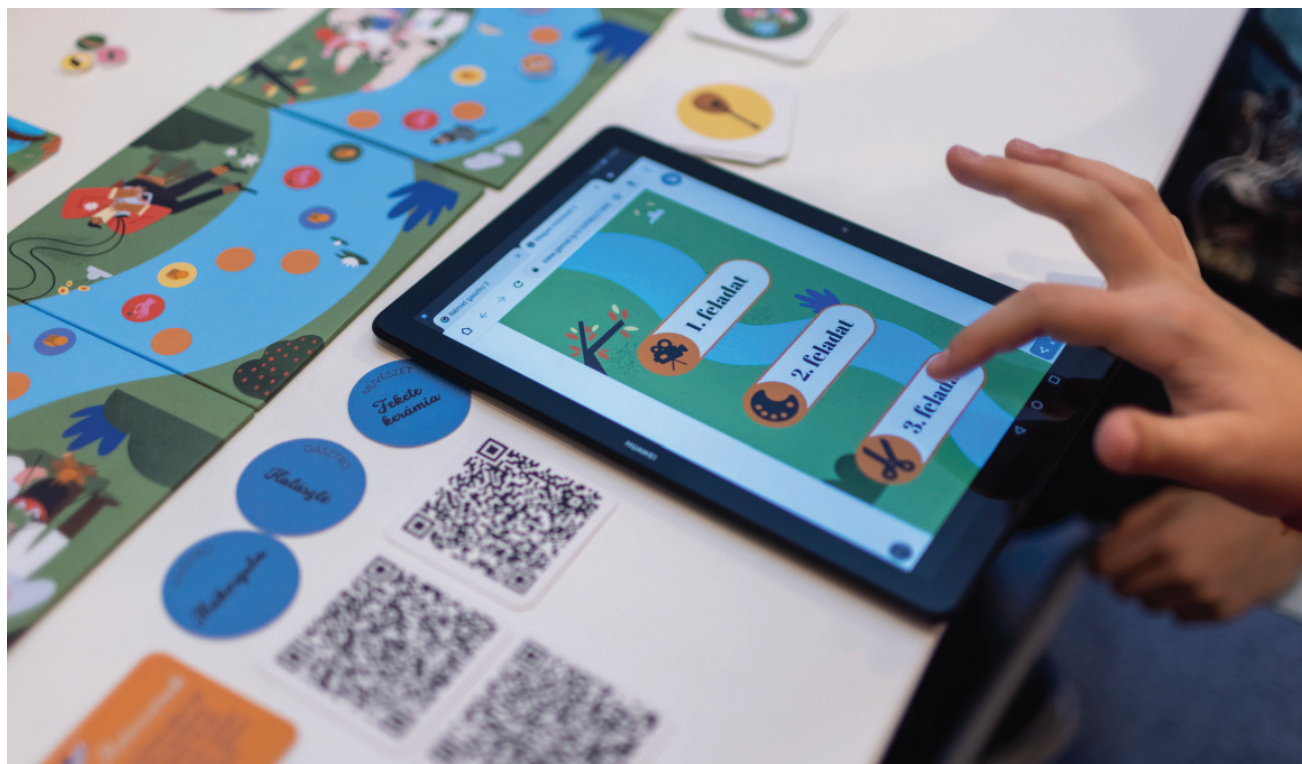
- etnocentrizmus: annak a naiv feltételezése, hogy a saját világképével azonos világképet vall mindenki a magáénak;
- tudatosítás: az eltérő világképek és értékrendek létezésének a felismerése;
- megértés: az eltérések mögöttes okainak a realizálása, felfogása, megértése;
- elfogadás – tiszteletben tartás: a más kultúra világképének és működési rendjének a tiszteletben tartása;
- értékelés – megbecsülés: a más kultúra abszolút értékeinek a felismerése és elismerése;
- szelektív alkalmazás: bizonyos szelekciós szempontok alapján a más kultúra néhány elemének a magáévá tétele;
- asszimiláció – alkalmazás – bikulturalizmus – multikulturalizmus: a más kultúrához való alkalmazkodás az azzal történő azonosulás révén.

Ezt tovább gondolva Bennett azt állítja, hogy az interkulturális tanulás egy olyan folyamat, amelyet állandó fejlődés jellemez, amelyben az előre- és visszalépés is lehetséges (Martinelli, Taylor, 2000, 29). Ez megerősíti, hogy az iskolában foglalkozni kell az interkulturális tanulással. A nagy kérdés, hogy mi lehet ennek a módszere. Szerencsére az Európa Tanács munkájának köszönhetően a témának széles szakirodalma van. Az ezekben megjelenő nem-formális tanulási megközelítésből, a játékosítást/gamifikációt emelném ki jelen írásomban.

MIÉRT A JÁTÉKOSÍTÁS?

Az Emberség Erejével Alapítványnál több mint tíz éve foglalkozunk játékfejlesztéssel. Saját tapasztalatainkra és a szakirodalomra (Makó, 2015) támaszkodva mélyen hiszünk benne, hogy a játék nemcsak a tanulás egyik legszórakoztatóbb, de egyben egyik leghatékonyabb formája is. Egy jól felépített játékosított folyamat során a résztvevők aktív befogadókká válnak, közösen és egyénileg megoldandó kihívásokkal találkozhatnak, vitába, eszmecserebe keverednek egymással, ezáltal pedig az eszközön kívül egymástól is tanulhatnak.

A gamifikációra egy olyan módszerként vagy eszközként tekintünk, aminek célja emberek motiválása munkára, tanulásra vagy bármilyen tevékenységre, amihez eredetileg nem feltétlen lenne kedvük. Mindez folyamatában játékos elemek segítségével történik, és ideális esetben nem csak külső, hanem belső motivációt is létrehoz (Juhász, 2020). A hétköznapiakban számos alkalommal veszünk részt játékosításban, akár tudtunkon kívül is. A felnőtté válás folyamata során a megkomolyodás egyik szimbólumává vált a játékoktól és játékoságtól való eltávolodás, ami alapvetően félreértésen alapul. A játék nem egyenlő a komolytalansággal, haszontalansággal, ennek legkézenfekvőbb példája, hogy kezdetben alapvetően játékon keresztül tanulunk (tapasztalati tanulás), az iskolában mégis gyakran azt az üzenetet kapjuk, hogy a játék a tanulás ellenpólusa. A játékos tanulás során azonban jó élmény kapcsolódik emlékként a tanulási folyamathoz, ez pedig kiemelt jelentőséggel bír a későbbi alkalmazás szempontjából.

A játékok oktatási célú alkalmazásának három formáját különböztetjük meg, amelyek ugyan kapcsolatban állhatnak egymással, mégis különböznek. Az első ilyen forma a játékok (társasjátékok, kártyajátékok stb.) alkalmazása az oktatásban. A játékok alkalmazásának vagy társasjátékpedagógiának számtalan pozitív hozadéka lehet, mint a koncentráció, az együttműködés vagy a stratégiai gondolkodás fejlesztése. Mindennek ellenére a társasjáték használat magában még nem minősül gamifikációnak. Gamifikációnak vagy játékosításnak azt a folyamatot nevezzük, mikor játékok során kifejlesztett technikákat, játékos elemeket nem-játékos (a mi esetünkben tanulási) környezetben használnak.

Ezzel szemben serious games alatt olyan játékokat értünk, amelyeket eredendően is oktatási céllal hoztak létre. A komoly jelző arra utal, hogy a játékok elsődleges célja nem a szórakoztatás, hanem egy fajsúlyosabb téma feldolgozása. Ezen játékok célja többek közt valós élethelyzeteket szimulálni, a szituáció valós kockázatának terhe nélkül (Jaskóné, 2020, 83–91).

KULTÚRA VÍZITÚRA

Allport szerint az előítélet kialakulásához két tényező szükséges: a megalapozatlan (információhiányon alapuló) ítéletre, benyomásra való hivatkozás és az érzelmi színezet, amely bár lehet pozitív és negatív is, de minél hevesebb a negatív attitűd, annál inkább és hamarabb ellenséges cselekvésbe fog torkollni. Az előbbi jelenségre megoldás lehet, ha releváns információkat tud szerezni a diák, lehetőleg valamilyen érdekesítő módon. Ebből a koncepcióból született a Kultúra Vízitúra társasjáték.

A Kultúra Vízitúra társasjáték célja megismertetni a 10-12 éves gyerekekkel más nemzetiségek kultúráját, megmutatni, hogy léteznek mind hasonlóságok, mind izgalmas eltérések köztünk. A játékban a Baranyában (és Magyarországon) négy legnépesebb nemzetiség – horvát, magyar, német, roma – szerepel. A fejlesztés során kimondott célunk volt, hogy az általános iskolai oktatók munkát segítsük, élőbbé, izgalmasabbá tegyünk a nemzetiségek témájával foglalkozó órákat (pl. történelem, hon- és népismeret, etika, idegen nyelvek).

Egy hibrid játékot fejlesztettünk, ami azt jelenti, hogy egy klasszikus táblás társasjátékot egészítettünk ki online elemekkel. A hajóverseny Felsőszentmártonból (Martince), Magyarország egyik legnagyobb többségében horvátok lakta településéről indul, a célvonal pedig a horvátországi Erdutban (Erdőd) van, ahol jelentős magyar és német kisebbség él napjainkban is. A verseny során a játékosok zsetonokat gyűjtenek négy kategóriában: gasztro, művészet, népszokás, zene. A zsetonokhoz kvízkérdések megválaszolásán keresztül lehet hozzájutni, amelyek az adott nemzetiség kultúrájához kapcsolódó tartalmakról szólnak. A Kultúra Vízitúra egy jó lehetőség a nemzetiségek témájának beindításához a tanórán, a tanulás és beszélgetés megkezdéséhez, és aztán érdemes folytatni további csoportmunkával, alkotó folyamattal, tanulási projekttel. Ezt megkönnyítendő, a pedagógusok számára kidolgoztunk egy segédanyagot, ami a játékban szereplő kvízkérdésekhez és a válaszokhoz nyújt további háttérrel, inspirációt adva a folytatáshoz.

További információk a Kultúra Vízitúra társasjátékról: www.emberseg.hu/kulturavizitura

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Allport, Gordon Willard (1999): *Az előítélet*. Budapest, Osiris Könyvkiadó.
- Angelusz Róbert szerk. (1999): *A társadalmi rétegződés komponensei*. Válogatott tanulmányok. Budapest, Új Mandátum.
- Hidasi Judit (2004): *A kulturaközi kompetencia kialakulásának folyamatáról*. BGF Keleti Intézet, url: <http://publikaciotar.repozitorium.uni-bge.hu/1298/1/HidasiJudit.pdf> (Letöltés ideje: 2022. szeptember 29.)
- István király intelmei, url: <http://mek.niif.hu/00400/00446/00446.htm> (Letöltés ideje: 2022. szeptember 29.)
- Jaskóné Gácsi Mária (2020): *Gamifikáció a pedagógiában*. Mesterséges intelligencia – interdiszciplináris folyóirat, II. évf. 2020/1. szám, 83–91.
- Makó Ferenc (2015): *Tanulásmódszertan*. Budapest, Óbudai Egyetem.
- Martinelli, Silvio, & Taylor, Mark (2000): *Interkulturális tanulás T-kit*. Strasbourg, Európa Tanács.
- Juhász Valéria (2020): *A gamifikáció mint eszközrendszer és motivációs módszer az oktatásban*. Neveléstudomány, 8. évf. 2. sz.
- Wikipedia, url: <https://hu.wikipedia.org/wiki/Tolerancia> (Letöltés ideje: 2022. szeptember 29.)

SCHULCZ PATRIK

AZ ÉLETHOSSZIG TARTÓ TANULÁS JELENTŐSÉGE AZ ADMINISZTRATÍV MUNKAVÁLLALÓK SZEMSZÖGÉBŐL (2. RÉSZ)

A DÉL-SZLOVÁKIAI ÖNKORMÁNYZATI ÜGYINTÉZÉS NYELVEZETE ÉS MENETE A TELEPÜLÉSEKEN VÉGZETT KUTATÁSOK ALAPJÁN – ÖSSZEGZÉS

Ahogy a Katedra korábbi számában említettük, jelen tanulmány során ismertetésre kerülnek a dél-szlovákiai önkormányzati szervezetek kompetenciái, amit az alkalmazottakon keresztül tárunk fel. Az alkalmazottak kompetenciáinak vizsgálata során fény derül azokra a meglévő, illetve hiányzó kompetenciákra, melyek elvártak az adminisztratív dolgozókkal szemben. A kompetenciadeficit pedig rámutat azokra a területekre, amikre fókuszálni kell az önkormányzati alkalmazottak továbbképzése során.

Az önkormányzati szervezetek kompetenciáit a korábbi években megírt munkák alapján vizsgáljuk. Ezeket a dolgozatokat a CRZP¹ (Centrálny register záverečných a kvalifikačných prác) adatbázisából szűrtük ki a következő kulcsszavak segítségével: *hivatali nyelvhasználat; hivatali nyelvhasználatának; közigazgatási alkalmazott; kompetencia; kommunikáció; hivatali terminológia*. Olyan záródolgozatokat és diplomamunkákat vizsgálunk, melyek a kulcsszavak alapján illeszkednek a tanulmány témájához, valamint megjelenési évük 2018–2021 közötti, és nyilvánosak az adatbázisban, tehát bárki által elérhetőek és olvashatóak. Azért ezt az időszakot vizsgáljuk, mert 2018-ban volt a legutolsó kommunális választás időpontja Szlovákiában, így ezekben a dolgozatokban a mai napig jelenlevő² vezetők által működtetett szervezetek kompetenciáit vizsgálják a szerzők. A kulcsszavak alapján szűrve a 2018-as évben négy, 2019-ben, 2020-ban és 2021-ben egy-egy munka található. Az önkormányzati szervezetek kompetenciaszintjei 8 településen végzett kutatás alapján kerülnek összegzésre. A nyolc település a következő:

Csütörtökióvá Fanni záródolgozata során a Komáromi járás két településének, Szilas és Lakszakállas hivatali nyelvhasználatát vizsgálja (Csütörtökióvá, 2018). A kutató részvételi megfigyelést alkalmaz, ami során két napon keresztül figyeli a hivatali ügyintézés nyelvezetét. Az ott tartózkodás alatt az alkalmazottakkal, polgármesterekkel interjút készít, hogy még átfogóbb képet kapjon a hivatali nyelvhasználatról. Ezek után településenként 50 lakossal töltet ki kérdőívet, melyek eredményeivel ismereti a községek hivatali nyelvhasználatát. A kérdőív 15 kérdést tartalmaz, ami két szociológiai kérdés után a hivatali ügyintézés során alkalmazott nyelvre kérdez rá.

- Morovičová Orsolya a Komáromi Városi Hivatal lakossággal való kapcsolattartásának nyelvét vizsgálja diplomamunkájában (Morovičová, 2018). A kutatás során Morovičová irányított interjút készít a városi hivatal vezetőjével, aminek keretén belül a feltett 16 kérdés a kétnyelvű hivatali nyelvhasználatra vonatkozik.

- Marcelházán végez kutatást Szigetiová Annamária, aki több szempontból vizsgálja a település hivatali nyelvhasználatát (Szigetiová, 2018). Egy héten keresztül figyeli a hivatalban történő ügyintézés.

- Dunaszerdahelyi kutatása során Vímiová Bernadett online kérdőívét 112 személy tölti ki, valamint a hivatal három alkalmazottjával is készít kérdőíves felmérést (Vímiová, 2018, 30).

- Szuri Gábor Ekel község hat alkalmazottjával készít irányított interjút annak érdekében, hogy megtudja, az alkalmazottak milyen szinten ismerik a magyarországi hivatali terminológiát (Szuri, 2019). A hat interjú mindegyike 5-10 perces, aminek keretén belül Szuri 14 kérdést tesz fel az összes alkalmazottnak, aminek célja az interjúalany beszéltetése.

- Bognár Andor a csallóközi Vásárút község hivatali nyelvhasználatát vizsgálja (Bognár, 2020) az alkalmazottakkal készített interjúk segítségével.

- Több szempontból vizsgálja Szepsi városának hivatali nyelvhasználatát Karaffová Diana (Karaffová, 2021). Riportot készít a hivatal egyes alkalmazottaival, valamint egy kérdőíves felmérés keretén belül ismeri meg jobban a hivatali nyelvhasználatot.

Az egyes dolgozatok bővebb, tartalmi ismertetésére terjedelmi okokból nem kerül sor ebben a tanulmányban. A korábbi kutatások eredményeiből látható, hogy mely területen vannak hiányszavak a közigazgatási szervezeteknek, milyen kompetencia hiányzik az alkalmazottaktól annak érdekében, hogy kisebbségi nyelven folyjon a hivatali kommunikáció. A fent említett munkák elsősorban a nyelvhasználatot veszik górcső alá, azonban néhány dolgozatban egyéb kompetenciák, elvárások is megjelennek az alkalmazottakkal szemben. A továbbiakban a munkák eredményeiből levont következtetéseket a *nyelvi/kommunikatív és munkavégzéssel kapcsolatos kompetenciák* alapján ismertetjük.

A NYELVI ÉS KOMMUNIKATÍV KOMPETENCIÁK

Azokon a településeken, ahol a magyar anyanyelvű lakosok vannak többségben, szóban a magyar nyelvű ügyintézés dominál. Minél kevesebb a kisebbségi anyanyelvű lakos egy adott településen, annál inkább felerősödik az államnyelvű

¹ Hivatalos weboldal: <https://crzp.cvtisr.sk> (Elérhető: 2022. szeptember 3.)

² Természetesen előfordulhat, hogy néhány településen megváltozott azóta a polgármester személye, a képviselő-testület, illetve az alkalmazottak összetétele, de ezek leggyakrabban a választási eredmények által alakulnak át.

ügyintézés szóban is, ami nem meglepő, hiszen minél kevesebb a magyar ajkú lakos, annál ritkábban jelenik meg a nyelv az ügyintézés során a hivatal falain belül. Az is előfordul, hogy az ügyfél nem mindig tud élni kisebbségi nyelvhasználati jogával, mivel az ügyintézők nem beszélnek magyarul, vagy nem hajlandók magyar nyelven megszólalni. Ezzel a közigazgatási szervezetek ellenállnak annak a kisebbségi nyelvhasználati törvényből adódó kötelezettségnek, miszerint „A nemzeti kisebbséghez tartozó szlovák állampolgárságú személynek az államnyelven kívül a nemzeti kisebbségi nyelvet is joga van használni.”³ Több kutató is kiemeli (lásd: Morovičová, 2018, Szuri, 2020), hogy a magyar nyelv szélesebb körű használatát elsősorban a magyar terminusok ismeretének hiánya okozza. A magyar nyelvű interjúkban több alkalmazott szlovák nyelvű szavakkal egészíti ki mondandóját. Leggyakrabban a speciális szakszavak magyar nyelvű terminusainak hiánya miatt kényszerülnek az alkalmazottak szlovák szavakat használni magyar nyelvű szóbeli megnyilvánulásukban, viszont mivel csak néhány szó esetében jelenik meg a szlovák nyelv a szóbeli ügyintézésben, ezért magyar nyelvű kommunikációnak van minősítve az alkalmazottak és az ügyfelek részéről is.

Más a helyzet azonban az írásbeli kommunikáció estén. Az összes vizsgált településen a hivatali írásbeliség nyelve a szlovák. Még a szóban magyarul ügyet intéző személyek is írásban inkább az államnyelvet használva fordulnak a hivatalokhoz. Sőt, Vímiová (Vímiová, 2018, 34) kutatásában az is megfigyelhető, hogy Dunaszerdahelyen, a városi hivatal megkérdezett alkalmazottai maguk is szlovák nyelven fogalmazzák meg a hivatali ügyintézéssel kapcsolatos leveleiket. A magyar nyelvű írásbeli kommunikáció esetében elengedhetetlen a kisebbségi nyelvű szakszavak ismerete, hiszen (a szóbeli ügyintézéssel ellentétben) itt nem fogalmazható és írható olyan szöveg, amiben az általános rész magyarul szerepel, de a terminusokat szlovák nyelven jegyzik. Fontos tisztázni azt, hogy az egyértelműség érdekében sokszor hatékonyabb a szlovák nyelvű kommunikáció, hiszen sok terminust az ügyfelek, lakosok sem ismernek magyar nyelven. Nem sok értelme van megírni egy magyar nyelvű levelet olyan szakszavakkal, mint *statistikai számjel*, *feladóvevény* vagy *tértivevény*⁴, ha az ügyfelek nem tudják azonosítani ezeket a szavakat. Az alkalmazottaknak először szóban kell alkalmazni ezeket az egyes terminusokat, amikor az ügyfél vissza tud kérdezni, ha nem világos számára egy-egy szó, és utána lehet elkezdni az írásbeli használatukat is. Ehhez azonban elengedhetetlen, hogy a hivatal alkalmazottai ismerjék, tudják alkalmazni és kontextusba helyezni a magyar szakszavakat, és ne a már megszokott, spontán jövő szlovák változatot használják.

A magyar és szlovák nyelv ismerete egyértelműen fontos tényezőként jelenik meg, azonban más (angol, német, egyéb) idegen nyelv ismeretének fontossága kevesebbszer fellelhető a vizsgált munkák során. Ténylegesen kellett használni az angol nyelvet, amikor a polgármesternek idegen nyelvű házasságkötést kellett levezetnie. Ezenfelül a dunaszerdahelyi alkalmazottak válaszaiban láthatunk még az idegen (angol, német, cseh) nyelv ismeretére utalást. A szerző az interjúk készítése során sokszor kapja azt a választ, hogy nincs nagy szükség az idegen nyelv ismeretére ezekben az önkormányzatokban, hiszen az olyan ügyfelek száma, akik nem beszélnek a magyar vagy a szlovák nyelvet, nagyon kevés. Általában a hivatalokban van egy-egy személy, aki beszél angolul, németül vagy más idegen nyelven, és ha szükség van arra a nyelvre, akkor azt a személyt hivatják. Ez az idegen nyelvet beszélő személy sok önkormányzat esetén a polgármester, esetleg a hivatalvezető.

A következtetésekből levonható, hogy a magyar nyelvű terminusok és szakkifejezések ismeretére nagyobb hangsúlyt kell fektetni. Dél-Szlovákia régiójában elengedhetetlen a kétnyelvűséggel kapcsolatos iskolázások és továbbképzések szervezése annak érdekében, hogy a közigazgatási egységek maradéktalanul el tudják látni a törvényből adódó kötelezettségeiket, és biztosítsák a megfelelő szintű, hatékony kisebbségi nyelvű ügyintézés.

A MUNKAVÉGZÉSEL KAPCSOLATOS KOMPETENCIÁK

A fenti dolgozatokban a nyelvi és kommunikációval kapcsolatos kompetenciák mellett megjelennek egyéb, a munkavégzés szempontjából fontos ismeretek, jártasságok is. A munkavégzéssel, ügyintézéssel kapcsolatban részben az ügyfelekkel kitöltött kérdőívek adnak információt. Csütörtökióvá (Csütörtökióvá, 2018) kérdőívére kapott válaszok alapján a 100 megkérdezett ügyfélből (50-50 településenként) 90-en meg vannak elégedve az alkalmazottak ügyintézéshez való hozzáállásával. Akik nem tartják elégségesnek az alkalmazottak ügyintézéshez való hozzáállását, azok elsősorban a lassú ügyintézés, valamint a nem elégséges információátadást kifogásolják. Dunaszerdahelyen is hasonlóan pozitív a visszajelzés az ügyintézéssel kapcsolatban. A Vímiová által megkérdezett válaszadók teljes mértékben elégedettek a városi hivatalban történő ügyintézés menetével.

A különféle számítógépes szoftverek ismerete szintén fontos a közigazgatási alkalmazottak munkakörében, hiszen napjainkban főként ilyen programokon keresztül történik az információk iktatása, nyomtatása, adatbázisok szűrése, a könyvelés, bérszámolás stb. Szuri kutatásában (Szuri, 2018, 37) jelenik meg a számítógépes programok ismeretével kapcsolatban több információ. A Microsoft család programjait mindenki használja a hivatal alkalmazottai közül, leggyakrabban a Word és Excel programot nyitják meg az alkalmazottak. A szerző által készített interjúkban is legfontosabbnak értékeli ennek a két programnak az ismeretét, de mellette kiemelt szerepet kap az Outlook levelező program, ami szintén a Microsoft család egyik tagja. Többnyire ezen keresztül zajlik a levelezés, így ennek az ismerete is kulcsfontosságú. Ezeken felül megjelenik még néhány program (EPSIS, Korwin), amelyeket attól függően használnak az alkalmazottak, hogy milyen pozícióban dolgoznak.

A következtetésekből látszik, hogy a munkavégzéssel kapcsolatban felkészültebbek az alkalmazottak, mint a nyelvi/kommunikatív kompetencia szempontjából. Fontos kiemelni, hogy a számítógépes programok ismerete és annak fej-

³ 184/1999-es Törvény a nemzeti kisebbségi nyelvek használatáról c. törvény 1.§ (1). https://www.slov-lex.sk/documents/10184/81744/184_1999.pdf/e2f7b66e-80ad-4d68-8660-48a517b3578a

⁴ A szavak szlovák megfelelői IČO, podací listok, doručenia.

lesztése elengedhetetlen annak érdekében, hogy az alkalmazottak megfelelően tudják végezni munkájukat. Ilyen jellegű továbbképzéseket biztosítani kell az alkalmazottaknak.

A CÉLTERÜLETI KOMPETENCIADEFICITEK ÖSSZEGZÉSE

Az alábbiakban Ishikawa-diagram segítségével kerülnek bemutatásra azok a kompetenciadeficitok, amelyek a közigazgatási alkalmazottakkal szembeni kompetenciákkal kapcsolatos felmérések alapján elvártak (Schulcz, 2021), azonban hiányként jelennek meg az általunk vizsgált munkákban. A vizsgálatok alapján elmondható, hogy leginkább a nyelvi és kommunikatív kompetencia területén vannak hiányosságok. Az alábbi diagramban a magyar nyelvű írásbeli (felső tételek) és szóbeli (alsó tételek) ügyintézés hiátusai jelennek meg.

Látható, hogy a magyar nyelvű ügyintézésrel kapcsolatban vannak leginkább hiányosságaik az alkalmazottaknak. A magyar nyelvű írásbeli ügyintézés egyik legnagyobb nehézsége a magyar nyelvű szakszavak ismeretének hiánya (Morovičová, 2018), aminek egyik fő oka az államnyelvű számítástechnikai programok használata⁵. Ehhez járul hozzá a magyar szövegalkotás, stílusztika nem megfelelő ismerete (Szabó Mihály, 2002, 182). A kétnyelvű formanyomtatványok megalkotásával elérhető lenne, hogy az ügyfél magyarul is kommunikálhasson a hivattal, a terminusok szélesebb körben terjedhessenek el. A szóbeli ügyintézés során gyakran beszélnek az alkalmazottak magyarul (bár olyanra is van példa, amikor nem, lásd: Szigetiová, 2018, 41), azonban a szakszavakat szlovák szóval helyettesítik (Szuri, 2019). Ennek oka lehet, hogy ugyan települési szinten használható a magyar nyelv sok településen, magasabb szinteken azonban kizárólag az államnyelv a használatos, ezért az alkalmazottak többször használják a szlovák nyelvű terminusokat, így azok jobban rögzülnek.

Az Ishikawa-diagramból látszik, hogy vannak olyan területek, melyeken kompetenciadeficit figyelhető meg a Dél-Szlovákiában tevékenykedő adminisztratív hivatalnokok körében. Az ilyen jellegű deficit-kiegyenlítésre alkalmasak az adminisztrátoroknak szánt továbbképzések, melyek lehetőséget biztosítanak arra, hogy új ismereteket és kompetenciákat sajátíthassanak el az alkalmazottak. A Katedra következő számában kitekintünk a Szlovákiában elérhető, adminisztratív munkakörben tevékenykedő alkalmazottaknak szánt továbbképzések egy részére, illetve megfogalmazzuk ajánlásainkat azzal kapcsolatban, milyen jellegű továbbképzésekre lenne szükség a vizsgált eredmények alapján.

A tanulmány bírálati folyamaton ment keresztül.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Bognár Andor (2020): Vásáрут község hivatali nyelvhasználatának vizsgálata: bakalárska práca. Nitra, UKF.
- Csütörtökióvá Fanni (2018): Szilas és Lakszakállas községek hivatali nyelvhasználatának vizsgálata: bakalárska práca. Nitra, UKF.
- Karaffová Diana (2021): A hivatali nyelvhasználat vizsgálata Szepsiben: bakalárska práca. Nitra, UKF.
- Morovičová Orsolya (2018): A szlovák és a magyar nyelv használata a lakossággal való kapcsolattartás során a Komáromi Városi Hivatalban: diplomová práca. Nitra, UKF.
- Schulcz Patrik (2021): Az adminisztratív munkaerővel szembeni kompetenciaelvárások. In: Katedra. XXVIII. évf. 9. szám. 22–23. ISSN 2729-9066.
- Szabó Mihály Gizella (2002): A hivatali kétnyelvűség megteremtésének nyelvi vetületei. In: Magyar nyelvtervezés Szlovákiában. Pozsony, Kalligram, 182–199., ISBN 80-7149-511-5.
- Szigetiová Annamária (2018): A hivatali nyelvhasználat kétnyelvűségi jellemzőinek vizsgálata Marcelházán: bakalárska práca. Nitra, UKF.
- Szuri Gábor (2019): A magyar hivatali terminológia ismerete dél-szlovákiai irodai dolgozók körében: diplomová práca. Nitra, UKF.
- Vímiová Bernadett (2018): Dunaszerdahely hivatali nyelvhasználatának vizsgálata: bakalárska práca. Nitra, UKF.

⁵ A munkavégzéshez használatos programok nagy része szlovák nyelvű, hiszen pl. a könyvvitelrel kapcsolatos kifejezések, tételek elnevezései mind szlovákul vannak.

KI NEVET A VÉGÉN?

A BUDAPEST OFF ESÉLYEI A SYMBALOO LEARNING PATHS VIRTUÁLIS JÁTÉKTÁBLÁJÁN

Szüntelenül változó és globalizálódó világunk megismeréséhez, megértéséhez elengedhetetlen a folyamatos tájékozódás, az információszerzés és a kritikus gondolkodás képessége. E képességek optimális módon történő elsajátítására és fejlesztésére elsősorban az oktatás különböző szintjei kínálhatnak lehetőséget. Az információszerzés és -feldolgozás készsége a kommunikációs és kooperatív képességekkel kiegészülve nem csupán a tanítási-tanulási folyamat sikerességét, hanem a fiatal pályakezdők munkaerőpiacra való belépését is megkönnyítheti. A munkaerőpiaci érvényesüléshez ugyanis manapság már nem elegendő a kiemelkedő szakmai tapasztalat és a magas fokú szaktudás, a munkavállaló részéről a stabil és minőségi munka elnyeréséhez és annak hosszú távú megtartásához az együttműködési, versengési és más társas képességek együttes mozgósítására van szükség. Az együttműködés iránti attitűd elsajátítását pedig főleg a tervszerű és szervezett keretek között megvalósuló oktató-nevelő tevékenység biztosíthatja. A hagyományos oktatási környezet módszerei azonban nem igazán engednek teret a társas készségek kibontakozásának. Az ismeretközlésre építő, frontális tanulásszervezés mellett tehát egy olyan tanulási környezet kialakítása szükségeltetik, amely a fiatalok kölcsönös felelősségén alapul, egymást ellenőrző és megerősítő együttműködését biztosítja.

Meglátásom szerint a számítógéppel segített kollaboratív tanulás (CSCL – computer supported collaborative learning) eszközeinek nevelési-oktatási folyamatba való bevonásával nem csupán a diákok problémamegoldó képességének fejlődését segíthetjük elő, de a csoporton belüli együttműködés területén is pozitív eredményeket érhetünk el (Radics, 2021). Természetesen az együttműködésre építő aktív tanulás nem csupán a kollaboratív, hanem a kooperatív tanulás sajátja is. E két tanulási forma között főként a csoportban való munkamegosztás, s a csoporton belüli szerepek nyomán mutatható ki némi differencia. Kooperatív tanulás során a csoporttagok egy adott részfeladat kidolgozásával járulnak hozzá a felvetett probléma megoldásához, s az ily módon feltárt eredményeket is egymaguk prezentálják (Stahl, Koschmann, Suthers, 2006). Nem melléleg a csoportalakításnál kapott szerep (pl. feladatfelelős, jegyző, időfelelős, szóvivő) a feladat elvégzése végéig változatlan marad. A kollaboratív tanulásban részt vevő diákok szintén csoportban dolgoznak, azonban nem egyenként, hanem kölcsönösen vesznek részt egy adott részfeladat kidolgozásában, s így a csoporton belüli szerepek akár percenkénti felcserélődésére is számíthatunk. E kollaboratív együttműködésen nyugvó tanítási-tanulási folyamat irányítása a pedagógus részéről elsősorban megfelelő módszertani felkészültséget, s ezzel szoros összefüggésben folyamatos készségfejlesztést igényel. Ebben a folyamatban ugyanis facilitátorrá lép elő, s elsődleges feladata a konstrukciós folyamatok kibontakozását támogató kollaboratív környezet feltételeinek megteremtésére, illetve a konstruktív módszertani technikák alkalmazásával a tanítási-tanulási kompetenciák elmélyítésére korlátozódik (Gröschner, Seidel, Pehmer, Kiemer, 2014).

A SYMBALOO ÉS A SYMBALOO LEARNING PATHS OKTATÁSI CÉLÚ FELHASZNÁLÁSA

A kollaboratív tanulási módszerek olyan lehetőségeket kínálnak, amelyekkel a diákok érzelmi intelligenciája és kritikai gondolkodása is fejleszthető. E lehetőségek megragadása azonban egy megfelelő digitális technológia nélkül szinte lehetetlen. Esetünkben a választás az élményszerű tudásszerzést támogató Symbaloo és Symbaloo Learning Paths felületére esett. Az ingyenesen hozzáférhető Symbaloo és Symbaloo Learning Paths tanórai, szakköri keretben egyaránt használható oktatási eszköz. E két – egymás eszköztárát kiegészítő – platform kollaboratív tanulási folyamatban való alkalmazása amellett, hogy növeli a tanulói aktivitást, az irodalomoktatás során támogatja az anyanyelvi és a digitális kompetenciák fejlesztését is. A magyar nyelv és irodalom tantárgy mellett tantárgyi célok szolgálatában használható a természettudományos tanórákon, a nagyobb szabadságfokkal rendelkező foglalkozásokon pedig (szakkör) számos lehetőséget biztosíthat az oktatói és a tanulói kreativitásnak. A Symbaloo voltaképpen nem más, mint egy személyre szabható kezdőoldal, amelyen csempék formájában különféle könyvjelzők helyezhetők el. A tanítási-tanulási folyamatban e csempés könyvjelzők (webmix) elsősorban a diákok weboldalak közötti gyors tájékozódását (nem szükséges begépelni a weboldalak címét), valamint a tanulói munkák pedagógussal való megosztását (linkek formájában) segíthetik elő. Hasonló paraméterekkel rendelkezik a tanulási útvonalként funkcionáló Symbaloo Learning Paths is. A platformon kialakított elágazások, útvonalak tananyagrészeket, játékokat, kvízeket tartalmazhatnak. Ezek többek között különféle külső hivatkozások, felületek, applikációk (LearningApps.org, Wordwall, Mentimeter.com stb.) segítségével ágyazhatók be az oldalra. A Symbaloo Learning Paths nem csupán összegyűjti a különböző alkalmazások által kidolgozott részfeladatokat, de egy játéktáblán (kialakítása a Ki nevet a végén? című társasjátékot idézi) meg is jeleníti azokat, ezzel is motiválva a diákokat a feladatmeg-

oldásra. Mivel az adott feladat, probléma megoldásához vezető út számos részfeladat megoldásán keresztül vezet, ezért a kollaboratív munka során lehetőség nyílik a csoport tagjai közötti munkamegosztásra, ahogy arra is, hogy a csoporttagok kölcsönösen reflektáljanak egymás előrehaladására. A felület továbbá lehetőséget kínál a diákok haladásának, teljesítményének nyomon követésére, az egyes útvonalak során elért eredmények ellenőrzésére, értékelésére (Radics, 2022).

HA KORTÁRS, AKKOR NOVELLÁK

Miért éppen novella? A tanóra (vagy szakkör) időkerete szempontjából egy novella terjedelménél fogva (például egy regénnyel szemben) befogadhatóbb. A különböző prózapoétikai eszközök (pl. sűrítés, tömörítés), illetve narratológiai kérdések is elmélyültebben tanulmányozhatók egy rövidebb lélegzetvételű szövegen keresztül.

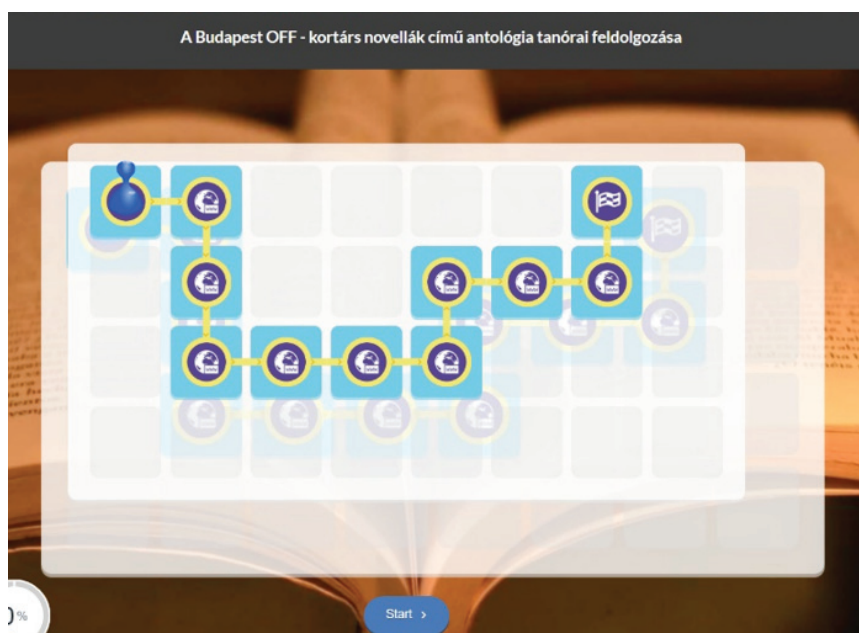
Másfelől a magyar irodalom és kritika történetében a novellát a regényhez képest mindig is periférikusabb pozíció jellemezte (s jellemzi még ma is). Noha a 19. és 20. század a kis elbeszélőformák térhódításának, a novella és a rövidtörténet alakulástörténetének egy kiemelkedő korszaka, a prózaforulat fokozatosan elmosza a novella műfaji primátusát, vezető szerepét az 1970-es években a regényforma veszi át. Ugyan a novellairodalom továbbra is jelentős alkotásokkal elégti ki az olvasói igényeket (példaként említhető Németh Gábor, Garaczi László, Darvasi László, Láng Zsolt, Háy János, vagy a későbbiekben Cserna-Szabó András és Grecsó Krisztián novellatermése), a regény egyre nagyobb teret hódít meg a kortárs magyar irodalom palettáján (Károlyi, 2011). A műfaj presztízsének, kritikai megítélésének nyilvánvalóan az sem kedvez, hogy a prózaírók többsége – „*aki nevet akar szerezni, kénytelen regényírásba fogni*” alapon – mintegy a regény előszobájaként tekint a műfajra (Parti Nagy Lajos például a tárcanovella műfajától, míg Garaczi László a posztmodern kisformáktól fordul a nagyepika felé). Ez a mentalitás (elv) a klasszicista poétikák műfaji-retorikai sémáját képezi le: műfaji hierarchiát feltételez, amely bizonyos kitüntetett műfajokat eleve értékeesebbnek kezel, ebben az esetben ez a novella viszonylatában a regényhez való hozzáférésben mutatkozik meg (Dérczy, 2021). A novella kiszorulását az irodalom főáramából az irodalom huszadik századi elpiacosodása, a könyvkiadók erősödő szerepe (regényközpontúsága), valamint a terjesztők novelláskötetekkel szemben tanúsított kritikus magatartása felől is magyarázható.

E körülmények ellenére azonban számos írói életmű épül a műfajra, bár a teljesség igénye nélkül, hadd álljon itt példaként Bodor Ádám, Tar Sándor, Ferdinandy György, Tóth Krisztina vagy Berniczky Éva munkássága. E szövegtörzshöz iránt felélenkült kritikai recepció az utóbbi évtizedekben több kanonikus mű újraolvasását, újragondolását (Kosztolányi Dezső, Mátyás Iván, Sánta Ferenc stb.) eredményezte. A kortárs magyar novellák iránt megnövekedett szakmai érdeklődés nem csupán egy-egy életmű újrapozicionálására tett kísérletben, de az elmúlt időszak novellakonferenciáinak (1970: Szegedi novellaelemző konferencia, 1997: A novellától a textusig: Egy klasszikus műfaj változatai a századvégen, 2010: Novella-frász. Csak a regény?, 2012: A magyar novella), a különféle novellairó pályázatoknak (Moral History (Novellapályázat), Légy JELEN!, Jelen!-pályázat stb.), a módszertani kiadványoknak (2005: Módszertani kézikönyv, 2010: Hézagpótlás: A kortárs magyar irodalom tanítása, 2017: Olvasóközpontú irodalomtanítás, 2019: A Fausttól a Szívlapáig, 2019: Megközelítési szempontok a populáris irodalom és kultúra tanulmányozásához, 2020: Legere. Módszertani kézikönyv a modern irodalomtanításhoz stb.), valamint a szélesebb olvasói körökben népszerű antológiáknak (2016: Jelen!, 2018: 2050 – Ifjúsági novellák a jövőről, 2018: Budapest OFF – Kortárs novellák, 2019: 48 másképp – Ifjúsági novellák a múltból 2019: Hazudós, 2021: Légszomj. Kortárs magyar horror- és weirdnovellák, 2021: Szevasz stb.) a számában is megnyilatkozik.

Az antológiák közül is kiemelkedik a kamaszok körében is nagy népszerűségnek örvendő Budapest OFF – Kortárs novellák, amely mind a tematika, mind a szöveg nyelvi megformálása szempontjából figyelembe veszi a középiskolás diákok életkori sajátosságait. A kötet 2018-ban jelent meg a Tilos az Á Könyvek kiadó gondozásában. A szerkesztői feladatot

Péczy Dóra látta el, aki korábban már vállalt hasonló feladatot, neki köszönhetjük többek között a Szívlapát című antológiát, amelyben 85 kortárs költő versét válogatta össze.

A Budapest OFF-ban olyan neves kortárs magyar szerzők novellái kaptak helyet, mint Berg Judit, Dániel András, Gévai Csilla, Gimesi Dóra, Jeli Viktória, Kalapos Éva Veronika, Kemény Zsófi, Kertész Erzsébet, Kiss Tibor Noé, Mészöly Ágnes, Molnár T. Eszter, Tasnádi István vagy Totth Benedek. A változatos hangú és háttérű szerzőknek köszönhetően többféle írói stílust és novellaszerkezetet tartalmaz a kötet. Az antológiában található 13 novella Budapest egy-egy városrésze köré építi fel cselekményét. Az egyes történetek közti kohéziót nemcsak a helyszín, de a narráció is erősíti. A

narráció az egyes eseményeket ugyanis a kamasz szereplők tudatán keresztül láttatja. A kötet történeteinek többsége főként kamaszkori (nagyvárosi léthez köthető) problémákat, dilemmákat feszeget. Megjelenik a szerelem, a szakítás, a droghasználat, az abúzus, az elmagányosodás, a bűnözés, a halál tematikája. S mindez a 21. századi Budapest kontextusában, kivételt képez Jeli Viktória (Pesti Erzs), Kertész Erzs (A fal) és Tasnádi István (A nagy Oculusz-teszt) novellája, amelyek révén a középkori és a múlt századi Budapest hétköznapijaiba nyerhetünk betekintést.

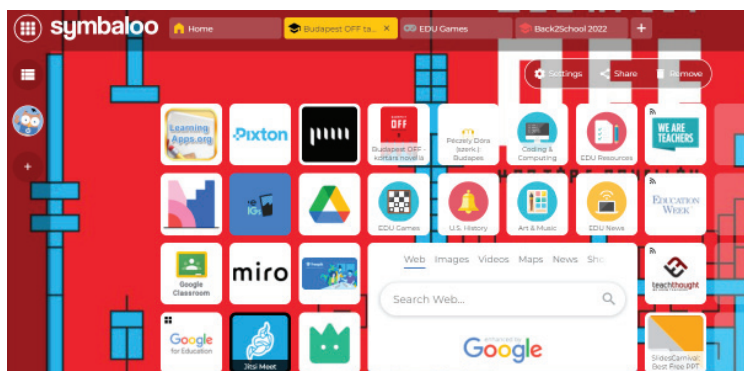
A kötet gazdag illusztrációs anyagot tartalmaz. Kárpáti Tibor pixeles képei az adott történetben szereplő városrész meghatározó épületét vagy egy-egy történet központi szereppel bíró helyszínét jelenítik meg. Módszertani szempontból az antológiában szereplő novellák terjedelme előnyt jelent, hiszen rövidségük miatt egy vagy két tanórán belül feldolgozhatók. Emellett kiváló lehetőséget nyújtanak például a novella műfaji sajátosságainak feltérképezésére, a novella kortárs magyar irodalomban megjelenő alakváltozataival való ismerkedésre, sőt néhány novella révén különféle műfajok (disztópia), toposzok (utazástoposz), stilisztikai jegyek megfigyelésére is sor kerülhet.

MÓDSZERTANI MEGFONTOLÁSOK

Ahogy azt már fentebb is jeleztük, a Symbaloo kezdőlapként (gyűjtőoldalként) működik. Ezen a felületen lehetőségünk nyílik a Symbaloo Learning Paths játéktábláján elhelyezni kívánt tananyagrészek, szövegek, illusztrációk, videófelvételek, feladatok megjelenítésére, illetve tárolására. A Symbaloo Learning Paths egyes mezői (útszakaszai) tetszés szerint bővíthetők, jelen esetben egy 10 (megj. a beágyazott alkalmazások – mint például a novellák digitalizált változata, a képkereső, a csoportalakító – külön mezőket foglalnak el, a továbbiakban így 7 mező részletes ismertetésére kerül sor) lépésből álló tábla bemutatását kíséreljük meg (lásd a mellékletet).

Első lépésben – a létszámtól függően – csoportokra osztjuk a diákokat, lehetőleg két-háromfős csoportokat létrehozva. A csoportalakítás – a hagyományos módszereken túl – történhet a Random Lists vagy a Keamk oldalán, ahol miután begépeztük a diákok neveit: megadjuk, hogy hány fős csoportot szeretnénk létrehozni. A program pedig véletlenszerűen kialakítja az egyes csoportok összetételét. Csoportalakítás után mindenki húz egy kártyát, amelyen az egyes mezők sorszáma szerepel, így minden csoport csak az adott mezőn/mezőkön elhelyezett feladatokat oldja meg, ezzel is támogatva a kollaboratív tudásépítés folyamatát. Távoktatás esetén a Jitsi Meet (vagy más kommunikációra alkalmas eszköz) bevonásával biztosítható a kollaboráló csoportok közötti interakció, kommunikáció.

A feladat megoldására összesen 2 tanóra, vagyis 90 perc (szakkör esetén 120 perc) állt rendelkezésre. A következőkben az egyes feladatok RJR modell alapján történő ismertetésére kerül sor, mégpedig az egyes mezők kronologikus sorrendje alapján. A feladatok összeállítása során Vinczellér Katalin antológiához készült foglalkozásterve szolgált segítséggel (Vinczellér, 2019, 41–47.).

Ráhangolódás fázisa

1. mező: Mivel a választott antológia történeteinek Budapest ad otthont, ezért a diákok azt a feladatot kapják, hogy a Miro.com oldalán kialakított táblát töltsék meg néhány (legfeljebb 8 db), a fővároshoz köthető tér, szobor, emlékmű képével. A képek feltöltése után minden csoport indokolja meg a választását.

Tanári kérdések: Az adott tér/szobor/emlékmű mennyire teszi vonzóvá a várost? Mi indokolta a választásod?

2. mező: Budapest objektumainak szemlézése után a kötet tartalmi részének vizsgálatára kerül a sor. A felugró ablak az antológia tartalomjegyzékét, valamint a hozzá tartozó instrukciót tartalmazza. Instrukció: Olvassátok el a Budapest OFF – Kortárs novellák című antológia tartalomjegyzékét! Tetszés szerint válasszatok egy címet, majd röviden indokoljátok meg a választást (pl. a cím hangzása miatt, figyelemfelkeltő cím, személyes kötődés, a szerző neve miatt stb.)! Jólás: A cím alapján miről szólhat az adott szöveg? Milyen előfeltevéseitek vannak a szöveggel kapcsolatban?

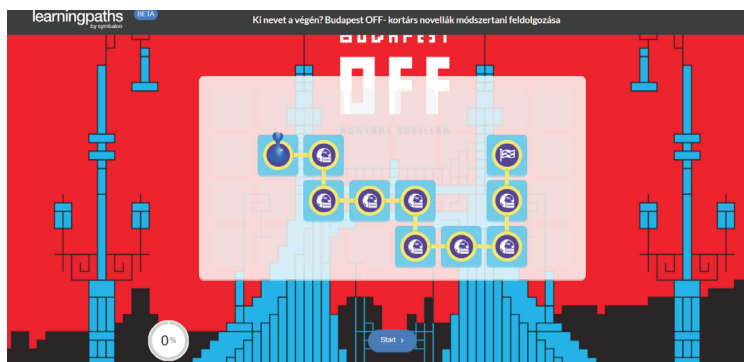
Jelentésteremtés fázisa

3. mező: A következő mező Berg Judit *Rózsaszín Felhőkarcoló* című novellájának kezdőmondatát tartalmazza: „A befalazott nővel kezdődött az egész...” A mondathoz tartozó instrukció: Előzetes ismereteitek, illetve az internet segítségével jelöljétek meg legalább három olyan művet, amely hasonlóképpen meglepetéssel, figyelemfelkeltő nyitómondatokkal rendelkezik (pl. Franz Kafka *Az átváltozás*, Gabriel Garcia Marquez *Száz év magány*, Bodor Ádám *Verhovina madarai* stb.)! Az egyes válaszok (cím és szerző) rögzítésére egy külső jegyzetből szolgál segítségül.

4. mező: A következő mező Berg Judit *Rózsaszín Felhőkarcoló* című novellájának teljes szövegét tartalmazza. A szöveg szoros olvasása során a diákoknak a legendagyártás folyamatára, a városi legendákra kell összpontosítaniuk. A szöveg erre vonatkozó részeit szükséges kiemelniük.

5. mező: Tanári kérdések: Ismertek-e valamilyen városi legendát? Hogyan alakulhat ki kötődés egy adott városrészhez, illetve annak különböző részeihez (tér, épület, szobor stb.)?

6. mező: A városi legendák után az utazástoposz vizsgálatára helyeződik a hangsúly. A felugró ablak instrukciója szerint a diákoknak fel kell idézniük, hogy eddigi tanulmányaik során mely művek keretét szolgáltatta az utazás. Az emlékezéshez a LearningApps.org „párkereső” feladattípusa nyújt segítséget. A diákok különböző irodalmi hősök, jelenetek illusztrációját tekinthetik meg, s ezeket a lap másik oldalán található címekkel párosíthatják össze (pl. Odüsszeia – Homérosz, Szindbád ifjúsága – Krúdy Gyula, Jonathan Swift – Gulliver utazásai stb.).

Reflektálás fázisa

7. mező: A városi legendákról, valamint az utazásnarratíváról, utazástoposzról szerzett ismeretek Mészöly Ágnes Runway 13R/31L című novellájának olvasása, értelmezése során mélyülhet el igazán. A szöveg egy fiatal lány elvágódását, felnőtté válását tematizálja. A diákok a szöveg elolvasása után a novellához készült illusztrációval szembesülnek. A tanári instrukció szerint a diákoknak meg kell fejteniük, hogyan egészíti ki az illusztráció a szöveg olvasatát, milyen többletjelentést ad, mennyiben tér el az illusztráció a szöveg olvasása során kialakult világtól, illetve világképtől.

BEFEJEZÉS

A technológiai és társadalmi változások következtében a különféle digitális eszközök és alkalmazások mindennapi társas érintkezésünk legfőbb csatornáivá léptek elő. E csatornák népszerűségének köszönhetően az elmúlt évtizedben az oktatásban is egyre jobban elterjedt a web2-es alkalmazások és IKT-eszközök pedagógiai célú használata. Meglátásom szerint a kitűzött célokhoz, az adott pedagógiai folyamathoz, tanulócsoporthoz, tananyaghoz és az alkalmazni kívánt módszerekhez kiválasztott digitális technológia nem csupán ebben a változásokkal teli időszakban szolgálhat fogódzóként, de a tanítás-tanulás hatékonyságát, illetve az egész életen át tartó tanuláshoz szükséges kulcskompetenciák fejlesztését is elősegítheti. Az élményszerű tudásszerzést támogató Symbaloo Learning Paths elsősorban a feldolgozandó tananyag rész virtuális térben való vizualizálását, illetve az egyes feladatok csoportokban történő értelmezését, megoldását teszi lehetővé, teret engedve az alkotó jellegű, kreatív gyakorlatoknak. A tanósvényként funkcionáló alkalmazás eredményesen alkalmazható a konstruktivista tanulásszemléleten alapuló befogadasközpontú és kompetenciafejlesztő irodalomtanulási folyamatban. A játéktáblán kialakított feladatok megoldása során a diákok nem passzív befogadók, hanem a tanítási-tanulási folyamat aktív, alakító részesei. Nem mellesleg a Symbaloo Learning Paths egy olyan felület, mely a felhasználói ismeretek elsajátításán túl a saját tudás konstruálására és a logikus, kreatív gondolkodás fejlesztésére is hatással van.

A tanulmány bírálati folyamaton ment keresztül.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Radics Rudolf (2021): *Methodological Processing of Gastronomic Short Stories Using Miro.com Platform*. In: 14th annual International Conference of Education, Research and Innovation, ISBN: 978-84-09-34549-6.
- Stahl G. – Koschmann T. – Suthers D. (2006): *Computer-supported Collaborative Learning*. In: Sawyer K. (szerk.): *Cambridge Handbook of the Learning Sciences*. Cambridge, Cambridge University Press.
- Gröschner Alexander – Seidel Tina – Pehmer Ann-Kathrin – Kiemer Katharina (2014): *Facilitating Collaborative Teacher Learning: the Role of "Mindfulness" in Video-based Teacher Professional Development Programs*. In: *Gruppendynamik und Organisationsberatung* 45. évfolyam, 3. szám, DOI: 10.1007/s11612-014-0248-0.
- Radics Rudolf (2022): *A novella műfaja a kortárs magyar irodalom és az irodalomoktatás kontextusában* [disszertációs munka]. Nyitra, Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem.
- Károlyi Csaba (2011): „A novella mintha kicsit mostohagyereke lenne a kortárs magyar irodalomnak.” Károlyi Csaba: *Novellakonferencia: „Nem baj, csak írád” - Beszélgetés Garaczi Lászlóval, Kiss Noémivel és Parti Nagy Lajossal*. In: *Beszélő*, 16. évfolyam, 6. szám.
- Dérczy Péter (2012): *Kortárs változatok kispőrére – már ha volna ilyen. A novella esete a mesével és a történettel*. In: Thomka Beáta (szerk.): *Befejeetlen könyv*. Budapest: Kijárat Kiadó, 19–27.
- Péczely Dóra (2018): *Budapest OFF – Kortárs novellák*. Budapest, Tilos az Á Könyvek, 2018.
- Vinczellér Katalin (2019): *Foglalkozásterv*. In: Balajthy és mtsai. (szerk.): *A Fausttól a Szívlapáig*. Budapest, Tilos az Á Könyvek, 41–47.

INTERNETES FORRÁSOK

Symbaloo: <https://www.symbaloo.com/home/mix/13eOcRbjEE>
 Symbaloo Learning Paths: <https://learningpaths.symbaloo.com/>
 Random Lists: <https://www.randomlists.com/>
 Keamk: <https://www.keamk.com/>
 Jitsi Meet: <https://meet.jit.si/>

A játéktáblán elhelyezett képek forrása a pagony.hu.

N. JUHÁSZ TAMÁS

BETEKINTÉS AZ SZMKE ÉLETÉBE: KÖZÖS ÚTON (RECENZÍÓ)

„Óh ne mondjátok azt, hogy a Könyv ma nem kell,
 hogy a Könyvnél több az Élet és az Ember:
 mert a Könyv is Élet, és él, mint az ember -
 így él: emberben könyv, s a Könyvben az Ember.”
 (részlet Babits Mihály: *Ritmus a könyvről* című verséből)

Szeretném egy személyes megjegyzéssel indítani a recenziómat: engem, aki mindig is könyvtárlátogató voltam, illetve vagyok is (előbb a fűri, a párkányi, majd később a komáromi könyvtárakról van szó), mindig érdekelt, hogy mi rejtőzhet a „színfalak” mögött. Speciális helyet kaptak a szívemben ezek a „komplexumok”, mondom ezt úgy is, hogy az esküvőm is az érsekújvári Anton Bernolák Könyvtárban valósult meg, köszönhetően az ottani alkalmazottak nyitottságának és annak, hogy egyáltalán lehetőséget adtak, hogy egy ilyen eseményt bevihetünk a falak (és nem utolsósorban a könyvek) közé. Másrészt épp ezek a helyek voltak azok, amelyek már gyerekkorom óta megihlettek, hogy a saját kis házi könyvtáramat összerakjam, amely az évek során eléggé szépen formát kapott, így jelenleg közel ezer kötettel (regények, szakirodalmak, képregények) rendelkezünk odahaza. Miért is ez a felvezetés? – kérdezheti az olvasó teljesen jogosan. És ezen a ponton el is jutunk a Szlovákiai Magyar Könyvtárosok Egyesülete által kiadott *Közös úton* című kötethez, amely igaz, hogy a társaság „életének” bemutatásáról, történetéről szól elsősorban, ugyanakkor nekünk, olvasóknak készült és olvasókról is szól.

A *Közös úton* című kötet csak online formában elérhető, vagyis bárki ingyenesen hozzáférhet, letöltheti és elolvashatja az egyesület honlapjáról (szmke.sk). Az anyagot Roncz Melinda és Tegdes Egyházi Dóra írta, szerkesztette és állította össze. A kötet borítóját (amely egyébként nagyon hajaz a gyerekkönyvek borítótérveire) Dózsa Csilla tervezte. A kötet a Szakképző és Felnőttképzési Intézet korpuszába jelent meg 2021-ben, a Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt. támogatásával. Nézzük hát meg, hogy mit is tudhatunk meg a *Közös úton* című kötetéről!

A kötetet a szerkesztők hét elkülönített fejezetre osztották, amelyeket a következőkben részletesebben is megvizsgálunk.

Az első fejezet lényegében az egyesület egykori vezetőinek és tagjainak egyfajta megemlékezése, személyesebb hangvételű írások, ezzel is közelebb hozva a kívülről olvasókat a könyvtárosok munkájához. Kikről is van szó: Halász Péter, Kontár Judit, Zsok Gizella, Nagy Zora „Hajni”, Bajnok Éva és Kecskés Ildikó osztja meg velünk az eltelt időszak tapasztalatait, meglátását és emlékeit, legyenek azok akár keserűek, akár pozitívak és előremutatóak. Egyfajta konszenzusként jelenik meg előttünk az a kép, hogy bár a könyvtárosi szakma sajnos szociálisan nem a legelismertebb munkák közé tartozik, sok esetben alulfizetett, könyvtárosnak lenni inkább elhivatottság kérdése. Hogy Kecskés Ildikó szavait idézzem: „Az új kihívások újabb és újabb korszerű megoldásokat követelnek. Rugalmasan, találékonyan reagálni az adott helyzetre, kialakítani a legmegfelelőbb nézőpontot, tudatosítani a szemléletváltás szükségességét, megtartani az egészséges kíváncsiságot, erősíteni a tettekkészséget, a szakmai elhivatottságot; innovatív megoldásokban, csapatban, önazonosan, tudatosan, gazdaságosan, kreatívan gondolkodni és cselekedni – olyan fogalmak, amelyeket kinek-kinek értelmeznie kell, és a mindennapokban jó tartalommal szükséges megöltöztetni. Kétségteljesen el-

fogadjuk azt az állítást, miszerint a könyvtár által termelt hasznót nem lehet pénzben kifejezni. Azt kell tudatosítani, hogy hatással van a társadalomra, és ez a hatás hosszú távon kamatozik. A könyvtárfelhasználók hatékony segítése érdekében szükségessé vált a könyvtárosok tájékozottsági szintjének, szakmai tudásának növelése. Különösen fontos ez a felnővekvő generációval való foglalkozás kapcsán. A gyermekkorban megszerzett élmények, történetek a gyermek életére való ráhatások, érzések, átélte helyzetek, attitűdök meghatározóak. Ennek tudatosítása a könyvtárosok számára is fontos. Ebből kiindulva kell eldönteni, hogy a felnőtt egyén, a könyvtáros milyen mértékben, formában és módon tud részt vállalni, tevékenységével hozzájárulni a felnővekvő generáció tagjainak mindennapi tartalmas létehez, személyiségének fejlődéséhez, látókörének szélesítéséhez, gondolkodásának alakulásához, kommunikációs képességeik fejlesztéséhez, gyakorlatias tudásuk megszerzéséhez, a digitális technikák általuk való tudatos használatához, szabadidejük hasznos eltöltéséhez“. (29–30.) Ahogy tehát láthatjuk, a helyzet nem egyszerű, de semmiképpen sem reménytelen.

A második fejezetben az SZMKE történetéről olvashatunk, amely kronológiai sorrendben követi végig a szervezet létrejöttét, majd azt követően bemutatja, hogy az elmúlt (huszonkét) év során hol voltak találkozók, hogyan változott a vezetőség összetétele. Arról is olvashatunk, hogy milyen rendezvények szervezésében vettek részt a szervezet tagjai, illetve milyen projekteket valósítottak meg. Ugyanígy képet kapunk arról is, hogy miképp képzel el az egyesület a működését a későbbiek során. Láthatjuk a szervezet fejlődését, épülését, változását. A fejezet nagyon egyszerűen, évszámokban és pontokba szedve tárja elénk ezt a rövid időszakot. Érdemesebb lett volna az átlagolvasók igényeit is figyelembe venni a fejezet kidolgozásakor, bár úgy gondolom, ebben az esetben nem is az volt a cél, hogy ezt megtegyék.

Határon átnyúló baráti kézfogás – nemzetközi együttműködés cím alatt olvashatjuk a harmadik fejezetet. Ebben a részben a magyarországi kapcsolatokról kapunk képet, arról, miképp segítette a szervezet létrejöttét és működését az anyaország. Bár az elmúlt időszak eseményei (pontosabban a pandémia) miatt a személyes találkozások sajnos egy időre ellehetetlenültek, de mindezen nehézségek ellenére az SZMKE és az IKSZ (vagyis az Informatikai és Könyvtári Szövetség) az internetnek köszönhetően továbbra is fenn tudták tartani a szakmai kapcsolataikat. Ahogy ebben a részben írják: „a mai változó világunkban kiemelt jelentőséggel bírnak az emberi és szakmai kapcsolatok. Igaz ez különösen akkor, ha határon túli magyar könyvtárosokkal való együttműködés keretében különböző alkalmakat tudunk teremteni ahhoz, hogy megismerjük egymás munkáját. A cél és a szándék az, hogy tapasztalatokat szerezzünk, tanuljunk egymástól; a kikísérletezett és bevezetett joggyakorlatokat kölcsönösen alkalmazzuk. Fontos, hogy olyan szakmai fórumokon vegyünk részt, amelyek hozzájárulnak a könyvtári szolgáltatás gazdagításához, a minőségbiztosítás alkalmazásához, a folyamatos megújításhoz, a szakmai kapcsolatok ápolásához. Az utóbbi évtizedekben ez a kapcsolatrendszer folyamatosan épült és egyre bővült. Kezdetben meghatározó volt a határmenti városok közötti együttműködése. Szívesen emlékszem vissza többek között Sárospatakra és Kassára, Salgótarjánra és Losoncra, Tatabányára és Komáromra közös továbbképzéseire, konferenciáira. Ezekre alapozódott a Kárpát-medencei könyvtárosok évenkénti találkozója az Informatikai és Könyvtári Szövetség, Csongrád Város Önkormányzata és a Csemegi Károly Könyvtár és Információs Központ szervezésében. Az évenkénti 80–100 fő részvételével megtartott tanácskozásoknak jelentős szakmai visszhangja és növekvő presztízse van. Eredménynek tartom, hogy a szomszédos országok magyar könyvtárosai, szervezetei nemcsak résztvevői, hanem aktív előadói is e programoknak“. (61.)

Ebből is láthatjuk, hogy mennyire fontos az, hogy az egyesület a külföldi kapcsolatoknak hála nem csupán pénzügyi forrásokat, idegennyelvű könyveket tud beszerezni, de a könyvtárosaink igyekeznek szakmailag is fejlődni, hogy alkalmazkodni tudjanak a modern kor nem csupán informatikai, de más jellegű kihívásaihoz is. Ezekből pedig van és nyilván lesz is bőven.

A negyedik fejezetben egy kutatási beszámolórol olvashatunk. Számomra talán ez volt a kötet egyik legérdekesebb része. A felmérés célja az volt, hogy a kutatók (Tegdes Egyházi Dóra, Reicher Erika és Roncz Melinda) feltérképezzék és dokumentálják Szlovákia többségében magyarlakta településeinek könyvtárait, illetve ezen kutatáson keresztül további kapcsolatokat tudjanak létesíteni és kiépíteni a felvidéki könyvtárosokkal. Ahogy a szö-

vegből megtudhatjuk, ez egy hiánypótló felmérés volt, az eredmények az egyesület honlapján elérhetőek (www.szmke.sk/research). Megtudhatjuk, hogy az egyes könyvtárak helyzetét mennyire képes befolyásolni a fenntartók (például az önkormányzatok és vagy iskolaigazgatók) hozzáállása, az olvasói magatartás (pontosabban a település lélekszáma), és persze nem utolsósorban maga a könyvtáros személye is. Sajnos azzal is szembesülnünk kell, hogy Szlovákiában jelenleg nincs magyar nyelvű könyvtári képzés sem középiskolai, sem egyetemi szinten, ezen pedig, úgy vélem, hogy érdemes volna változtatni, és reménykedve feltételezem, hogy egy ilyen kurzus több embert is vonzana (valószínűleg engem is). „Elmondhatjuk, hogy ideális esetben akkor tud egy könyvtár jól működni, megfelelő színvonalú, szakmai szolgáltatásokat nyújtani és a közösségek, a célcsoportja hasznára lenni, ha a fenntartó is fontosnak ítéli a könyvtárat, biztosítja az anyagi háttérrel, illetve ha van legalább egy olyan illető, akinek személyében megtestesül a könyvtár lelke. Több helyen találkoztunk ilyen körülménnyel és tapasztaltuk, hogy van egyféle tenni akarás, hogy a könyvtárat megmentse, fellendítse, új köntösbe öltöztessék”. (84.)

Az ötödik fejezet, amely a *Lenyomatunk a médiában – az SZMKE válogatott sajtóbibliográfiája* címet viseli, egyértelműen tárja az olvasó elé, hogy miről is lesz szó ebben a részben. Itt olyan publikációk (legyen az nyomtatott vagy online) vannak összegyűjtve, amelyek az egyesületről szólnak, vagy amelyeket a társaság tagjai publikáltak. Az online publikációk esetében látható az is, hogy ezeket a kötet készülése idejében ellenőrizték, tehát ha valakit érdekelnek a szövegek, akkor jó eséllyel még aktív felületen olvashatja azokat.

Az *Ötletek inspirálódni vágyóknak – jógyakorlatok gyűjteménye* című fejezetben „olvashatók azok a módszertani anyagok, amelyeket az egyesületünk tagjai, szlovákiai magyar könyvtárosok dolgoztak ki. A részletes foglalkozástervek különféle korcsoportokat és témákat érintő könyvtári programokhoz (mint például biblioterápiás, ismeretterjesztő, könyvtárhasználati vagy éppen mesefoglalkozáshoz) adnak segítséget. A foglalkozástervek szabadon felhasználhatóak, továbbfejleszthetőek. A gyűjtemény csak egy kis ízelítő egyesületünk tagjainak könyvtáros tevékenységéből. A weblapon is létrehoztunk egy adatbázist, amely szándékunk szerint folyamatosan bővülni fog az újabb módszertani anyagokkal” – olvashatjuk nagyon pontosan a bevezetőben. (98.) Az itt feltüntetett gyakorlatokat úgy rakták össze, akár egy iskolai óraterv vázlatát, így az olvasó röviden, pontokba szedve képet kaphat arról, hogy ezek a foglalkozások (pl. mesedél előtt, bábozás, papírszínház, csapatjáték vagy akár könyvtárismeretetés) miképp lehetnek alkalmazhatóak a gyakorlatban. Az itt feltüntetett feladatok a fiatal, vagyis az óvodás, alapiskolás és középiskolás célcsoportokat célozzák meg. Érdemes volna az idősebbek/felnőttek számára is összeállítani egy-egy feladatot, például egy „nyomozós” (a la Da Vinci-kód) kihívást (akár GPS koordináták felhasználása/alkalmazásának segítségével stb.), hiszen sok felnőtt biztosan szívesen részt venne egy ilyen „kalandban”. Amennyiben tehát a későbbiek során a kötetanyag bővítésre kerülne, úgy vélem, hogy az idősebb olvasókat is érdemes lehetne megcélózni. Mindezek mellett a fejezet nagyon szemléletesen prezentálja azt, hogy is képzelhetőek el és valósíthatóak meg ezek a gyakorlatok, játékok.

A kötet utolsó, vagyis a hetedik fejezetében a készítő azokat a verseket és más szövegeket gyűjtöttek csokorba, amelyek a korábbi, vagyis a hatodik fejezetben lettek feltüntetve. Így például megtalálható itt a *Nád a házam teteje*, *A kisegér nagy kalandja*, *A kassai szőlőhegyen* vagy éppen Benedek Elek *A tizenkét varjú* című meséje is, ezzel is elősegítve azok munkáját, akik a későbbiek során ki szeretnék próbálni ezeket a „játékokat”, foglalkozásokat.

Kinek is tudnám ajánlani az SZMKE kötetét? Mindazoknak, akiket érdekel a könyvtáros szakma, de leginkább az egyesület létrejöttének körülményei, annak huszonkét évében történt eseményei, illetve az, hogy hogyan is működhetnek egyes foglalkozások (leginkább a nagyobb könyvtárak esetében). A *Közös úton*, ahogy azt már a szövegem legelején is említettem, ingyenesen, online elérhető az SZMKE weboldaláról. Az érdeklődőknek jó olvasást kívánok, és persze azt csak ajánlani tudom, hogy járjunk könyvtárba, mert az a világ, amelyet ott megismerhetünk, egy teljesen más érzetet tud adni, mintha letöltenénk egy-egy adott kötetet, vagy elmennénk a hozzánk legközelebbi könyvesboltba. A könyvtár egy olyan hely, amely egyben képes elvarázsolni, rejt valami misztikumot magában, ugyanakkor a tudás egy olyan tárháza, amely bárki számára elérhető. Figyelembe véve, hogy napjainkban a papír- és energiaválság miatt a könyvek lassan már-már iga-

zán luxuscikknek fognak számítani, úgy vélem, hogy a könyvtárak lesznek azok a „szigetek”, amelyek az olvasók számára biztosítani tudják, hogy olcsón, de minőségi szórakozáshoz juttathassák az embert. És a sok problémás szituáció és helyzet világában meg kell adnunk önmagunk számára a lehetőséget, hogy ki- és elszabadulhassunk legalább egy kis időre ebből a keserű világból. Az SZMKE és a könyvtárak pedig igyekeznek a lehetőségeiből adódóan elősegíteni ezt bárki számára, aki hozzájuk fordul. Így ezen szövegen keresztül is köszönöm a munkájukat, és kívánok nekik erőt és kitartást a későbbiekben.

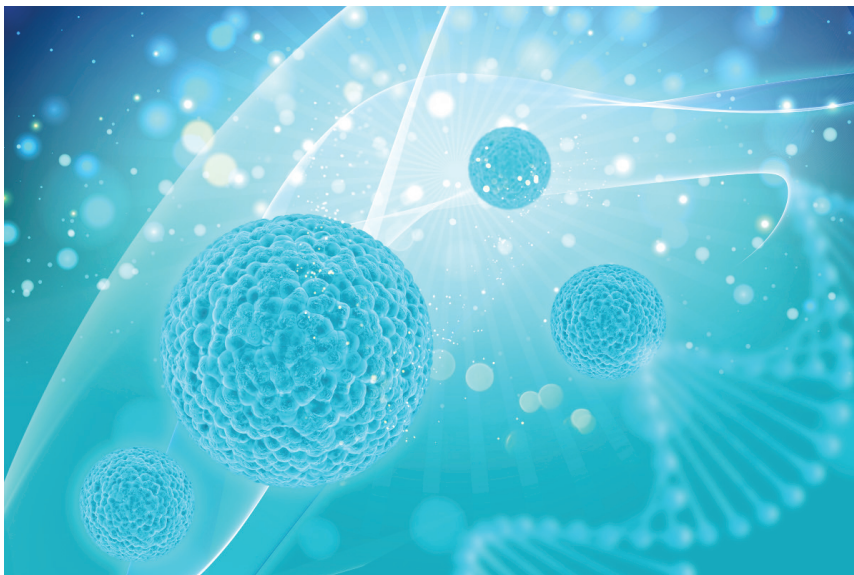
„És azt se mondjátok, hogy elég a könyv már,
hogy sok is az írás, s elborít e könyv-ár,
s alacsony lármával tellik ma a könyvtár,
ami volt szent kincsek csarnoka, és mentesvár!”
(részlet Babits Mihály: *Ritmus a könyvről* című verséből)

CSICSAY ALAJOS

A KROMOSZÓMÁK SZEREPE A SEJTEK OSZTÓDÁSÁBAN

A kromoszóma görög eredetű szó, viszont kétségtelen, hogy a létezéséről az ógörögöknek még halvány fogalmuk sem lehetett. Elnevezésük valószínűleg *Carl Wilhelm Nägeli* (1817–1891) svájci botanikustól ered, aki elsőként 1842-ben pillantotta meg őket mikroszkópjának a lencsái alatt. Állítólag e felfedezésével kedvét szegte *Gregor Mendel* (1822–1884) osztrák (brünni szerzetes) botanikusnak az öröklődési kísérleteinek folytatásában. Kortársai nem figyeltek fel Mendel zöld- és sárgaborsó keresztezésével végzett genetikai tanulmányaira. Ám jóval később, *Thomas Hunt Morgan* (1866–1945) amerikai genetikus és embriológus 1910-ben fehér és piros szemű *ecetmuslicákkal* (*Drosophila melanogaster*) megismételte Mendel kísérleteit, és ugyanarra

| Fotó: www.freepik.com

a végkövetkezésre jutott, mint ő. Mindezen tudományos munkák eredményeit leírni fölöslegesnek tartom, hiszen már az 1950-es évek óta mint az öröklődés alaptörvényét a középiskolákban, sőt nálunk, Szlovákiában, az alapiskolákban is tanítják. Annyit viszont meg kell jegyezni, hogy Morgan, ami a genetikai sikereket illeti, szerencsésebb volt Mendelnél. Ugyanis ő bizonyította be, hogy a Mendel által felismert gének a kromoszómákhoz köthetők. Tudományos munkásságáért 1933-ban fiziológiai és orvostudományi Nobel-díjjal tüntették ki. Mindazonáltal Mendelt sem felejtették el a tudománytörténészek, mivel ő jött rá, hogy az ivarosn szaporodó populációkban a természetes átöröklés törvényszerűségeit a gének határozzák meg. Ezért őt tekintik a „genetika atyjának”. A *gén* görög eredetű szó, ami azt jelenti, „életet ad”. De mégsem Morgan alkotta meg a *gén*, a *fenotípus* és a *genotípus* szakkifejezéseket, hanem *Wilhelm Ludvig Johannsen* (1857–1927) dán botanikus 1909-ben. E fogalmakat azonban csak körülírni lehet, nemzeti nyelvekre lefordítani sajnos nem, miként az *allél* és a *lokusz* genetikai szakszavakat sem. Hogy mégis valami fogalmunk legyen róluk, idézzünk egy mondatot *David Burnie*-től, és azt egészítsük ki egy egyenlettel: „A genotípus egy egyed genetikai felépítése, általában DNS formájában, ami egy egyed fenotípusát kódolja.” Az egyenlet pedig: „*genotípus* + *környezet* + *véletlen variációk* = *fenotípus*.” Az utóbbit egy kis fantáziával akár az evolúció legtömörebb leírásának is tekinthetnénk. Az *allél* pedig a kromoszóma egy adott *lokuszán* (génhelyén) elhelyezkedő genomot alkotó gének variációja.

Akik gimnáziumban érettségiztek, annak idején sok mindent megtanulhattak a kromoszómákról, ám úgy vélem, mégis fel kell tenni a kérdést, mik is ők valójában. Már csak azért is, mert igen rövid ideig, mint mondják, „in statu nascendi” (a keletkezés pillanatában vagy folyamatában) figyelhetők meg, ami tarthat néhány pillanatig, vagy akár 24 órán át is. Addig, ameddig egy-egy sejt osztódása lezajlik. Ami még különösen érdekes, ez idő alatt a DNS génjeinek a működése leáll. Csodálatos, ahogy a sejtmagban szétszóró DNS molekulákból előbb *kromatin*nak nevezett „rögöcskék” alakulnak ki, majd ezek fonalszerűen elrendeződve, képzeletbeli orsóra feltekerve, *X* alakokat öltenek, amelyek két-két *kromatid*ából állnak, s ezek elválnak egymástól, majd a következő sejtosztódásnál ismét párokat alkotnak. Tehát ily módon kettőződik meg a sejt DNS tartalma, és jönnek létre az új sejtek. Gondoljunk bele, egy emberi test mintegy 37,2 billió sejtből épül fel, és ezek az életünk folyamán majdnem mind kicserélődnek. Némelyek megszámlálhatatlanul sokszor, mások meg talán csak egyszer. A lényeg az, hogy mint már említettük, nem az a testünk hal meg, amelyek megszületett. A szöveteink sejtjei viszont folyamatosan elhalnak és megújulnak úgy, hogy mi azt nem érezzük, sőt tudomást sem veszünk róla.

Köztudott, hogy minden sejtekből álló élőlényre meghatározott számú kromoszóma jellemző. Mi egyszerű emberek, tehát nem tudós kutatók, amikor a kromoszómákra terelődik a szó, általában az *eukarióták*at szoktuk példának tekinteni. Miként Morgan tette, kromoszómáik számát illetően – ahogy az iskolában tanultuk – mi is az *ecetmuslicákat* vesszük kiindulópontnak. Nekik csupán 4 pár kromoszómájuk van, fölöttebb gyorsan szaporodnak, ezért is jól beváltak laboratóriumi kísérletek alanyainak. Egyébként nem a muslicáknak van legkevesebb kromoszómájuk, hanem egyes féregfajoknak, amelyek csupán kettővel, azaz egy párral rendelkeznek. Egyes *prokarióták* pedig legfeljebb eggyel, ezért a sejtjeik, hasonlóan az *eukarióták* ivarsejtjeihez, *haploid* (egyszeres kromoszómakészletű) sejtek. Nekik maghártyával határolt sejtmagjuk

sincs, viszont örökítő anyaguk, azaz DNS-ük van, sőt színanyagaik (lásd kékmoszatok, újabb nevükön *cianobaktériumok*) és mitokondriumaik is előfordulnak.

Minden *eukarióta* fajnak, legyen az egysejtű *moszat* vagy többsejtű: *növény*, *gomba*, *állat*, mint már említettük, meghatározott számú kromoszómája kell, hogy legyen. Ha ettől valamelyik egyed kromoszómaállománya eltér, az adott szervezetben súlyos elváltozások jelentkeznek. Jobb esetben mutáció jön létre. Hogy melyik fajra hány kromoszóma (pár) jellemző, feltüntetésére különféle táblázatok szolgálnak. (Példák már az interneten is találhatóak.) Ezek szerint a *Homo sapiens* („értelmes ember”) teste, így hát a miénk is, 46 pár, azaz kétszeres *diploid* kromoszómakészletű, sejtekből épül fel. Felét, azaz 23-at az anyától, a másik 23-at az apától kapjuk. Következésképpen az emberi ivarsejtek egyszeres kromoszóma-készletűek, vagyis *haploid* sejtek. A testi sejtek szaporodását *mitózis*nak (számtartó), az ivarsejteket *meiózis*nak (számfelező) sejtosztódásnak nevezzük. Minden testszövetünk sejtjeinek saját sejtciklusuk van, attól függően, hogy mennyire vannak kitéve az elhasználódásnak. A hámszövetek és a bélcsatorna sejtjei a legjobban, ezért általában 24 óra alatt elhasználódnak és megújulnak. A többi szerveinké akár 10-15 évet is kibírnak. Minden szervrendszerünk szövetei más-más ideig tartó sejtciklus folyamán regenerálódnak. Hosszú ideig tartotta magát az a nézet, hogy a központi idegrendszer (agy és a gerincvelő) sejtjei egy bizonyos életkor után már nem szaporodnak, sőt csak fogynak, öregkorban pedig elkezdene rohamosan elhalni, de újak nem jönnek létre helyettük. A legújabb kutatási eredmények viszont ezt az állítást cáfolják. Ennek leírása kissé bonyolult, ráadásul sok részlete még nem egészen tisztázott. Várjuk meg, amíg a tudomány pontos választ tud adni a kérdésre.

Azt már kiderítették, hogy a 23 pár kromoszómánk közül – mint említettem – melyik hány gént foglal magába, és ezek nukleinsavai hány bázispárral bírnak. A genetikusok már rendelkeznek bizonyos adatokkal, ám ezek a számok még korántsem véglegesek. Hasonló dolog ez, mintha valaki azt akarná felderíteni, hány égitest (beleértve a kisbolygókat, a meteorokat és egyebeket) kering csak a tejútrendszerben.

Azt már az 1960-as évektől kezdve az alap- és középiskolákban is tanítottuk, hogy az ivarsejtek számfelező módon, meiózissal osztódnak. A női ivarsejtek mindig X, a hímvarsejtek viszont vagy X vagy Y kromoszómájúak. Ha megtermékenyüléskor a női ivarsejt (*petesejt*) (X kromoszómája) X kromoszómájú hímvarsejtet (*spermiumot*) fogad magába, akkor a zigótából (egybeolvadt két sejtből) lány embrió alakul ki. Ha pedig Y kromoszómával rendelkezőt, akkor rendszerint fiú. Mondom, rendszerint, de ekkor ez még nem egészen biztos.

Ami megfejthetetlen rejtély, amióta az ivaros szaporodás kialakult, hogy vannak fajok, leginkább magasabb rendűek, amilyen az ember is, melyeknél az éves szaporulatban a nemek aránya kevés eltéréssel fele-fele. Eddig sokan törekedtek rá, hogy gyermekvállalás előtt, „hozzáértő szakemberekkel” kikalkuláltassák, mikor számíthatnak arra, hogy fiú vagy lánygyermekük szülessen. Ám az efféle jóslatok igen csekély hányada valósult meg. Azonban a legtöbb fiatal szülő még manapság is azért fohászkodik, hogy ép és egészséges gyermeke szülessen. A világon sajnos mintegy négyezer genetikai rendellenességet és több százmillió genetikai betegséget tartanak számon. Ezeknek igen nagy hányadát eleve az egyik vagy a másik fél ivarsejtjei adják tovább. Ám ha a mindkettő egészséges is, a megtermékenyülést, majd az első sejtosztódást követően, a további osztódásnál (*barázdálódás*nál) – a szeder- és a hólyagcsíra (*morula* és *blastula*) képződése közben is – valamilyen „*programbeli*” hiba becsúszhat. Sőt ilyen rendellenesség a *fogamzás* (a méh nyálkahártyájába történő beágyazódás) utáni *magzat*ban is előfordulhat. Már csak azért is, mert egy új élőlény létrejöttében nem csak a pusztán genetikai programnak van szerepe, más belső és külső tényezők is közrejátszanak: hormonok, az anya szervezetébe bekerülő káros vegyi anyagok (akár még gyógyszerek is), külső sugárzás, vírusok és így tovább. Ha bármilyen nem kívánatos, főleg súlyos elváltozás történik meg, akkor „szerencsés esetben” a magzat elpusztul (elvetél), „rosszabb esetben” viszont testi és/vagy pszichikai rendellenességgel születik meg. A modern társadalmakban már régen elrendelték az orvosi kismamagondozást. Mihelyt egy nő teherbe esik, egészen a baba világrahozataláig kötelező a rendszeres nőgyógyászati ellenőrzés. Ennek ellenére sem kizárt, hogy genetikai rendellenességgel vagy betegséggel jön világra a gyermek. Jórészt azért, mert annak ellenére, hogy az anya tudja (orvos figyelmeztette rá), hogy milyen óriási problémával áll szemben, lelkiismereti okoknál fogva nem hajlandó beleegyezni, hogy rajta művi abortuszt hajtsanak végre. Vannak tehát genetikai rendellenességek, betegségek és hajlamok. A betegségek, de még inkább a hajlamok milliói recesszívok (rejtettek), sőt még a születés után is évekig, évtizedekig lappanghatnak. Ilyenek például a *hipertónia* (magas vérnyomás), *diabétesz* (cukorbetegség), *szizofrénia* (tudathasadásos elmezavar), *epilepszia*, de hadd ne soroljam. A hajlamokkal kapcsolatban olykor az orvostudomány is tanácstalan, mert nehéz eldönteni, melyik közülük az öröklött, és melyik a szerzett. Említettem a lány és fiú zigóta, embrió és magzat kialakulását. Ám ez sem olyan magától értetődő dolog. Az egybeolvadt kromoszómák csupán elindítanak egy folyamatot, aminek a végére, valószínűleg a fogamzás után, működésbe lépő hormonok tesznek pontot. Genetikusok szerint a *SRY* (nemiséget meghatározó) géncsoport benne a ludas. Ugyanis minden magzat női jegyekkel (kezdeményekkel) indul fejlődésnek. Ha a genetikai program „normálisan” működik, akkor, egyszerűen fogalmazva, minden az elvárásnak megfelelően alakul. Ha nem, akkor a nemi jellegeknek megfelelő nemi szervek bizony, „csökevényesek” lesznek, melyeket bizonyos időben műtéti beavatkozással több, kevesebb sikerrel – már évtizedek óta – korrigálni lehet. Ami meglepő, bár mindenki természetesnek veszi, a mellbimbók még a magzati korban, mindkét nemnél kialakulnak, azzal a különbséggel, hogy nőknél, a nemi érés folyamán (hormonok hatására) tejtermelésre alkalmas emlőkké fejlődnek ki. Ha némelyik férfnál is kialakulnak, akkor bizony súlyos endokrinológiai elváltozásról van szó. Azonban érdemes megjegyezni, hogy az utóbbi rendellenességtől függetlenül, bár nagyon ritka esetben, főként idősödő férfiaknál is előfordulhat mellrák.

A leggyakoribb kromoszóma-rendellenességek közé tartoznak a *Down-szindróma*, aminek tünetegyüttesét elsőként *John Langdon Down* (1828–1896) angol orvos írta le. Ennek kiváltó oka a hibásan osztódó 21-es kromoszóma, amelyik megháromszorozódik. A „tripla 21-es kromoszóma a további sejtosztódások során minden sejtben tovább másolódik.” E jelenség okát *Down* 1866-ban tette közzé. Hosszú ideig, mondhatnánk, egy évszázadon át, sajnos a szülők az ilyen „beteg” gyermekért (általában a genetikai rendellenességgel született gyermekekért) egymást hibáztatták. A genetikusok viszont

bizonyítani tudták, hogy egyik szülő életmódja sem befolyásolja a 21-es, azaz (XXX-es) *triszóma* megjelenését. Nehogy félreértés történjék, triszómával született gyermek lehet mind fiú, mind lány. Viszont XXX-es kromoszóma nem csak a 21. lehet. A nőknek mintegy 0,1 százalékánál előfordulhat, hogy 47 kromoszómájuk van, ami külsőleg nem tűnik fel. Viszont a férfiaknál a *Klinefelter-szindrómával* – XXY, vagy *több X és egy Y* kromoszómával –, a nőknél pedig a *Turner-szindrómával* – az XX kromoszóma közül az egyik részlegesen alakul ki – születettek esetében súlyos nemi szervi rendellenességek mutatkoznak.

Sok esetben sajnos majdnem hiábavaló a rendszeres orvosi magzatellenőrzés, aminek ellenére rengeteg az öröklötten, enyhe vagy súlyos fogyatékossgal született gyermek, következésképpen a felnőtt ember, akik épp úgy igénylik a szeretetet és az elfogadást, mint mindenki.

Úgy vélem, nagyon lehangoló lenne, a gyermeket vállaló (váró) fiatalok számára pedig akár riasztó is, ha csupa negatív példákkal fejeznénk be a kromoszómákra vonatkozó mondanivalónkat. Hiszen jórészt a kromoszómáknak köszönhető a Föld élővilágának a múltban és a jelenben élő, teljes egészében szinte áttekinthetetlen roppant nagy fajgazdagsága. Benne az is, hogy mi, emberek, egyáltalán vagyunk. Darwin fellépése után az a téves nézet terjedt el, hogy az ember a majomtól származik, holott ő ilyet sohasem állított. Ma már nem lehet vitás, hogy az emberfélék *Hominidae* (mi az emberőseinkkel együtt) és az emberszabású majmok *Pongidae* egy töről fakadtunk. Valamikor 6-7 millió évvel ezelőtt éltek a közös elődeink, melyeknek 24 pár kromoszómájuk volt. Ám egy példánynak közülük (ami minden kétséget kizáróan női egyed volt) olyan kölyke született, melynek a két első kromoszómája valamilyen véletlen folytán összekapcsolódott, s a további szaporodásnál ez a *génleképzés* és a *génszekventálódás* (nukleotidok hibás sorrendje) lemásolódott. Ilyen apróságon múltott, hogy kialakulhattak az emberfélék. Végül a legfejlettebbhez, a *Crô-magnonihoz*, más néven *Homo sapiens*hez igen hosszú, kacskaringós, néha még zsákutcába is torkolló út vezetett. A „modern ember” csak mintegy 50 000 évvel ezelőtt jelent meg. A különféle emberelődeinknél a kromoszómák száma ugyan nem változott meg, viszont a génszerkezetük rendre mutálódott. A legközelebbi rokonunk, a csimpánz örökítő anyaga 95-99%-ban tér el a miénktől. Minden bizonnyal ilyesmi történt az összes ma élő faj evolúciója során is. Ezért hibát követnénk el, ha a fajok kialakulása iránti érdeklődésünk közben mindent leegyszerűsíténénk a genetikára, miközben megfedkezénénk a környezethez való alkalmazkodás és a véletlen variációk szerepéről, melyekre a fenti idézett egyenlet hangsúlyozottan figyelmeztet bennünket.

TÓTH ATTILA

A MAGYAR KÓRUSÉNEKLÉS MÚLTJA ÉS JÖVŐJE KOLONBAN

A fenti címet viselte az a fesztivál, amely 2022. szeptember 9. és 11-e között valósult meg a zoboraljai magyar faluban, Kolonban, az alapításának 50. évfordulóját ünneplő koloni Zobor Hangja Vegyeskar szervezésében. Bár hivatalosan a kórus tavaly jubilált volna, a járványügyi helyzet miatt idén került sor az ünnepségre, az emlékezésre.

A fesztivált hosszas előkészületek előzték meg, hiszen többnapos rendezvényről volt szó. Az ünnepség programja előtt és alatt megtekinthető volt a *Megérint a múlt* c. kiállítás, amely a kórus életéből és sikereiből nyújtott ízelítőt. Emellett két kórustag éneket tanított a helyi alapiskola diákjainak, hogy ők is megtapasztalják azt a csodálatos érzést, amely az együtténeklésből, a közös harmónia megalkotásából fakad.

A fesztivált az Open Singing – örömeéneklés nyitotta meg péntek este a „Bórosban”, azaz a koloni szabadtéri színpadon Tokaj Város Vegyeskarának közreműködésével. Az ünnepi hangverseny szombaton 16:00-kor vette kezdetét a teltházas koloni Szent István-templomban. A tokaji kóruson és az alapiskolás gyermekeken kívül a negyedi Napsugár Nőikar is fellépett. A fergeteges ünnep-

lés, a kórus köszöntése, valamint az oklevelek, emléktárgyak átadása a kultúrházban folytatódott éjfélig. Vasárnap – utolsó programpontként – Tokaj Város Vegyeskara tett szolgálatot a szentmisén, majd rövid koncertet adott a templomban.

A születésnap koncert csak bizonyította, hogy az elmúlt öt évtized odaadó és kemény munkája egy fergeteges koncert-élményben terem gyümölcsöt. Idézet az egyik résztvevőtől: „Aki ott volt, átélhette az érzelmek széles skáláját, ahogy libabőr járta át a vendégsereget. Köszönjük, hogy falunkat ilyen magas színvonalú előadásokkal képviseltek nemcsak itthon, de külföldön is.” Hálásak vagyunk minden támogatónk, Kolon Község Önkormányzatának és a Kisebbségi Kulturális Alapnak, akik támogatása nélkül nem jöhetett volna létre a fesztivál.

Hogy hangot adjak elismerésemnek és hálámnak, a következő sorokban a kórus életéről, annak megalakulásáról és működéséről írnék. A mai időkben, amikor már-már az erkölcstelen válik erkölcsössé, tiszteletre méltónak tartom, hogy egy maréknyi magyar falusi énekkar – Csáb, Pered, Negyed, Zsére, Kolon – még mindig elhivatottan gazdagítja a szlovákiai magyar kulturális életet. Azt gondolom, Kodály Zoltán szíve még most is örülhet, hogy e táj népének dalkincseit még őrzik a kórusok.

A Zobor Hangja Vegyeskar immár 50 éve működik, fennállását szerencsére nem szüntette meg a járványhelyzet sem. A Csemadok koloni alapszervezete 1970 telén kezdeményezte az énekkar létrehozását, így az 1971-ben alakult meg Dunajszky Géza karnaggal az élén, 45 taggal. 1990-ig a vegyeskarnak 86 fellépése volt: a Nyitrai járás számos faluján és Nyitrán kívül szerepelt többek között Losoncon, Léván, Sókshelócén, Galántán, Felsőpatonyban, Füleken, Dunaszerdahelyen, Érsekújvárott, a magyarországi Zalaikomáromban és Lakiteleken. A bársonyos forradalom után azonban a politikai szétforgácsolódás idejében kis ideig szünetelt.

E helyt kötelességemnek érzem megemlíteni Sándor János nevét is. Ő volt az, aki kezdeményezte az énekkar létrejöttét, és haláláig tagja volt az énekkarnak. Olyannyira a szíven viselte a kórust, hogy hosszú évekig írta a tagok névsorát, s mintegy erkölcsi jutalomban részesítette azt, aki a legkevesebbet hiányzott. Számon tartotta azokat a műveket, amelyeket betanultunk,

szervezte a rendezvényeket – egy szóval nélküle alig ünnepelhettünk volna. Az alapító tagok között nagy örömünkre a fesztiválon jelen lehetett még Buday Rozália, Brath Teréz és Balkó Ferenc. Ahogy már említésre került, a kórus 1990-ig többé-kevésbé rendszeresen működött, majd 1999-ben alakult újra.

Az évek során több karnagy vezette a kórust. A leghosszabb ideig Dr. Simek Viktor állt a kórus előtt, majd Józsa Mónika tanítványai vették át a karnagyi pálcát. Sorrendben: Bús szül. Brath Gabriella, Szolárd szül. Balla Viktória, Varga Imre és Varga szül. Tóth Hajnalka. 2013-tól, csaknem 10 esztendeje a kórus karnagya Csáky Antal.

A kórus működése alatt hat aranykoszorús minősítést szerzett a Kodály Napokon. Rengeteg fellépést, fesztivált tudhat maga mögött. Mindent természetesen nem kívánok részletezni, ám kiemelnék néhány fontos rendezvényt. A kórus társ-szervezője volt a Zoboraljai Bárdos Lajos Kórusfesztiválnak, valamint megvalósított három Zoboralji Kórusfesztivált. Segítője volt annak, hogy a nyitrabajnaiak felfedezhették Harmat Artúrt, falujuk szülöttjét. Ősztönzésünkre közös koncertet adtunk Nyitrabajnában (Bojna) és Budapesten. Felejthetetlenek továbbá számunkra a koncertek a Mátyás-templomban, az egri vár alatt, a tokaji színházban, Lyonban, a balatonfelvidéki barátaink falunapjain, a keleti végeken – Borsi környékén. Szép emlék a dorogi nemzetközi hangverseny, a Szíjjártó Jenő tiszteletére rendezett emlékhangverseny Zsérén, de emlékezetes marad az esztergomi bazilika előtti téren a nemzetközi éneklés is, ahol öt más nemzetiségű énekkarral együtt mindenki a maga nyelvén énekelt a Nabuccot – felszabadulva, a mindennapi hajszából, „rabszolgasorból” felocsúdva. A legutóbb egy prágai nemzetközi kórusfesztiválon vettünk részt, ahol közös koncertet adtunk 9 európai kórossal a Városi Könyvtárban, majd az evangélikus Szent Szalvátor-templomban. Szinte áradt, hömpölygött a harmónia a templom jó akusztikájú boltívei alatt. Lélekemelőek voltak az ádventi időszakban rendszeresen megszervezett hangversenyek, amelyekkel mi is Krisztus születését készítettük elő.

Egy-két baráti kapcsolatot is megemlítenék, hiszen néhány énekkarral emberöltőnyi kapcsolatunk van. 25 éve kötöttünk barátságot a Mosonmagyaróvári Nagycsaládos Énekkarral, amely máig példakép a számunkra. Itt láthattuk, hogyan fér el akár három generáció is a színpadon együtt, énekelve. 20 éve tart a barátságunk a Tokaj Város Vegyeskarával. E kórossal minden két-három évben találkozunk.

Az egymást váltó fiatal karnagyaink más-más felfogásban vezényelnek, de mindig igyekeznek kihozni a szerző által ihletett elképzeléseket. Mindegyik karnagyunkról elmondhatjuk, hogy a kórusművek interpretációja során kiérezhető a szív és lélek összhangja. Ami a repertoárt illeti, a hagyományos Kodály-, Bárdos-, Kocsár-, Tillai-művek és a szakrális művek mellett (a Miatyánkot francia és szuahéli nyelven is énekeljük) egyre több modern kortárs művet tanulunk. Így például megszólal a Glow, a Jingle Bell, a Lemon Tree vagy a Reszkesetek betörők! filmzenéje, a Carol of the Bells, amit a fiatal közönség nagyon élvez. Nagy lelkesedéssel énekeljük a kortárs magyar zeneszerző, Tóth Árpád műveit (Álom; Az ezeréves tölgy; Mária, Mária). A betanult számok számbelileg már az ezredfordulón túl voltak a százon, de mára már havonta egy-két új énekszámmal gyarapodik a repertoár. E modern zsánerek azért is fontosak, hogy hatékonyabban be tudjuk vonni az ifjúságot. Talán ez részben sikerült is. Mi is bizonyíthatja ezt jobban, mint az, hogy a jubiláló hangversenyen szereplő alapiskolás gyermekek szeretnék majd egyszer a kórusban énekelni.

Végezetül mit is kívánhatnék egyebet, mint további sikeres munkát, számos fellépési lehetőséget és sok új lelkes tagot! S hogy méltó szavakkal zárjam soraimat, J. Moore An Irish Blessing c. kórusmű szavaival szeretném buzdítani az ünneplő koloni Zobor Hangja Vegyeskart: „Hordozzon továbbra is a tenyerén az Isten!”

STRIBER LAJOS

SZERENCSES TALÁLKOZÁSOK RÉVKOMÁROMBAN

„Ha jó operát akarok hallgatni, Eszterházára megyek.” (Mária Terézia)

Tisztelt olvasóm, ha nagyon jó kamarazenét szeretne hallgatni, Révkomáromba jöjjön! A 2006 óta Pro Urbe (Rév) Komárom-díjas Komáromi Kamarazenekar újfent hangversenyére invitálta a „nemesebb” élőzenére is igényt tartó közönséget. Október 22-én, a patinás Tiszti-pavilon dísztermében teltház várta és tapssal üdvözölte a színre vonuló zenészeket. Aztán Ervin Romano Fulmek, a zenekar jelenlegi művészeti vezetője, egyben karmestere intésére – a Boris Borsányi koncertmester vezette zenekar – a J. S. Bach kortárs, Tomaso Albinoni legismertebb és legnépszerűbb művével, az *Adagio*val nyitotta műsorát; teremtett örömet, szeretetet árasztó atmoszférát.

Ezt követően egy tehetséges ifjú, Sebastian Kotek – a helyi művészeti alapiskola és az Egressy Béni VMK rendezésében megvalósított 13. Beliczay Gyula Zenei Verseny hegedűszólisták kategóriájának a Komáromi Kamarazenekarral való fellépési lehetőséggel jutalmazott győztese – lépett a színre. J. S. Bach legjátszottabb művei egyikével, az *E-dúr hegedűverseny* (BWV 1042) – I. *Allegro* tételének magabiztos előadásával aratott nagy sikert. A hegedűszólót fuvolaszólo követte: Eva Sýkorová, a helyi művészeti alapiskola fuvolanára (a zenekar állandó szólistája) a tőle megszokott magas nívón szólaltatta meg az olasz barokk szerző, Alessandro Marcello *Adagio* c. szerzeményét. Ezután ismét zenekari muzsika következett, a zenekar professzionális előadásában csendültek fel a művek, többek között a cseh mester, Antonín Dvořák *E-dúr szerenádjának* – amely (a műfajra jellemzően) vágyakozást és vidámságot áraszt – I. *Moderato* tetele.

A kiválóan összeállított, az elejétől a végéig gradáló műsor következő szereplője egy ízig-vérig hivatásos énekművész, a Harmónia-díjas Becse Szabó Ilona volt. Csodálatos előadásában egy musical slágert, majd Giacomo Puccini két operájának egy-egy részletét: a *Turandotból* a *Nessun Dorma* c. áriát, a Gianni Schicci-ből pedig az *O mio babbino caro* című szoprán áriát hallhattuk.

Ervin Romano Fulmek zenész családban nőtt fel. Mint állítja: „Nem volt kérdéses, hogy én is zenész leszek. De én mindent az Úrtól kaptam ajándékba. Kötelességemnek érzem abból alázattal és szeretettel másoknak is juttatni – örömet szerezni.” Jelenleg a helyi művészeti alapiskola tanára; vallja: „Komárom lett az otthonom.” A most látottak és hallottak – a megfiatalodott zenekar fegyelmezett játéka, a zenészek örömtől sugárzó arca – ékes bizonyítéka annak, hogy a művészeti vezető és a zenekar egymásra találása is szerencsés találkozás. Ugyancsak nagy öröm volt látni és hallgatni egy szintén szerencsés találkozás eredményét – (a ma már tanártársak) Harmat Rudolf tanár úr és legsikeresebb tanítványa, Boris Borsányi duettjét –, színvonalas muzsikálását.

Harmat tanár úr – egyedüli olyan tagja a jelenlegi zenekarnak, aki már 1966-ban az alapító tagok egyike volt – évtizedeken át végzett szervező munkája felbecsülhetetlen komáromi érték. Az, hogy a Komáromi Kamarazenekar ma is létezik, nagymértékben Harmat kollégának köszönhető. Azt is örömmel nyugtázhadjuk, hogy a jelenlegi városvezetés mind erkölcsileg, mind anyagilag támogatja a helyi, zenei rendezvényeket. A hálás közönségnek percekig tartó állótapsával két ráadásszámot – Johannes és Josef Strauss: *Pizzicato polka*; Egressy Béni: *Klapka-induló* – sikerült kitapsolnia. Így talán nem túlzás feltételezni, hogy a gazdag műsorban mindenki talált olyan művet, amely a lélektől lélekig hatott.

Megszívlelésre néhány Kodály üzenet: „... többsége annak, amit naponta szerte a világon hallunk: a mindennapok, hétköznapiak, emberi gyarlóságok zenéje – nem is érdemli a zene nevet” „...újabb veszedelmet rejt, ha valaki soha más-képp zenét nem hall, mint rádión. Abban a hiszemben nő fel, hogy minden zene olyan kényszeredetten, csikorgóan, fülfacsaróan hangzik, mint gyakran a legjobb készüléken is. A rádió csak zenepótlékot nyújt, aki valóságnak veszi, sohasem tudja meg, mi az igazi zene.”

A Komáromi Kamarazenekarral való szerencsés találkozások – az élő zene által bárki megtudhatja, mi az „igazi zene”! Várjuk, a következő „szerencsés találkozásokat”! Addig is: Vivat, Komáromi Kamarazenekar! Vivat, Révkomárom!

RADICS RUDOLF

HATÁRFESZÜLTSÉGEK A SZÉPIRODALOMBAN KONFERENCIA A NYELVI ÉS KULTURÁLIS SOKSZÍNŰSÉGRŐL

Szeptember 5. és 6. között a Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Karának transzkulturális terében zajlott a Transzkulturalizmus és bilingvizmus 5. című nemzetközi tudományos konferencia a Bázis – Magyar Irodalmi és Művészeti Egyesület Szlovákiában szervezésében. A konferencia előadásai azokat a határfeszültségeket kívánták vizsgálni a szépirodalomban, amelyek a migráció, a többnyelvűség, a transzkulturalitás, a transznacionalizmus, az interkulturalitás, a kisebbségi irodalom, a hibriditás, a transzlokalitás, az extraterritorialitás, a diaszpóra és a nomadizmus felől értelmezhetőek. Az ötödik alkalommal megrendezett szakmai fórumon huszonkét, a transznacionalizmus, a transzkulturalizmus, a két- és többnyelvűség jelensége iránt érdeklődő irodalomtörténész és fiatal kutató vett részt, akik nyolc szekcióban mutatták be kutatásuk eredményeit. A konferenciát a Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Karának dékánja, Bárczi Zsófia nyitotta meg. A résztvevőket a Bázis nevében a rendezvény ötletgazdája és a korábbi négy konferencia szervezője, Németh Zoltán irodalomtörténész, költő köszöntötte. Mint elmondta, a konferencia nézőpontok és megközelítések sokaságával kívánja feldolgozni a transzkulturalizmusban és bilingvizmusban rejlő lehetőségeket, célja új koncepciók, újfajta értelmezési eljárások kidolgozásának inspirációja, különösen a szlovákiai magyar, a magyar, továbbá a közép-európai, illetve a tágabb értelemben vett világirodalom kontextusában.

A konferencia első előadója, Nagy Csilla Nemes Nagy Ágnes tájlrájával, a tájbrázolás és a tapasztalatok összefüggésével foglalkozott. N. Tóth Anikó előadása Pablo Urbányi emigrációban átélt tapasztalataira reflektált, miközben görcső alá vette a szerző *Silver* című regényének transzkulturális elemeit is. Bedecs László a testkultusz, a női és férfi szerepek megélését vizsgálta Dobai Péter Kuba-versei kapcsán. Petres Csizmadia Gabriella a kortárs ifjúsági irodalom transzkulturális jelenségeit vette számba, különös figyelmet szentelve Benyovszky Mánya Ágnes *Winter-vakáció* című művének. Jitka Rožňová a Pozsonyi Kifli Polgári Társulás *Pozsonyi mesék* című könyvsorozatát vizsgálta, utalva az egyes részek során választott fordítási eljárásokra és műveletekre. Vályi Horváth Erika foglalkozásvetetői tapasztalatairól, az irodalomterápiás foglalkozások szerepéről és pozitív hatásairól számolt be. Korpás Árpád Pozsony két világháború közötti kulturális terébe invitálta a konferencia résztvevőit, miközben a választott szlovák szépirodalmi szövegekben megjelenő történelmi és kulturális toposzokra is utalt. Bolemant Lilla a női irodalmi hagyományról tartott előadásában Lackóné Kiss Ibolya irodalmi munkásságát vázolta fel a résztvevőknek. Bányai Éva Radu Pavel Gheo prózájában, különösképpen a szerző *Jó éjszakát, gyerekek!* című sikerkönyvében a másság és idegenség kérdéskörét vizsgálta. Petneki Noémi előadásában a lengyel irodalom jelentős alakja, Maria Konopnicka irodalmi munkásságát ismertette. Balázs Renáta előadása egy Finnországban megjelent többnyelvű antológia magyar verseit elemezte a fordítás-újraírás szempontjából. Péntes Tímea az irodalmi reáliákkal kapcsolatos fordítói stratégiákat és átváltási műveleteket vizsgálta. Veres Erika a német irodalom török hátterű szerzőit ismertette meg a jelenlévőkkel, kidomborítva a műveikben megjelenő transzkulturális jelenségeket. A szekció utolsó előadója, Száz Pál az Ivo Andric-recepció nacionalista diskurzusaiból hozott példákat.

A konferencia második napja Dánél Mónika előadásával kezdődött. Az előadás az akcentus poétikai, interperszonális többletére, a transznacionális többnyelvű kulturális emlékezet szerepére mutatott rá. Polgár Anikó előadásában a magyar verselésben és versfordításban megjelenő transznacionális jelenségekkel, a transznacionális poétika lehetőségeivel foglalkozott. Ladányi István előadása a „nemezelés” mint narratív eljárás transzkulturális jellemzőire mutatott rá. Csehy Zoltán az antikvítás, másság és idegenség kérdéskörét vizsgálta Cs. Szabó László és Márai Sándor naplóiban. Németh Zoltán Csehy Zoltán útinaplója, valamint Macsovszky Péter és N. Tóth Anikó regényei kapcsán a transzkulturális geográfiai feszültségre hívta fel a figyelmet. Jablonczay Tímea a holokauszt és a diaszpóra emlékezetét vizsgálta Szenes Erzsébet izraeli

írásaiban. Magdalena Roguska-Németh a posztmemória és a trauma kérdéskörét vizsgálta Sacha Batthyany *És nekem mi közöm ehhez? – A családom története* című művében. Radics Rudolf előadása Csabai László *Szindbád Szibériában* című művének transzkulturális olvasatára tett kísérletet, a kulturális antropológia és a gasztrozemiotika megállapításainak érvényesítésével.

A konferencia előadásai meghallgathatók a bazis.me honlapon, illetve a közeljövőben tanulmánykötetben is hozzáférhetőek lesznek a Bázis – Magyar Irodalmi és Művészeti Egyesület Szlovákiában gondozásában.

A rendezvény a Kisebbségi Kulturális Alap támogatásával valósult meg.

ÁTADTÁK A TIGRA ÖSZTÖNDÍJAKAT A SELYE JÁNOS GIMNÁZIUMBAN

A komáromi magyar gimnáziumban október 14-én átadták a tanévre vonatkozó Tigra ösztöndíjakat. Az ösztöndíjra minden olyan tanuló pályázhatott, aki a 2022/2023-as tanévben állandó tanulója a Selye János Gimnáziumnak, és a nyolcévfolyamos képzésben a V. N – VIII. N osztályok valamelyikébe jár, vagy a négyévfolyamos képzésben a 2–4. évfolyam tetszés szerinti osztályának tanulója.

A gimnázium egykori diákja, Barsi László a Tigra Kft. szakmai igazgatójaként még tavaly kezdeményezte az ösztöndíjprogram megvalósulását. Azokat a gimnazistákat támogatják ösztöndíjjal, akik a matematika, fizika és informatika terén kiemelkedő teljesítményt nyújtanak, ugyanakkor cég egy lehetséges szakmai jövőképet is szívesen mutat nekik az informatika világában.

A döntést a megítélt ösztöndíjakról a leadott pályázatok alapján a Tigra Kft. hozta meg. A pályázati űrlap mellé minden tanulónak motivációs levelet is kellett csatolnia, melynek ideai témája: „Hogyan képzeled el a jövőben (30 év múlva) az iskolai oktatást?” A döntéshozók értékelése alapján a jelenlegi tanévben a következő tanulók részesülnek Tigra ösztöndíjban:

Veres Zoltán Benedek

Doncs Zsombor

Ferenczi Bence

Szabó Bence

Kovács Kristóf

Vitális Tünde Eszter

Benes András

Bukor Emőke Zsuzsanna

Durčovič Ádám

Koncz Júlia Barbara

Az ösztöndíjak ünnepélyes átadásán a céget Barsi László szakmai igazgató és Patterman Renáta HR-vezető képviselte, az iskola részéről pedig Andruskó Imre igazgató gratulált a nyertes pályázóknak. Az ösztöndíj odaítélése a beküldött pályázatok alapján történt, a támogatás mértéke diákonként 1000 euró, amit tíz havi részletben kapnak kézhez, 2022 októberétől 2023 júliusáig.

Külön öröm, hogy az értékeléskor új ösztöndíjasokat köszönthettünk és a tavaly pályázott, de nem nyert diákok is újból megpróbálták és sikeresek is lettek. Az elbírálók több fiatalnál is azt tapasztalták, hogy még keményebben, céltudatosabban és szorgalmasabban tanultak a tavalyi évben és látható volt a szükséges fejlődés.

Az együttműködés az iskola és a Tigra Kft. között megbízható alapokon nyugszik, hiszen a cég munkavállalóinak száma átlépte a 300 főt (a teljes cégcsoport létszáma 550 főállású munkavállaló) és immár több, mint 10 éves tapasztalattal rendelkezik pályakezdők egyéni szakmai és emberi fejlődési pályákon való támogatásában, mely tudást mára belső mentoring programba is foglaltak. Ezzel jó példát mutatnak a társadalmi felelősségvállalásban, számos olyan területet is támogatnak, amely előmozdítja a társadalmat, a közösségeket. Ezen támogatandó területhez tartozik a tehetségek felkarolása is.

Fonód Tibor
az ösztöndíjprogram koordinátora

| Fotók: Nagy András

Kedves Olvasóink! Szíves figyelmükbe ajánljuk a Phoenix Library / Womanpress Kiadó könyveit, amelyeket 2022 szeptemberében a Budapesti Nemzetközi Könyvfesztiválon is nagy sikerrel mutattunk be. Könyveink kedvezményesen megvásárolhatók a kiadó e-shopjában: www.womanpress.sk, vagy a womanpressinfo@gmail.com e-mail-címen, telefonon pedig a **0918619422** telefonszámon.

Tóth Krisztina: Járványmese

Illusztrálta: Václav Kinga és Gyenes Gábor

A magyarországi sikerszerző nyolcéves kislányának írta a mesét azért, hogy megértse, mi az a láthatatlan veszély, ami elől otthonainkba bezárva érezhetjük csak magunkat biztonságban. A gyerekeknek nagyon fontos, hogy nyíltan el tudjuk mondani, mi történik éppen a világban, hogy eloszlassuk az ismeretlentől való félelmüket, a világ dolgait pedig a legjobban a meséken keresztül lehet érthetővé tenni.

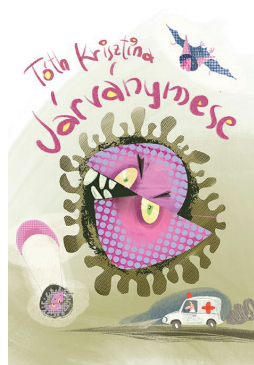
A könyvet sikeresen használják a tanórákon is.

Kiadás éve: 2020

Eredeti ár: 10,-

Oldalszám: 32

Kedvezményes ár: 5,-

Nicol Hochholczerová:

Ezt a szobát nem lehet megenni

Mészáros Tünde fordítása

Nagy port kavart ez a könyv a szlovák irodalomban és a társadalomban, mivel egy 12 éves kislány és 50 éves tanára szexuális kapcsolatáról szól. A regényt a 2022-es évben a rangos Anasoft Litera-díjra jelölték.

Kiadás éve: 2022

Oldalszám: 152

Eredeti ár: 8,90

Kedvezményes ár: 7,90

Irena Brezná:

Minden világok legjobbika

Vályi Horváth Erika fordítása

A Svájcban élő, magyar gyökerekkel is rendelkező szlovák szerző regénye irodalmi visszatérés a többnyelvű gyermekkorba. A regényben egy kilencéves kislány én-formában mesél a felnőttek világáról az ötvenes évek csehszlovák valóságában.

Kiadás éve: 2022

Oldalszám: 208

Eredeti ár: 8,90

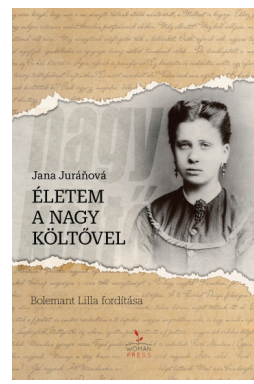
Kedvezményes ár: 7,90

Jana Juráňová:

Életem a nagy költővel

Bolemant Lilla fordítása

A nagy költő 19. századi fogalma a nemzeti (irodalmi) önállósodás fontos eleme volt. A szlovák irodalom költői trónját ekkor Pavol Országh Hviezdoslav foglalta el. A költő feleségének, Ilna Novákovának félig fiktív életrajzát írta meg a szerző.

Kiadás éve: 2022

Oldalszám: 210

Eredeti ár: 8,90

Kedvezményes ár: 7,90

SZERZŐINK

BARTÁNÉ JÁRÓ ANITA, az Arany János Református Általános Iskola és Óvoda intézményvezető-helyettese, Nagykőrösön él (bartanejaroanita@aranyosok.hu); **BOLEMAN LILLA**, a Phoenix Polgári Társulás elnöke, a Womanpress Kiadó alapítója és kiadóvezetője, az Oktatás- és Ifjúságügyi Nemzeti Intézet munkatársa, Pozsonyban él (liliana.blemant@gmail.com); **BRUTOVSZKY GABRIELLA**, a Katedra folyóirat vezető szerkesztője, szak- és mentortanárnő a Budapest School középiskolában, Budapesten és Rozsnyón él (brutigabi@gmail.com); **CSICSAY ALAJOS**, közíró, nyugalmazott pedagógus, a Katedra Társaság korábbi elnöke, Párkányban él (csicsay.alajos@gmail.com); **ÉLIÁS DOMINIKAI**, a Vámbéry Ármin Magyar Tannyelvű Alapiskola nevelőnője, Kisudvarnokon él (dominika12.elias@gmail.com); **FEHÉR ÁGOTA**, a Károli Gáspár Református Egyetem Pedagógiai Karának oktatója, Budapesten él (feherago@gmail.com); **NAGY GÁBOR**, a nagymenyéri Bartók Béla Alapiskola tanára, Csiliznyáradon él (great.gabor@gmail.com); **N. JUHÁSZ TAMÁS**, szabadúszó újságíró, irodalom- és filmkritikus, Komáromban él (n.juhasz.tamas@gmail.com); **NYIRATI ANDRÁS**, emberi jogi képviselő, az Emberség Erevél Alapítvány elnöke, Pécsen él (nyirati.andras@emberseg.hu); **PETRES CSIZMADIA GABRIELLA**, a Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Karának docense, a Katedra főszerkesztője, Hidaskürtön él (gpetres@ukf.sk, katedra.szerkesztoseg@gmail.com); **RADICS RUDOLF**, az Eperjesi Egyetem adjunktusa, Abafalván él (rudolf.r17@gmail.com); **SCHULCZ PATRIK**, nyelvész, szociolingvista, Freelancer, Dunaszerdahelyen él (schulcz.patrik@gmail.com); **STIRBER LAJOS**, nyugalmazott zenepedagógus, karnagy, Komáromban él (stirberlajos@gmail.com); **TÓTH ATTILA**, a Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Karának oktatója, Kolonban él (atoth2@ukf.sk); **TÓTH ERIKA**, az Alistáli Református Egyházi Alapiskola tanítónője, Egyházkarcsán él (erika@dizart.sk)

SZÁDALMÁSI ALAPISKOLA

Iskolánk gyönyörű környezetben található, hegyekkel, erdőkkel van körülvéve, melynek ékköve a hatalmas iskolaudvar. Intézményünket összesen 90 diák látogatja, 66 iskolás és 24 óvodás.

Iskolába jövet egy gyógynövényspirál fogadja az idelátogatókat, amelyet a tanulókkal közösen alakítottunk ki a technikaórák és a délutáni szakörök keretén belül. A tanulók megtapasztalhatják a zöldségtermesztés alapjait, hiszen az osztályokban magokat csíráztatnak, amelyet tavasszal kiültetnek a kertünkben található magasított ágyásokba. Sikerült létrehozunk egy mezítulás sétányt és egy díszkertet is.

Diákjainknak számos lehetőséget biztosítunk a sportolás terén is. Az iskola területén található egy műfüves sportpálya, szabadtéri edzőpálya, tornaterem – ez utóbbit Végh Attila MMA világbajnok avatott fel.

Változatos programokkal igyekszünk tarkítani nemcsak a tanítási órákat, hanem a tanítási órákon kívüli tevékenységeket is: szülő-gyermek sportvetélkedőket, kézműves foglalkozásokat és tökfaragást szervezünk, több ünnepi műsorral is kedveskedünk a szülőknek, nagyszülőknek. Annak ellenére, hogy a kis iskolák közé tartozunk, igyekszünk minél színesebbé tenni az oktatási-nevelési folyamatot. Bízunk benne, hogy iskolánk még sokáig fenn tud maradni, és lehetőséget tud nyújtani a környékbeli diákoknak a megfelelő oktatásra.